ö y k ü l e m

yaz - 2016

B U S A Y I D A

ö y k ü l e m

Mevsimlik Öykü Dergisi

Sayı: 5

Yayına Hazırlayanlar

Murat Çelik
Oğuz Demirel
Eyüp Tosun

Kapak Tasarımı
Faruk Baydar - Emir Tali

İletişim

oykulemdergi@gmail.com
facebook.com/Öykülem
@oykulemdergi
oykulemdergi.blogspot.com.tr

Baskı ve Cilt

Sena Ofset
Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi
B Blok 6. Kat No: 4NB7 –9-11
Topkapı / İstanbul

Ederi: 10 TL

Seyirci Japon

Emirhan Burak Aydın

1

Muazzam yanlışlarımı unutamadım ve onursuz bir adam İstanbul'a döndü. Kenan'a iş bulmuştu akrabaları, doğru dürüst gitmedi, sonunda işyerine uğradığında da kendini tuvalete kapatıp Esmeray'ın *Memleketim* şarkısını bağıra çağıra söyledi, ancak amcası gelip çıkarabildi onu dışarı. Onursuz bir adam İstanbul'a döndü. Kenan'ın yaşlı bir dayısı vardı, adam kötü haldeydi, bir gün onu banyoda yıkarken yardım etmesini söyledi anneannesi, Kenan reddetti. Onursuz bir adam İstanbul'a döndü. Kenan'ın eskicileri dövdüğü haberi yayıldı mahalleye, adamların ellerindeki birkaç kuruş paraya göz dikmiş. Onursuz bir adam İstanbul'a döndü. Kenan mahallenin karanlık abisiydi, kahvehane arkasındaki kumara bakmaya başladı. Onursuz bir adam İstanbul'a döndü. Kenan'ın sevgilisi hamile kaldı, kızı sokağın ortasına kadar saçlarını çekerek sürükledi ve yüzüne tükürüp başkalarıyla yatmakla suçladı. Onursuz bir adam İstanbul'a döndü. Kenan'ın annesi zengindi, kadının mücevherlerini satıp daha karanlık bir abiden mal aldı, bonzai, birkaç müptezel bulup arka mahallelerde sattırdı, o satanlardan biri de bendim, doğru dürüst para vermedi, kazandıklarıyla biftek yedi, cağ kebabı yedi, yaprak ciğer yedi. İzledim sadece ve onursuz bir adam İstanbul'a döndü. Kenan başkalarıyla kavgaya girdi, polis işkencesi gördü, gözü korktu, gözden düştü. Yine de doyuramadı içindeki boşluğu, korkunç bir plan yaptı, muhtarı kafakola getirdi, sarhoş edip müptezellerden biri-

nin onun aletini yalarken fotoğrafını çekti, adamla ertesi gün bankaya gidip zorla on beş bin liralık kredi aldırdı. Her şeyi biliyordum, kaçabileceğimi düşünmem nafileydi ve ben, yani tanıdığım en onursuz adam İstanbul'a böyle geri döndü.

2

Küçük bilgilere bayılıyorum. Bu dünyayı onlarla anlayabiliyorum ancak. Mesela Kodak firmasını bilir misiniz? İsminin anlamı yoktur. Akılda kalıcı iki hece yanyana getirilmiş sadece. Kenan Abi ile öyleydik galiba. Ondan uzaklaşmak için üniversiteyi kazanınca İzmit'e gittim. Kocaeli Üniversitesi, Makine Mühendisliği. İlk yılda aşağıdaydık, sonra fakülteyi Umuttepe'ye taşıdılar. Hazırlık sınıfındayken yurtta tanıştığım iki çocukla eve çıktık. İkinci öğretim okuyordum. Bir alışveriş merkezinde, sinemada çalışmaya başladım. Babamda para falan yoktu. Tek başınaydım. Hep öyle olmuştu, şimdi de öyle devam edecekti. Kenan Abi'ye de ihtiyacım yoktu. Bilet kesiyor, patlamış mısır satıyor, sorarlarsa insanlara yerlerini gösteriyordum. Sabahları ıssız salonlarda oynayan çocuk filmlerine gelip öpüşen çiftleri projeksiyon odasından izliyor, makinistle ne kadar ileri gideceklerine dair iddiaya giriyorduk.

2013'tü. Ailemle sadece harç parası için konuşuyor, dersime çalışıyordum. Epey borcu vardı babamın. Garsonluk da yapmaya başladım. Eve çıktığım arkadaşlardan biri İngiliz Dili ve Edebiyatı okuyordu. Diğeri de Kimya. Birisi öğretmen olmayı planlıyordu, diğeri de gıda sektöründe çalışmayı. Bir yaz zamanı, hepimiz bütünleme sınavları yüzünden şehirde kaldığımız için Wimbledon izlemiştik. Mahallem ile vahşi batıyı andırmayan olaylarından ibaret değildim artık. Arkadaşlarımla karaoke yapmaya, bowling oynamaya gidiyorduk.

Ben sadece kendi çevremde yaşanan korkunçlukları biliyordum tabii, oysa her hayatın tanık olduğu iğrençlikler var. Mart ayında oturduğumuz mahallede adamın teki önce bakkalı, sonra da kaçmaya çalışan çırağını sokak ortasında vurdu. Silah seslerini duyduğumda apartmanın girişindeydim. Kafamı çevirdim ve genç bir kızın katille göz göze geldiğini gördüm. Hareket edemiyordu kız, afallamıştı. Elbisesi maviydi.

3

Kar sessizliği diye bir şey var, çünkü kar bütün sesi çekiyor. Öyle bir hal çöktü üzerime o anda, sesi çekiyordum içime anladın mı? Gazeteden öğrendim ayrıntıları. Adam önce makam şoförü olan arkadaşını ziyarete gitmiş, fare zehriyle onu öldürmüş, tabancasını alıp sabah evine gelmiş, karısını boğmuş, bebeğini bıçaklamış, sonra da aşağıya inip bakkalla çırağını vurmuş. Mavi elbiseli kız bunu bilmiyordu o zaman, ben de bilmiyordum. Sessizliği biliyordum sadece. Kenan Abi kendisi için çalışan ve malı içen müptezellerden birine neredeyse öldüresiye dayak attığında, kahvehanenin arkasında durup yanlarında beklediğimi ve yere saçılan dişleri bir çay bardağına koyduğumu biliyordum. Kenan Abi'ye annesinin eşyalarını çalmasına yardım ettiğim gün midemin ne kadar

kötü olduğunu biliyordum. Annem onla takılmamamı söylediğinde pis bir küfür ettiğimi, araya girmeye çalışan babamı itip evdeki vitrinli dolaba çarptığını biliyordum. Beni tanımıyor gibi bakıyorlardı suratıma.

Lise arkadaşlarımı toplayıp birinin odasında ot içerken sıra bekleyenlerin yüzündeki ifadeyi, fazla fırt çekenlere şakayla karışık laf edişimizi, bilgisayardan şarkı açtığımızı, şarkıyı açan haricinde kimsenin memnun olmadığını, bir arkadaşın evindeki dolabın siyah beyaz karelerle dolu olduğunu, kapağa bakarken midemin takla attığını, sabah bir yatakta arkadaşımı kilolu bir kızla yüz üstü çırılçıplak yatarken gördüğümü, çantamı almak için parmak ucunda yürüyerek içeri girdiğimi biliyordum. Son olaya kadar bu hayatı sürdürebileceğimi düşündüğümü, boşverişimde bir muhteşemlik gizli gibi hissettiğimi biliyordum. Derslerimde hâlâ iyiydim üstelik, panik yapmaya gerek yoktu.

Panik yapmaya başladığım anı da biliyordum.

4

Türkçede isimlerin birçoğu N harfiyle biter. Katilin adı Orhan'dı. Bakkal'ın çırağının adı da Eren. Kızın adıysa Aylin'di. Kızla birbirimizi tanıyorduk, aynı otobüsle Umuttepe'ye çıkıyorduk, kendisi fotokopicide çalışıyordu ve laflıyorduk arada sırada. Bir an katille birbirlerine bakmalarını izledim, ben de kıpırdayamıyordum. Sonra gazetelerden tam adının Orhan Gülsoy olduğunu öğreneceğim katil tabancayı kendi ağzına soktu ve tetiği çekti. Birileri de Aylin'i yakalayıp oradan uzaklaştırdı. Sirenler yükselirken cesetlerin etrafını saran kalabalık geriye çekildi. Birinin telefonu çalıyordu ve oyun havasıydı.

Kenan Abi, Muhtar'ın erkeklerden hoşlandığını nereden öğrenmişti bilmiyorum. Her halükârda adam zaten uyuşturucu kullanıyordu, bağlantısı oradandı galiba. Evimdeki kamerayı getirmemi, okul çantama bir düzenek yapıp, kameranın geleceği yere bir delik mesela, içine saklamamı söylediler. Sercan diye bir çocuk vardı. Onu yanımıza aldık. Sercan sessizdi, yapılıydı da. Beraber Muhtar'ın evine gittik, epey içki içildi, duman tüttü. Bizim Muhtar iyice kendini kaybetmişti, çiftetelli falan oynuyorduk ama müzik çalmıyordu. Kenan Abi göz kırpınca kamerayı çalıştırdım. Sercan'la Muhtar'ı uyuma bahanesiyle bırakıp evden çıktık. Ertesi gün Sercan'la Kenan Abi kamerayı getirdi. Annemler kötü kötü baksalar da bir şey demeye cesaret edemediler. Görüntüleri bilgisayara aktarıp bir DVD yazdırdım. Her şeyi gördüm. Islak sesleri, kıllı göbekleri ve Sercan'ın çoraplarını. Panik yapmaya o zaman başladım işte. Omzumda Kenan Abi'nin eli vardı, Sercan elektrogitarımı almış yatağa uzanmıştı ve amfiye takmadan *Nothing Else Matters*'ın girişindeki arpeji çalıyordu. Sonra aldıkları on beş binin, iki bin lirasını da bana verdiler. Parayı elimde tuttum, sımsıkı tuttum ve kendime kot pantolon, gömlek, kazak aldım. Eve pizza söylettim ve kalan parayı dershane masraflarının birazını karşılar diye babama verdim. Suratıma attı parayı babam, sonra da ağlayarak yerden topladı hepsini.

5

Challenger faciasını bilir misiniz? Öldürülen Bakkal biliyordu, ekmek almak için girdiğim bir sefer, televizyondaki yıldönümü haberine bakmıştık ikimiz de.

"Canlı canlı izlemedik tabii," demişti kendini tutamayıp. "Sonra TRT'den verdiler. Patlamadan sonra gökyüzündeki bulutları görünce… Çok kötüydü yiğenim valla. Kafayı uzayla bozmuştum, biliyor musun? Mürettebatta bilmem kaç kişinin arasından seçilen bir öğretmen de vardı mesela. Yazık be, adamlar rokette mi ne bir sıkıntı olduğunu da biliyorlarmış üstelik. O zamandan beri NASA belini doğrultamadı işte."

"Mars'a da gitmeyi düşünüyorlar," demiştim. "Antarktika'da eğitim için yer açmışlar."

"Nah giderler," demişti bakkal da. "Gitseler de görmeye ömrümüz yetmez."

6

Almancada "pena" kelimesi evsiz kişi demektir. İstanbul'a döndüğümde bir ailem olmasına rağmen evsizdim. Elektrogitarım satılmıştı, odam annemin dikiş için aldığı kumaşlar, su damacanaları, çamaşırlıkla dolmuştu. Beni gördükleri için mutlu değillerdi. Anneme Kenan Abi'nin nerede olduğunu sordum. Evlenmiş, bir de çocuğu varmış, eşinin ailesinin aktar dükkânına bakıyormuş. Bu adamın ne biçim bir insan olduğunu unuttunuz mu, diye sorduğumda unutmadıklarını ama artık zararsız olduğunu düşündüklerini söyledi. Aile kuran herkes güvenlidir çünkü.

Kenan Abi'yi telefonla yanıma çağırdım. Çağrıma koşa koşa cevap verdi. Masumiyeti bulmuş günahkârlar kadar korkağı yoktur çünkü. Üstelik bana bir yetenek bahşedilmişti sanki. Yaşadıklarım iliklerimi titretiyordu artık. Kenan Abi gelince onun da aynı halde olduğunu gördüm. Geçmişi bir film gibi hissediyorduk artık ve gördüklerimiz midemizi bulandırıyordu. Muhtar'dan helallik aldığını, parayı geri ödediğini anlattı. O zamandan bahsederken tek kişi olmuştuk sanki. Bu halimiz midemi daha da bulandırdı. Rahatlamak istemiyordum. Sıradanlaşmıştı korkunçluğunu, pisliğini boyunlu kazağın, sinekkaydı tıraşın, ütü masasının, parmaktaki alyansın altına gizlemişti. Ben buradaydım ama artık, yüzleşiyordum. Küfür ettim, kavga etmeye başladık. Kenan Abi beni sağlam dövdü. Esnaf sokağa döküldü, hiçbiri dokunmadı. Kenan Abi'nin ne bok olduğunu bilseler de bir şey yapmadılar. Derin nefesler alıyordum yumruk ve tekmeleri yerken. Bu anın beni temizlemesine izin vermeyecektim.

Hiçbirini affetmedim. NASA'yı, İzmit'teki arkadaşlarımı, çalıştığım alışveriş merkezini, Umuttepe'yi, Aylin'i, Sercan'ı, kendimi affetmedim. Yıllardır böyle çıplak hissetmiyordum kendimi. Hoşuma gitti. Onursuz bir adam İstanbul'a döndü, çünkü otobüs Harem'e yaklaşırken uzaktan izlemiştim kendimi. Gözlerimde günahını iyi bilen bir ifade vardı, aferin.

Ada

Fadime Uslu

Adaya yaklaşırken güverteye çıktım. Deniz sakindi. İkindi sonrası, günün en dingin saatleriydi. Kent koşuşturması, trafiğin gürültüsü çok uzaklarda kalmıştı. Güvertede kimi gazete okuyan, kimi de benim gibi etrafıyla ilgilenen tek tük yolcu vardı. Onlarla, yüzlerini göremediğim alt kattakilerle, kaptanı, çarkçısı, çaycısı, seyyar satıcısıyla dalga dalga dertlerden, kaygılardan uzaklaştığımızı düşünüyordum. Evimde, perdeleri kapatılmış hafif loş bir odada yalnızlığın keyfini sürüyormuşum gibi bir duyguya kapılmıştım. Oysa açık havadaydım ve limandan ayrıldığımızda günlerdir yakamı bırakmayan tuhaf bir huzursuzlukla haşır neşirdim. İçimi kemirip duran tasadan bir anda uzaklaşmamın nedeni dümen suyunun köpükleri, kendinden emin martılar olabilir miydi? Olabilirdi, çünkü denizdeysen her şey mümkündü. Ada çevresine serpiştirilmiş gibi duran küçük teknelere baktım. Balığa çıkmış olmalıydılar. Alnıma düşen saçlarımı uçuşturan hafif rüzgâr, neredeyse yanımızda seyreden martının tüylerini de havalandırıyordu. Vapurun peşine takılmış martıları izledim bir süre. Bazı yolcular simit, ekmek parçaları atıyordu. Bu konuda o kadar becerikliydiler ki, tek bir lokmayı bile denize düşürmeden havada kaparken izlendiklerinin farkındaydılar ve gösteriyi bet sesleriyle şenlendiriyorlardı. Deniz onlar için bitince gösteri yeteneklerini kullanarak hayatta kalma mücadelesi veriyorlardı.

Rengârenk muhteşem manzara tablosuna yaklaşıyorduk. İğneyapraklıların yeşili arasında kahverenginden sarıya, sarıdan kırmızıya uzanan bir renk

cümbüşü sunuyordu orman. On beş yıl önce, üniversiteden bir arkadaş grubuyla gelmiştim ilk kez adaya. Mayıs başlarıydı. Piknik yapmış, çok eğlenmiştik. Şimdi içimde o günün coşkusunun kırıntısı bile yok. Geliş nedenim çok başka.

İskeleye ayak basar basmaz dikkatimi kargalarla, gelenleri karşılıyormuş gibi arka ayakları üzerine oturmuş kediler çekti. Balıkçılar ve ada halkı tarafından kayırıldıkları her hallerinden belli oluyordu. Martıdan çok karga mı vardı yoksa. O zaman fark etmemiştim.

Faytonlar iskele meydanında sıra sıra dizilmiş müşteri bekliyorlardı. Onları mutlu edemeyecek kadar az insan inmişti vapurdan. Okulların açılmasından sonra yazlıkçılar, kısa süreli tatilciler kentlerine dönünce doğal olarak işleri azalmıştı.

Sıra başındaki faytoncu çantamı aldı.

"Buyurun efendim," dedi. Dış görünüşüne uymayan, ya da onunla çelişen, belki de benim önyargımdı, sonuçta son derece kibar bir adamdı. Faytona oturunca küçük bir kâğıda yazdığım adresi uzattım. Gözlerine iyice yaklaştırarak okudu.

" Tamam efendim," dedi. "Deh," diye haykırdı ve atlar bu komutla hareket etti. Düşündüklerimden rahatsız olmuştum. Konuşma ihtiyacı duydum.

"Adanız güzelmiş," dedim.

"İlk defa mı geliyorsunuz?"

"Evet," deyiverdim. Bunu söyler söylemez gereksiz yalanımı anlayacağından korkarak pişman oldum.

"Adamız güzeldir," dedi faytoncu başını hafifçe çevirerek, "hele bu mevsimde. Sonbaharın keyfini adalılar çıkarıyor. Tam zamanında geldiniz efendim. Yazın da çok güzeldir ama kalabalıktan adayı göremezsiniz bile."

"Siz yaz aylarını tercih ediyor olmalısınız."

"İş açısından öyle tabii. Ama keyif derseniz bundan sonra başlıyor."

Bir yokuşu çıkıyorduk. Tek yolcu olmama karşın atlar zorlanıyordu. Deniz bütün görkemiyle ağaçların arasından bir görünüp bir kayboluyordu. Yol boyu bahçe duvarları üzerinde kediler oturuyordu. Kayıtsızmış gibi görünseler de ada tam onlara ve kargalara kalmışken gelen yabancı kadını ölçüp biçiyorlardı. Bu yakıştırma hoşuma gitti, gülümsedim.

"Dehh!" diye bağırdı faytoncu; kırbacını vurmadan, sadece dokundurdu atların sırtına. Bu zorlu yokuş bitmek üzereydi. Atlar için üzülüyordum ama yapabileceğim bir şey yoktu. Verdiğim adresteki evin önüne gelince,

"Brıışş!" diye bir ses çıkararak dizginleri çekti, atlar oldukları yerde duruverdi. Oh, dedim içimden, eziyet bitti işte. Adanın tepelik bir noktasında, ormanın kıyısındaydı pansiyon. Çilekeş atların yemini de düşünerek faytoncunun istediğinin üzerinde bir para ödedim. Bunu beklemediğini teşekkür ederkenki ses tonundan anladım. Hemen aşağı indi, çantamı saygıyla kucakladı. Beni bekleyen ev sahibem faytonun durmasıyla geldiğimi anlamış, kapıya çıkmıştı bile.

Omuzlarına dökülen saçları bembeyaz, hafif kilolu, güleç yüzlü bir kadındı.

"Siz Belgin Hanım'sınız değil mi?"

"Evet," dedim, "siz de Sabiha Hanım olmalısınız."

Boynunu hafifçe bükerek belli belirsiz gülümsedi. Samimi bir dost gülümsemesiydi bu.

"Hoş geldiniz, vapur saatini bildiğim için çayı da demledim. Buyurun, içeri geçin lütfen."

"Teşekkür ederim, çay için zahmet etmeseydiniz…"

"Olur mu! Siz Leyla Hanım'ın kardeşisiniz. Ama daha faytondan inerken, 'Leyla Hanım'ın bir kopyası,' dedim. Ona ne kadar benziyorsunuz Belgin Hanım."

Bizi birbirimize benzeten ilk kişiydi. Küçük valizimi elimden alması, aralı cümle kapısından geçip bana yol açması, geniş, aydınlık ve ferah giriş holünde yaşadığım kısa şaşkınlığı gidermek için yaptığı açıklama, arka bahçeye kurduğu çay masasına şöyle bir göz atmamız, sonra, odaya çıkarken söyledikleri; belki de sadece tavrı, ses tonu ona teslim olmamı sağlamıştı.

"Size ablanızın kaldığı odayı hazırladım," dedi.

"Teşekkür ederim," dedim, "ben de bunu bekliyordum."

"Belki duş almak istersiniz. Çaydan önce. Ablanız hep öyle yapardı. İstanbul'a gidip geldikten sonra, Sabihacım doğru banyoya gireceğim, sen çayı hazırlayıver, derdi. Sizden o kadar çok söz etti ki ablanız Belgin Hanım, daha tanışmadan sizi tanıdım inanın."

Odaya girdiğimizde söylemişti bunları. Valizi sehpaya bırakmış, gülümseyerek doğrudan gözlerime bakarak "burası sizin de yuvanız artık, biraz dinlenin, ama çay saatini de kaçırmayalım," demişti gülümseyerek.

"Peki," demiştim, "duştan sonra inerim bahçeye."

Her evin kendine özgü bir kokusu vardır, yılların bıraktığı bir tortudur bu. Bazısı çok rahatsız edicidir, hemen oradan kaçmak istersiniz; o kokuya karışmış yaşananların ağırlığını duyarsınız çünkü. Sabiha Hanım'ın evindeki koku huzurun, sessizliğin, dinginliğin göstergesiydi. Leyla Ablam herkesten ve hepimizden kaçarak böyle bir yere sığınmıştı. Belki de sadece Sabiha Hanım'dı onu mutlu eden.

Giriş holünün tam karşısındaki duvarda ablamın çerçevelenmiş bir fotoğrafını görünce şaşırmıştım. Sabiha Hanım, "onu kardeşim gibi sevdim," demişti. Ablam ne kadar kalmıştı, neyi arıyordu da ne bulmuştu burada. Adadaki balıkçı restoranlarından birinde çekilmiş olmalıydı fotoğraf. Yaz akşamı, omzunda ipek keten beyaz şalı; saçlarının biçimi, boyası her zamanki gibi. Yan dönmüş, denize bakıyor, belki de omzunun üstündeymiş gibi duran gerideki martıya. Duvarda ablamın fotoğrafı dışında kuş resimleri vardı; türünü, çeşidini bilmediğim kuş desenleri. Ablam gibi Sabiha Hanım da kuşları seviyordu belli ki.

Ev öylesine sessizdi ki merdivenden inerken gramofon iğnesinin cızırtısını

duydum. Zeki Müren plağı çalmaya başladı: '*Bir demet yasemen'*. Salonda da arka bahçede de kimse yoktu. Benim için hazırlanan masaya oturdum. İki kanadı açık cam kapının vitraylarına bakınıyordum ki, Sabiha Hanım elinde çay tepsisiyle belirdi. Saçlarını tepede topuz bağlamıştı. Çay saatini daha özel kılmak istiyordu. Bu haliyle eski Türk filmlerinden Aliye Rona'ya benzettim. Servis yaptıktan sonra karşımdaki sandalyeye oturdu. Beni bekleyen asıl meseleye varmak üzere olduğumu hissediyordum. Ertelemek için, sırf konuşmuş olmak için arka arkaya sorular sordum Sabiha Hanım'a.

Limonluğu andıran bahçesindeki bitkilerin bakımıyla kendisi mi ilgileniyordu; vitraydaki, geleneksel Japon resim sanatına özgü deniz dalgaları mıydı? "Bir arkadaşım yaptı," demişti, "ben pek anlamam resimden." Ben de ne bitki bakımından anlıyordum, ne resimden. Cam üstündeki ince bir zevkin ürünü olan esere yaptığım vurguyla ilgili bütün bilgim sanat tarihçisi bir arkadaşımın davetiyle katıldığım kapsamlı Japon resmi sergisi sırasında anlattığı kadardı.

Durup dururken,

"Eşini kaybetmek çok sarsmış ablanızı," dedi.

Neye uğradığımı şaşırdım. Fincanı tabağına koyarken elim titriyordu.

"O duyguyu bilirim," diye sürdürdü konuşmasını, "kocam on yıl önce öldüğünde çok yıkılmıştım. Zaman en iyi bir acı merhemi Belgin Hanım. Ablanız bunu aşamamıştı. Adaya enişteniz Cezmi Bey'in hatıralarından kurtulmak için gelmişti ama bunu başaramadı. Onu ilk gördüğümde kabuk bağlayamamış yarasını da görmüştüm. Kadınlar, kadınların çektiği acıyı anlarlar; bilirsiniz. Çayınız bitmiş, özür dilerim, konuşmaya dalınca fark etmemişim. Hemen tazeliyorum."

Kafam karmakarışık olmuştu. Ablam Sabiha Hanım'a kocası Cezmi'nin ölümünden sonra acısını dindirmek için adaya geldiğini söylemişti. Bu durumda ne yapabilirdim? Ablam hiç evlenmedi, Cezmi dediği, ergen yaşlarındaki bir saplantısı mı demeliydim? Güleç yüzlü Sabiha Hanım çay tepsisiyle bahçeye döndüğünde nasıl davranmam gerektiğini düşünüyordum.

"Rejim mi yapıyorsunuz," dedi fincanı önüme koyarken.

"Yoo," dedim, "nerden çıkardınız."

"Kurabiyelerimden hiç yemediniz de."

"Yol yorgunluğu. Kusura bakmayın, yiyeceğim tabii."

Akşam olmak üzereydi, ormanın çam kokusunu taşıyan hafif bir rüzgâr esiyordu.

"Ablanızla çok şey konuştuk. Beni en çok etkileyen Cezmi Bey'le tanışmaları, onları evliliğe götüren hikâyeleri oldu."

Olmayan, ablamın uydurduğu ama benim bilmediğim bir hikâyeydi bu. Her şeyi biliyormuşum gibi davranmam gerekiyordu. Sonuçta kardeşiydim. Sabiha Hanım'a anlattıklarını nasıl öğrenebilirdim.

"Evet," deyip gülümsedim.

"Ablanız müzikten çok resme eğilimli olduğunu söyledi. Kim bilir kaç kez bunu ondan dinlemişsinizdir.

İşte yeni bir pencere daha. Ablam ne müzikle ne de resimle ilgilenmişti.

"Çook," dedim, "peki size nasıl anlattı, merak ettim."

"Konservatuar hikâyesini mi?"

"Evet."

"Biliyorsunuz, babanız konservatuara gitmesine karşı çıkmış. Leyla Hanım'ın mücadeleci ruhu beni çok etkiledi. Onun gibi olmayı çok isterdim. Sonuna kadar direnmiş ve isteğini kabul ettirmiş."

Abla, dedim içimden, niye böyle yapıyorsun; bir geçmişin olmayan sadece pansiyonunda kaldığın daha sonra da görmeyeceğin bir kadını yalanlarınla etkilemek sana ne kazandırıyordu. Şimdi kalkıp ona, "Ablam hiç konservatuara gitmedi, babamla asla çatışmadı, kimseye karşı sesini yükseltemedi, alkole sığınıp yaşayacağını sandığı bir dünya yaratmaya çalıştı,"diyebilir miydim?

"Hele o kırlangıçlardan yaptığı beste," dedi Sabiha Hanım, "nasıl zarif bir insanmış Cezmi Bey."

Ne yapacağımı, ne diyeceğimi bilemiyordum.

"Böyle bir insanı kaybetmek sizi de sarsmış olmalı mutlaka," dedi Sabiha Hanım, "Elektrik direklerine dizilmiş kırlangıçlara bakarak beste yapmak muazzam bir şey. İnanın unutmak mümkün değil bu durumu Belgin Hanım. Kırlangıçlar elektrik tellerinde yer değiştirdikçe, üst ya da alt dallara kondukça notalar da değişiyormuş ve Cezmi Bey, önündeki nota defterine değil de o narin kuşlara bakarak keman çalıyor, beste yapıyormuş."

Sabiha Hanım, derin bir iç geçirdi. Sonra, çok önemli bir şeyi hatırlamış gibi gözleri ışıdı.

"Doğanın bestesi bu, demiştim ablanıza. Öyle değil mi?"

"Evet," dedim, onun coşkusuna uymaya çalışarak.

"Ablanız da bu yorumumu çok yerinde bulmuştu. Ah Belgin Hanım ah, sanatın inceltiği insanlar da artık mumla aranır oldu. Cezmi Bey'le ilgili kim bilir ne hikâyeler vardır sizde de. Bağışlayın, çok yormadım sizi değil mi?"

Çayımdan bir yudum aldım, soğumuştu. Damağımda buruk bir tat kaldı.

"Hayır," dedim, "olur mu, yormuyorsunuz. Aksine, ablamla ilgili anlattıklarınız öylesine değerli ki. Onların hikâyelerini de belki bir başka zaman anlatırım."

Söylediklerimi başıyla onaylayarak gülümsedi. "Hemen geliyorum," deyip ayağa kalktı Sabiha Hanım.

Döndüğünde büyükçe bir zarf vardı elinde, bana uzattı.

"Bunu size vermemi istemişti," dedi.

Zarfı açtım. Ellerimin titremesine bir türlü engel olamıyordum. Sabiha Hanım'ın yüzünde heyecanımı anlayan, durumu paylaşmak isteyen bir gülümseme vardı. Zarftan, aynı boyda kâğıtlara çizilmiş kuş resimleri çıktı.

Kara kalemle yapılmış kırlangıç desenleriydi hepsi de.

Bunu hiç beklemiyordum. Şaşkınlıktan sağ elimin parmak uçlarını dudağıma bastırdım.

Sabiha Hanım, akşam yemeği hazırlıklarına başlayacağını söyleyerek müsaade istedi. Beni ablamın anılarıyla baş başa bırakmak istiyordu anlaşılan.

Ablam hakkında geçmişte öylesine çok konuşmuş, yorumlar yapmıştım ki, tam da bu nedenle benim için o, kocaman bir giz haline gelmişti. Düşüncelerimi bütünüyle ele geçirmişti şu günlerde. Hastalığı sırasında, doktoruna, bakıcılara, aile, eş dost çevresine anlattıklarım her şeyin görünen yüzüydü. Ölümünün ardından da onunla ilgili birçok kişiyle görüşmüştüm. İpucunun en önemlisini, hatta sorularımın yanıtını bu adada bulabileceğime inanıyordum, ama o yeni sorular bırakmıştı ardında.

Onu benim için eşsiz, biricik, vazgeçilmez yapan şeyin ne olduğunu soruyorum kendime, bir yerlerde gizemini çözeceğim, içine sırlarını gömdüğü hazinesinin olduğunu anlamamdı belki, tam ulaştım derken, her defasında, elimden kayıp gidiyordu.

Hemen yanı başımızdaki orman gibi insan da sayısız simgeler taşımıyor muydu? Ablamın sadece kuşlarını, vazgeçemediği kırlangıçlarını biliyordum. Hastalandığında, yani alkol onu tamamen ele geçirdiği dönemde yakın arkadaşlarıymış gibi çeşit çeşit kuşlardan söz ederdi. Önce baykuşlara sonra da kırlangıçlara saplantıyla bağlanmıştı. Ona göre bu saplantı değil, tutkuydu. Hak veriyordum ona, tutku sadelikle özdeşti çünkü.

Kuşlar dışında daha neler vardı kim bilir; hep böyle olmaz mıydı? Çok iyi tanıdığınızı sandığınız kişinin bir sırrını öğrendiğinizde, hep yenilerini keşfetme merakıyla bir simge ormanın içine girdiğinizi hissetmez miydiniz?

Düşüncelere dalmıştım. İçeriden gelen müziğin sesi siliniyordu kulağımdan. Rüzgârın yapraklardaki hışırtısı, gittikçe başka türlü bir müziğe dönüşüyordu. Gözlerimi kapadım. Ablamın hayali tam karşımdaydı. Sabiha Hanım'ın duvarındaki fotoğrafta olduğu gibi; birazcık kilo almış, çekik gözlerinin etrafındaki derin çizgiler aynı ama, omuzları aşağı doğru sarkık. Kalın gövdeli bir ağaca sırtını vermişti, lotus çiçeği pozisyonunda oturuyordu ve yüzünde dingin bir gülümseme vardı. Gözleri kapalıydı. Bu dinginlik sırtını yasladığı ağaca, sessizliğe, bir bütün olarak zamana değil; sadece ablama aitti. Gökyüzünü birdenbire solduran kırlangıç sürüsü belirdi. Ablamın yüzünü gölgeleyecek kadar çoktular. Envai çeşit şekiller çizerek uçtular.

İçlerinden biri gökyüzünden kayarcasına süzülüp ablamın ayakucuna kondu. Ablam gözünü açıp yeniden kapadı ve bu defa dudağındaki tebessüm adeta gövdesine yayıldı. Çok geçmeden başka kırlangıçlar indi yanına yöresine.

Sürüdeki bütün kuşlar peş peşe süzülüp üstüne kondu, bir anda ablamın hayalinin üstünü örttü.

Omzumdaki hafif dokunuşla irkilerek gözlerimi açtım.

“Kusura bakmayın,” dedi Sabiha Hanım, “korkuttum galiba,”

“Hayır, hayır,” dedim toparlanarak, “ablamın resimlerine bakarken dalmışım bir an. Çok etkilendim, onu görebilmek için gözlerimi kapadım.”

“Yaa,” dedi Sabiha Hanım, “bu kuşlar beni de çok etkilemişti. Sağlığında armağan etmişti birkaç tane çalışmasını. Ne zaman baksam seslerini duyuyorum.”

“Bunlardan da alabilirsiniz, içlerinden seçtiğiniz biri sizde kalsın,” dedim.

Başını iki yana sallayarak, “Alamam,” dedi, “onlar sizin.”

Dış kapının zili çaldı bu sırada. “Ekmeğimiz gelmiş olmalı, müsaadenizle,” dedi Sabiha Hanım.

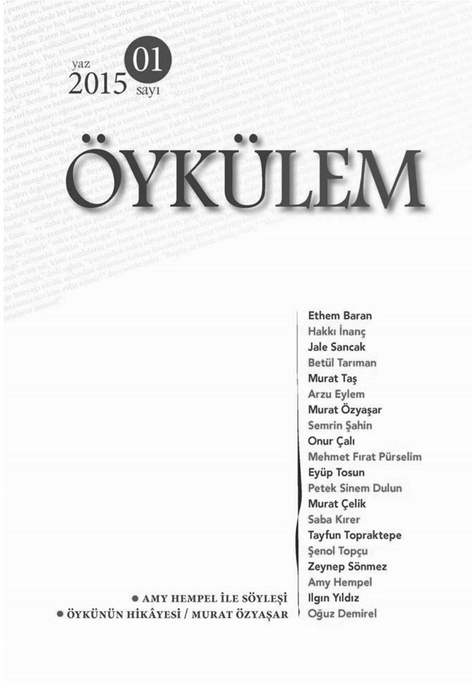
Başımı kaldırıp gökyüzüne baktım.

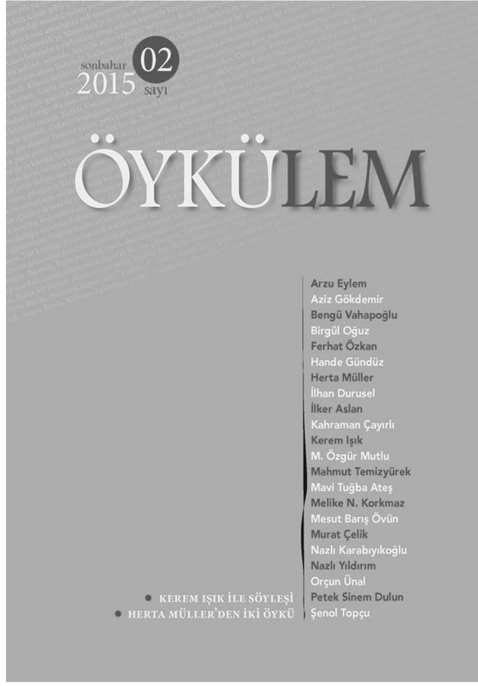
Gökyüzü menekşe rengine dönmüştü ve plakta Zeki Müren çalmıyordu artık.

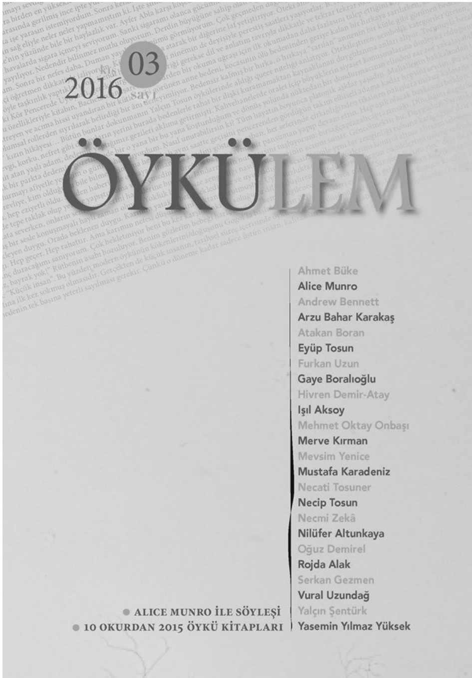

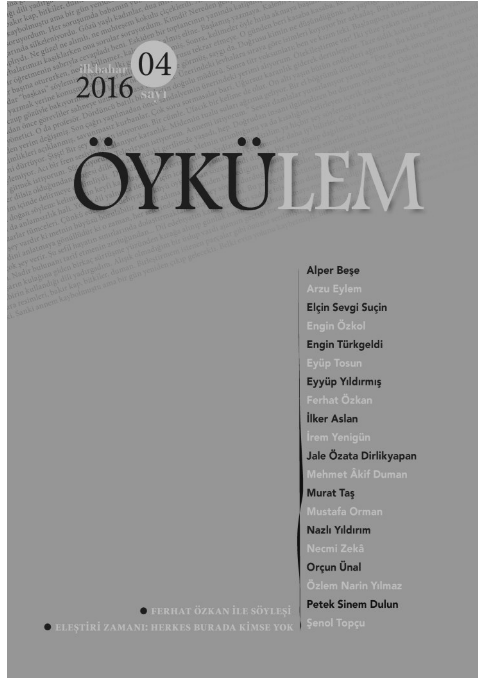
Camille Pissarro 1830 - 1903

okur varsa

biz buradayız...

Dondurmacılar

Remzi Karabulut

O küçük imalathane nasıl da güzel kokardı. Hemen hemen her gün kaynattığımız yüz kilo sütün, salebin kokusunu uzun zaman unutamadık. Yüksekliği belimizi aşan kalaylanmış bakır kazandaki sütü kaynatırken dibi tutmasın diye uzun tahta bir kepçeyle sürekli karıştırmak zorundaydık. Ben yorulduğumda Levent'e bırakırdım, Levent yorulduğunda bana bırakırdı. Daireler çizerek karıştırırken yavaş yavaş köpürmeye başlayan süt, bende, beyaz dalgalar arasında yüzdüğüm duygusunu uyandırırdı. Beyaz köpüklü süt dalgaları arasından binlerce görüntü gelir geçerdi. Özlemler, aşklar, şarkılar, filmler, kitaplar… Bir gün önce okuduğum kitapların kahramanları dolaşırdı köpüklü süt dalgaları arasında. Güzel kızların bakışlarına gülümserdim süte bakarak. Büyük bir sanayi ocağının gürültülü yanışı ortalığı hamama çevirirdi. Bacaklarımızın arasından su gibi ter akardı. Isıya daha fazla dayanamayıp üstlerimizi çıkarır, pantolonlarımızla kalırdık. Süt kaynadıkça imalathanenin havası yetersiz kalırdı. O zaman kafamızı çeşmeye tutar, bir süre suyun serinliğiyle yetinir, dayanmaya çalışırdık.

Mutluyduk o güçlüklere rağmen. Ama ne kadar mutlu olduğumuzun ayrımında değildik nedense. İç dünyamızdan geçen her şeye, günün birinde kavuşma olasılığı vardı. Önünde sonunda sevdiğimiz bir kızla evlenecektik. Ve kendimize ait modern meşrubatçı dükkânlarımız olacaktı. Hatta tüm ülkeye dondurma pazarlayıp zengin olacaktık. Hayat uzundu bizim için, hem de düşlerimizi gerçekleştirmeye yetecek kadar.

Una benzer salebi toz şekerle karıştırırdık önce. Süt kaynadıktan sonra saleple şekeri yavaş yavaş dökerdim, Levent de sütü karıştırırdı. Şeker ve salebin tümü süte karışır karışmaz sütün köpükleri gider, rengi koyulaşırdı. Bir süre de öyle kaynardı. Biz sürekli karıştırırdık ama. Biraz duracak olsak, kazanın dibinin tutacağını, dondurmanın yanıksı kokacağını bilirdik. Kaynama bittikten sonra o koca ocağı kapatır kapatmaz, çeşmeye takılı hortumu kafalarımıza tutar, serinlenirdik bir güzel. Yüzümüz pembeleşir, genç bedenlerimiz kudururdu. İkimiz de on yedimizdeydik. Kızlardan söz ederdik Levent'le. Hangi kızın neresi güzeldi, hangisi ne düşünürdü, hangisi ne isterdi, bilirdik. Ya da bize öyle gelirdi.

Salebi başka büyük bir kepçeyle saatlerce savurmaya gelirdi sıra. Kepçeyi doldurur, başımızdan yukarı kaldırır, gürül gürül inişini izlerdik. Yavaş yavaş soğumaya başlarken yeniden köpürürdü salep. Koyulaşırdı, parlardı, daha güzel kokardı. Kokusunu içimize çekmekle kalmaz, bardak bardak içerdik de. Sonra bunun genç yaşımıza fazla geldiğini anlayınca kıs kıs güler ve daha az içmeye çalışırdık.

Salebi kovalara döker, birbirine aktararak da savururduk. Dolu bir kovayı başımızın hizasına kadar kaldırır, boş bir kovaya yavaş yavaş döker, çıkardığı çağlayan sesinden zevk duyardık. Yeniden ayrı ayrı kovalara doldurup suyla soğutan havuzlu dolaplara koyar, soğumasını beklerdik.

Bir taksi büyüklüğünde gri kromdan Sevel marka dondurma dolabımız vardı. Nemli bezlerle sabahları her yanını iyice siler, sonra başına geçer, günün neşeli satışlarına başlardık. Patronumuz eline aldığı bezle dolabı silerken, bir taksiden daha değerli olduğunu söyler, herkes taksisine nasıl bakıyorsa bizim de dolaba öyle bakmamızı öğütlerdi.

Yedi sekiz kilo dondurmayı alacak büyüklükte bir kovası vardı dolabın. Güçlü bir motor yardımıyla dönerdi. Soğumuş salebi oraya dökerdik. Kovanın içindeki matkap biçiminde burgulu keskin bıçak döndükçe dondurma koyulaşmaya başlardı. Birimiz yapılan dondurmayı kutulara aktarır, öbürümüz de satardı.

Yeni elbiseleri ve saç modelleriyle tanıdığımız güzel kızlar gelip geçerdi. Eteklerine bakardık, pantolonlarına, saçlarına… Hangi kızın daha güzel dondurma yediğine ilişkin yorumlar yapardık. Gereğinden fazla dalga geçer, eğlenirdik. Levent'le birlikte kıldığımız cuma namazları sırasında bile bir şeyleri bahane eder kıs kıs gülerdik. Mutluyduk çünkü. Çok sonraları anladık o günlerin ne kadar güzel olduğunu. Gün içinde uğrayacağını sandığımız kızlara dondurmadan güller hazırlardık. Kaşık gibi ince malayla yaprak yaprak dondurma keser, büyük bir özenle külaha yaprakları yerleştirir, birbirine geçirir, yeni açılmış güle dönüştürürdük. Kimileri inanmazdı onları bizim yaptığımıza. Gerçek gül almış kadar memnun olur, yemeye kıyamazlardı. Her defasında daha güzellerini yapardık biz de. En çok da çilekliyle limonlunun karışımından olanlar beğenilirdi.

Kuruyemişçide çalışan bir kız vardı. Esmer güzeliydi. Gelip geçerken hep gülümserdi bize. En çok gülümseyen ve en çok dondurma alan kızlardan biriydi. Gözleri parlardı dükkâna geldiğinde. Bize bakmamaya çalışırdı. Telaşlanırdık onu görünce. Heyecanlanırdık, ellerimiz titrerdi, dolabın neresini sileceğimizi bilemezdik. Levent, kızın gönlünün bende olduğunu söylerdi, ben, Levent'te olduğunu söylerdim.

Günlerce bunun şakasını yaptık. Kızın her bakışını ve her hareketini kendimizce inceledikten sonra, daha çok benimle ilgilendiğinin sonucuna vardık.

"Nerde sende konuşacak o yürek," dedi Levent.

"Ne var lan konuşmayacak," dedim.

"Konuş o zaman, kız sana pas veriyor, sen anlamıyorsun oğlum."

Doğruydu. Kız bana sürekli pas veriyordu ve benim konuşacak cesaretim yoktu. Kolay değildi, istiyordum, ama yapamıyordum. Günler geçti yine aradan. Esmer kız, her sabah başka bir güzel gülüşle gelip geçiyordu. Kazanlar dolusu sütler kaynıyor, kutu kutu dondurmalar yapılıyordu. Kaymaklısı, kakaolusu, limonlusu, vişnelisi, çileklisi, kayısılısı, fıstıklısı… Hele hele kavunlusu yapıldığında, sıcağa rağmen uzun zaman gitmeyen kokusuna dayanamaz, bir

Ferdinand Hodler, 1853-1918

bardak limonatayla karıştırır, kafamıza dikiverirdik. Hatta bir defasında değişiklik yapalım diye karpuzluyla eriklisini de yaptık. Her yeni dondurma kutusundaki ince jelâtini açtığımızda, hayatın ne kadar yaşamaya değer olduğunun ayrımına varırdık. Bu renk renk dondurmaları o burgulu bıçağın arasından çıkarıp kutulara doldururken, kuruyemişçi kızla neden hâlâ konuşmadığıma yanar dururdum.

Ama bir gün bir kilo baklavasına iddiaya girdik. Ben kızla konuşursam arkadaşlarım bir kilo baklava alacak, konuşamazsam, ben alacaktım. Baklava da öyle ucuz bir şey olmayacaktı. Ünlü baklavacı Antepliler'den olması şarttı. Bende bir tuhaf telaş başlamıştı. Artık dönüşü yoktu bunun. Ne olacaksa yarın olmalıydı.

Ertesi gün patronumuz gelmemişti daha. Sabahtı. Dört kişiydik dükkânda. Abilerimizden Kenan ve Mahir de vardı. Levent çeşmeye hortumu takmış, kaldırımları suluyordu. İşte benimki geliyordu. Üstünde kahverengi bir etek, yeşil bir gömlek vardı. Elim ayağım titriyordu. Her zamanki gülümsemesiyle dükkânın önünden geçecekti. Ayakkabılarını kirletmeden, ince hareketlerle ıslak kaldırımdan geçti. Kibarca eğilip geçerken bana yan yan bakar gibi oldu. Ya da bana öyle geldi. Yüreğim yerinden oynadı sandım. Arkasından yürümek zorundaydım. Yoksa erkeklik elden gidiyordu. Günlerce alay edip duracaktı Levent. Kalbim yerinden çıkacak sandım. Ellerim, ayaklarım birbirine dolandı. Düşebilirdim de. Kız biraz ilerleyince ben sıçrayarak aynada saçlarımı düzelttim. Sonra tüm gücümü topladım ve cesaretle arkasından yürümeye başladım. Dükkânımızın sırasındaki caminin oralarda kavuştum. Yan yana geldik.

"Şey... o arkadaşlarım var ya… dondurmacılar… biz… yanımdaki arkadaşlar, sen o kızla konuşamazsın, dediler… Konuşmayacak ne var, insan insanla niye konuşmasın, değil mi?.. Bir de baklavasına iddiaya girdik… Konuşamazsam, bir kilo baklava almam gerek…"

"Tamam, öyleyse gidin, size baklava alsınlar..."

"Teşekkür ederim... Teşekkür ederim... Teşekkür ederim..."

Çok kısa sürede olmuştu bu konuşma.

Yüzüme bile bakmamıştı. Böyle bir şey bekliyordu sanki. Bense yönümü şaşırmıştım, ne yana gideceğimi bilemiyordum. Telaş ve heyecanla geri döndüm. Bizimkiler dışarıya çıkmış, gülüyordu. Levent maymunlar gibi zıplayıp duruyordu. Kenan ellerini vuruyordu birbirine. Mahir Abi dizine vuruyordu gülerek. Ama onlar benim, kıza, arkadaşlık teklif ettiğimi sanıyordu.

Pancar gibi kızarmıştı yüzüm. Kenan ile Mahir Abi kollarımdan yakaladı, Levent tazyikli akan suyun hortumunu kafama tuttu, bir güzel ıslattılar beni. Diledikleri kadar ıslattıktan sonra kızacağım diye hortumu atıp kaçtılar. Denizden çıkmış gibi sırılsıklamdım. Ancak benim bir şey yapacak halim yoktu. Hortumu aldım, türkü söyleye söyleye içimi soğutana kadar kafamdan çekmedim. Tüm esnaf durmuş bana bakıyordu.

Kambur

Başak Baysallı

Sabah, sırtımda bir ağrıyla uyandım. Dayanılmaz değildi gerçi, ama hafif olduğu da söylenemezdi. Kötü bir hastalıktan olmadığına emindim, yine de... Daha önce hissettiğim ağrılara benzemiyordu, bu nedenle kaynağını tahmin edemiyordum. Uykudayken ters bir hareket yapmış ya da rüzgârda kalmış olabilirdim. Belki de yorgunluktandı, çok çalışmaktan… Ama bu defa farklıydı. Daha önce de uykudayken farkında olmadan girdiğim biçimlerden ötürü vücudumun türlü yerlerinin tutulduğu olmuştu ya da vapurdayken rüzgârda kaldığım için sırtımın günlerce ağrıdığı. Geç saatlere kadar çalışıyordum hep, yorgunluktan çektiğim ağrıları çok iyi tanırım. Düşünmemeliydim belki de… Nasıl olsa geçecekti…

Sakinliğim, aynada kendimi görene dek sürdü yalnızca. Sırtımda garip, biçimsiz bir tümsek vardı, çok büyük olmasa da dik durmamı engelliyordu. Sol kürek kemiğimle omzum arasında bir yerdeydi, tam olarak göremiyordum henüz, söyledim ya o kadar büyük değildi, yine de hissediliyordu. Ağrıyan yeri parmaklarımla yokladım, kalbim hızla çarpıyordu, vücudumdaki kan beynime doğru hücum ediyordu.

Yüzüme bir iki avuç soğuk su çarptım, biraz rahatladım, hızlı adımlarla çalışma odasına gittim, hemen bilgisayarı açtım, arama motoruna "sırtta oluşan tümsek ve ağrı" yazdım, hemen ardından klavyedeki giriş tuşuna bastım. Kal-

bim, yerinden fırlayacak gibiydi. "Kamburluk, omurganın öne doğru eğilmesi ile sonuçlanan bir şekil bozukluğudur. Normal insan omurgasına yandan bakıldığında; boyun bölgesi çukur, sırt bölgesi kambur ve bel bölgesi gene çukur görünümdedir. Yani normalde sırt bölgemiz 40-45 dereceye kadar kamburdur. Bu derecenin üstündeki kamburlukların altında yatan birtakım sebepler olabilir." açıklamasıyla karşılaştım. Derin bir nefes alarak okumaya devam ettim. "Kamburluk fark edilmeyecek kadar küçük bir eğrilik olabileceği gibi, kronik ağrı, his ve güç kaybı veya ileri derecede şekil bozukluğu ile de karşımıza çıkabilir. Kamburluk bilindiği gibi en sık sırt bölgesinde görülmekle beraber, boyun ve belde de oluşabilir. Boyun ve bel bölgesi normalde çukur olduğu için, kifoz başlangıçta bu bölgelerde düzleşme ile kendini belli edebilir. İlerleyen dönemlerde ise kamburluk oluşabilir." İlerleyen dönemlerde mi? Duruş bozukluğu, kamburluk, kifoz sözcükleri ekrandan fırlayıp beynime çarpıyordu. Kambur muydum ben şimdi? Bu tümsek gittikçe büyüyecek, tüm sırtıma yayılacaktı demek? Ne yapmalıydım? Sözlüğü çıkardım kitaplıktan, *kambur*'un ne anlama geldiğine bir de oradan bakmalıydım. Ne çok anlama sahipmiş: **1.** Bel kemiğinin, göğüs kemiğinin eğrilmesi veya raşitizm sonucu sırtta ve göğüste oluşan tümsek. **2.** Bazı hayvanların sırtındaki çıkıntı. **3.** Kamburu olan kimse. **4.** Yapı veya eşyada dışarıya doğru eğilme. **5.** *mec.* Sıkıntı, dert. Ve sütun boyunca *kambur*'dan türemiş başka sözcüklerin açıklamaları sıralanmıştı, üstünkörü okudum onları da. Sözlüğü tam kapatacakken yan sütuna takıldı gözüm. *kamelya.* Ne güzel bir söylenişi vardı. Oysa *kambur* öyle miydi? İnsanın midesini bulandırıyor, beynine tokmaklarla vuruluyormuş hissi uyandırıyordu. *Kamelya* ise bahar bahçelerini ve zarafeti çağrıştırıyordu. Aynı seslerle başlayan iki sözcük nasıl oluyor da insanda bu kadar farklı hisler uyandırabiliyordu? Hep şaşırmışımdır. Dil bilimci olsam bu konuda bir açıklama yapabilirdim ya da günlerimi, aylarımı bunu araştırmak için harcasam elbet bir sonuca ulaşabilir, sizleri tatmin edecek bir görüş ileri sürebilirdim, ancak böyle biri olmayı hiç beceremedim, basit bir açıklamaya sahip olan birçok olaya, olguya ya da duruma şaşırmayı tercih ettim hep. *kamelya:* Çaygillerden, büyük, beyaz, pembe veya kırmızı renkte çiçekler açan, dayanıklı yapraklı bir bitki. Japon gülü. Çin gülü. Ve ardından *kamer:* Ay. Sütunu taramaya devam ettim. *kameriye:* Bahçelerde yazın oturulmak için yapılan, kafes biçiminde, kubbeli, üstü yeşilliklerle sarılan süslü çardak. Açıklamanın ardında, sözcüğün daha iyi anlaşılabilmesi için Sait Faik'ten bir alıntı yer alıyordu. *"Kim şu kameriyede oturmuş, şu çiçeklerden kim toplamıştı?" Kamelya ve kameriye*'nin birçok insan tarafından karıştırıldığını anımsadım, çoğu zaman hatalı kullanımı fark eder, ancak ikna edici açıklamayı yapmak çok zor geldiğinden susardım. Tanımlar sırala, örnek cümleler kur, sonra karşı tarafın seni anlamasını bekle… Söyledim ya bende araştırmacı ve anlatıcı sabrı yok, gerçi hikâyeler anlatmayı severim, sanırım bilimsel açıklamalardan sıkılıyorum. *Kameriye* de *kamelya* gibi insanın içini gıdıklayan, mayhoş kokular

duymasını sağlayan, uzak diyarları çağrıştıran bir sözcük. Üç heceli olmalarıyla mı ilgili bu duygular? *kambur* iki heceli ya, belki de ondandır iticiliği. Sözlükteki diğer sayfaları karıştırarak bu konuya kafa yorabilirdim, ama artık oyalanmanın sırası değildi. İşe geç kalıyordum. Hızlıca giyindim, evden çıktım ve iskeleye doğru koşar adım yürümeye başladım. Hava çok soğuktu ve kalın giysilerim sayesinde kamburumun fark edilmeyeceği düşüncesi beni bir nebze de olsa rahatlatıyordu. Kamburum mu dedim az önce? İnsan ne de çabuk benimsiyor istemediği, ötelediği her şeyi. Nefes nefese kaldığım bir anda sırtımın ağrımadığını fark ettim. Ne zamandır ağrımıyordu acaba? Bilgisayarın başına oturduğum ya da sözlüğü kitaplıktan çıkarmaya çalıştığım ânı düşündüm. Şu lanet olası ağrı, ne zaman geçmişti? Ya da geçmiş miydi? Hissetmiyor olabilir miydim? Kambur olduğumu benimseyiverdiğim gibi ağrıya da alışmış olamaz mıydım? İskeleye gelmiştim çoktan, turnikelerden her zamanki gibi rahatlıkla geçtim, zayıf sayılırdım ve böyle dar alanlarda, üstelik kalabalıkta seri ve çevik hareketlerim birçok insana türlü kolaylıklar sağlamış olabilir bugüne kadar, hatta bu özelliğimle tüm toplu taşımalarda ün salmış olabilirim. Kamburum, hızlı hareket etmeme henüz engel değildi demek. Vapur çok sıcaktı, boynumdaki atkıyı çıkardım önce, montumun düğmelerini açtım, yok, dayanılacak gibi değildi, terlemeye başlamıştım, montumu çıkardım ve etraftaki insanların bakışlarını incelemeye koyuldum. Görmüşler miydi kamburumu? Şimdi elimle yoklasam, dikkati oraya çeker miydim? Yanımda oturan ihtiyar, akranlarının birçoğu gibi sağa sola bakınıyor, konuşmak için fırsat kolluyordu. Ona hiç belli etmemeliydim kamburum olduğunu. Yoksa yaşama dair engin tecrübelerini benimle paylaşmaya başlayacak; bir arkadaşının ya da bir akrabasının başına gelenleri anlatacak ve hiç susmayacaktı. "Kış da bir bitmedi gitti, üşüteceksin evladım, giy montunu." diye söze girdi vakit kaybetmeden. Kamburumu fark etmesi mümkün değildi, yüzüme bile bakmadan konuşuyordu çünkü, bastonunu bacaklarının arasında iki eliyle kavramış, gözlerini sabit bir noktaya dikmişti. Haklı olabilirdi. Vücudumu saran ateş, sabahtan beri yaşadıklarımdandı belki de. İtiraz edip konuyu uzatmaya hiç niyetim yoktu, sessizce montumu giydim, bir şeyler söylememe de gerek kalmadı böylece, davranışımla ihtiyarın sözlerini onaylamış oldum.

Ofise geldiğimde -bir şirkette insan kaynakları uzmanıydım, şu uzman sözcüğüne de çok gülerim doğrusu- işlerin yoğunluğundan, müdürün kaprislerinden, çalışanların dedikodusundan kamburumu unutacağımı düşünerek rahatlamaya çalıştım. Kimsenin birbirinin yüzüne bakmadan çalıştığı, herkesin arkadan vurmak, ayak kaydırmak gibi konularda uzmanlaştığı bir şirkette vücudumdaki değişikliğin fark edilmemesi ancak bir mucizeye bağlıydı. Masama geçtim, ajandamı açtım -evet, gelişen teknolojiye ve akıllı telefonlara rağmen hâlâ ajanda kullanıyordum- planlanan görüşmelere, toplantılara baktım. Kuracağım cümleler, soracağım sorular, sorularıma karşılık verilecek yanıtlar -ki

çoğu yalanlardan ibaretti- görüşme formundaki boşluklara koyacağım işaretler, alacağım notlar zihnimde yankılandı. Yüzümün gittikçe masaya yaklaştığını hissettim. O sırada bizim Ali'nin "günaydın" diye şakıyan sesi ve masama bırakılan çayla irkildim. Bu çocuk, her daim nasıl da gülücükler saçabiliyordu etrafa? İnsanın sinirini bozan bir neşesi vardı. Pek hazzetmezdim çok neşeli insanlardan. Zoraki bir gülümsemeyle selamladım onu. Masadan yüzümü uzaklaştırmaya ve doğrulmaya çalışırken bir yandan da hiçbir şey olmamışçasına yanımdan geçip giden Ali'ye baktım. Fark etmemişti. Doğruldum, sanırım… Yan masadaki Tarık Bey'e bakmaya çalıştım çaktırmadan, yakalandım, başıyla selamladı beni. Gülümsedim. Arka masada, hararetli bir maç muhabbeti vardı. Penaltının aslında verilmemesi gerektiği, hakemin takım tutması, forvetin aldığı parayı hak etmemesi gibi önemli meseleler tartışılıyordu. İçlerinden biri "Maçı izlediniz mi?" diye seslendi. Masadaki diğer iki kişi de dönmüş, bana bakıyordu. Görmemeleri imkânsızdı. "İzlemedim, rahatsızdım biraz." diyerek geçiştirdim. Rahatsızdım, dedim üstelik; birazdan sırtımdaki tümsekle ilgili sorular soracaklardı, ben de onlara sabah edindiğim bilgileri aktaracaktım. Tıp dilindeki karşılığından, sözlükteki anlamlarına kadar öğrendiğim her şeyi bir çırpıda söyleyecektim. Sonra, onlar doktora gidip gitmediğimi soracaklardı. Sahi, doktora gitmeyi hiç düşünmemiştim. Neden acaba? Aslında gitsem iyi olurdu, bu illeti başlangıcında kontrol altına alırsak iki büklüm olmaktan kurtulabilirdim. Ne yazık ki, az önce sözünü ettiğim sorular bana hiç sorulmadı, ben onlara kamburumla ilgili öğrendiklerimi anlatamadım, çünkü onlar da fark etmedi, maç muhabbetine kaldıkları yerden devam ettiler.

Müdürden, doktora gitmek için izin istemeliydim; sonra da görüşmeleri ve toplantıları başka bir tarihe erteleyip ofisten çıkmalıydım. Masadan kalkmaya çalıştım, her zaman kolaylıkla yaptığım bu hareket yüzünden vücudum kaskatı kesildi. Belimi doğrultmakta güçlük çektim, kürekkemiğimden sırtıma yayılan ağrının şiddeti her an daha da artıyordu. Masalara, duvarlara tutunarak ve güçlükle yürüyerek müdürün odasına ulaştım. Asistanın oturduğu camlı bölmedeki yansımamda o korkunç tümsekle karşı karşıya geldim. Başka bir canlıya dönüşmek üzere sırtımdan ayrılıp düşüverecekmiş gibi duran bu korkunç şeyi taşımak için dik duramıyordum artık. Belimle kalçamın birleştiği nokta yüz derecelik bir açı oluşturuyordu. Neyse ki bu şartlarda müdürden izin almam oldukça kolay olacaktı, rahatladım biraz. Önemli gerekçelerle ondan izin istemek zorunda kaldığım günler, karşısında eğilip bükülmekten, acınacak bir hâl almaktan nefret ederdim, ama yine de böyle davranır ve izni koparırdım. Oysa şimdi gerçekten iki büklüm ve yeterince acınacak haldeydim, rol yapmama gerek kalmayacaktı. Oh be! Beni gördüğünde panikleyecek, belki korkacak, gözlerini fal taşı gibi açarak "Ne oldu böyle?" diyecekti. Ben de sabahtan beri yaşadıklarımı anlatmaya başlayacak, bunun kambur olduğunu, doktora gitmem gerektiğini söyleyecektim. "Tabi, tabi, hemen çıkabilirsiniz." diyecekti; ancak

hiç de böyle olmadı. Odaya girip konuşmaya başladığımda, söylediklerime anlam veremeyen bakışlarla öylece durdu karşımda. "Görmüyor musunuz sırtımı?" dedim acı içinde kıvranarak. "Evet, görüyorum da…" diye yanıtladı sorumu ürkek bir ses tonuyla. "Sırtınızı görüyorum da sözünü ettiğiniz o şeyi… kamburu göremiyorum." Şaşkınlıktan dilim tutuldu, ne söyleyeceğimi bilemiyordum artık, nasıl göremezdi? Ben, onun yüküyle ağırlaşıp hareket edemez hâle gelirken o, nasıl olur da göremezdi. Dayanacak gücüm kalmamıştı. Arkama bile bakmadan şirketi terk ettim. Kapıda bekleyen taksilerden birine güç bela bindim. Yavaş hareket ettiğim için şoförün söylendiğini duydum, derin bir nefes aldım, onun da fark etmediğinden emindim, anlatmak için uğraşmayacaktım. "En yakın hastaneye…" dedim ve o en yakın hastaneye ne kadar sürede ulaşabildiğimizi anımsamıyorum. Arkamdan kopan kıyamete aldırmadan, olabildiğince hızlı adımlarla acilde sıra bekleyen hastaları geçerek doktorun odasına girdim. Kendimi kaybetmiştim, üzerimdeki giysileri çıkardım. "Bununla ne yapacağım ben? Kimse neden fark etmiyor? Lütfen bir şey söyleyin!" diye bağırmaya başladım. Doktor ve hemşire yanıma gelerek beni sakinleştirmeye çalıştı, odadaki muayene yatağına uzanmamı istediler ve orada ne kadar kaldım, bilmiyorum. Kendimden geçmişim. Uyandığımda farklı bir odadaydım. Neden burada olduğumu anımsamaya çalıştım. Evet, evet, buldum hemen, şu kambur meselesi… Tuvalete gitmek istedim, çektiğim acılardan ve sırtımdaki o şey yüzünden iki büklüm olmuştum yine, güçlükle doğruldum. Tek başıma kalkamayacaktım, yatağın başucunda bulunan çağrı ziline bastım, birkaç dakika sonra hemşire geldi, tuvalete gitmek istediğimi söyledim, odaya açılan bir kapıyı göstererek "Gidebilirsiniz, bir sakıncası yok, tetkikleriniz bitene kadar sizi burada tutacağız." dedi ve arkasını dönerek odadan çıkıp gitti. "Ben, ben, tek başıma kalkamıyorum." diye seslenmeye çalıştım güçlükle, seslenemedim, sözcükler dudaklarımın arasında un ufak oldu sanki. Sesimi duyuramadım, sesim çıkmıyordu. Gel, bir de bununla uğraş şimdi. Olacak iş değildi, vücudumda bana ait olmayan bir şeyle yaşamaya çalışırken yıllardır benimle olan sesimi kaybetmek… Zaten kimse görmüyordu, bu yetmezmiş gibi, çektiklerimi de anlatamayacaktım artık. Kambur yüzünden mi kaybetmiştim sesimi acaba? Vücudumdaki en güçlü yerden mi beslenerek büyüyordu bu şey? Ne kalmıştı ki elimde avucumda? Söyleyeceklerimden başka… Tek başıma kalkamadım, tuvalete gidemedim, bir ıslaklık hissettim az sonra, altıma kaçırmıştım. Bunun için kızarlar mıydı acaba? "Bilerek yapmadım, kamburum yüzünden kalkamadım." desem inanırlar mıydı? İnanırlardı ve kızmazlardı belki, ama söyleyemeyecektim. Duymayacaklardı beni, zaten görmüyorlardı da. Ben bu düşüncelerle boğuşurken birkaç doktor girdi içeri, ellerinde dosyalar vardı, dosyaların içinde de kâğıtlar, çekilen filmler… "Bir yakınınıza haber vermek istiyoruz." dedi içlerinden biri. Bir yakınım yoktu benim. Ne zamandan beri? Anım-

samıyorum. Altıma kaçırdığım için o kadar utanıyordum ki… Kıpırdayamıyordum, kaskatı kesilmiştim. Cenin pozisyonunda öylece yatıyordum, zaten başka türlü yatamıyordum, kambur yüzünden. Bir şeyler söyleyecek oldum, sustum, konuşmak da bir tür susmaktı artık benim için, nasıl olsa sesim çıkmıyordu. Bu, birkaç adım ötede duran yabancı adamlar, benimle ilgili kararlar alırken ben öylece bekliyordum, kamburum büyüyordu, bir yakınım yoktu, ölüyor muydum?

***

O günden sonra beni kocaman bahçeli bir binanın bembeyaz bir odasına götürdüler, bu satırları oradan yazıyorum size. Beni kimsenin dinlemediği zamanlarda siz dinlediniz, hatta kamburumu bile gördünüz, onlar görmediler. Sartre'ın cehennemi, bizim de cehennemimiz oldu, bizi anlamadılar. Neyse ki kurtulduk oradan, o cehennemden. Bakıyorum da hâlâ benimlesiniz. İşte bu nedenle hikâyenin sonunu öğrenmeye hakkınız var, diye düşünüyorum, ayrıca hikâye anlatmayı sevdiğimi de daha önce söylemiştim size. Konuşamıyorum, ama yazabiliyorum.

Burada, çam ağaçları odamın penceresine dek uzanıyor. Bazen, bahçede dolaşan "insancıklar" oluyor, yeni sözcüklerle düşünüyorum artık, konuşamıyorum, ama olsun… Hâlâ düşünebiliyorum en azından, okuyorum bol bol. Kamburum mu? O, büyümeye devam ediyor. Bir yakınım yok, demiştim ya… Şimdi var, isimleri mi? Çerviakov ve Aksenti İvanoviç. Benzer dertlerden muzdaribiz. Çerviakov'u kaybettik, olsun… Bir insanla dost olabilmek için mutlaka onun yaşayan biri olmasına gerek yok ki... Bir ölüyle de dost olunabilir pekâlâ. Aksenti ile sürekli birlikteyiz, pek konuşmuyoruz, bildiğiniz gibi benim sesim çıkmıyor zaten, o da sözcükleri karıştırıyor artık, yaşlandı iyice. Bazen, diğer "insancıklar" gibi bahçede uzun yürüyüşler yapıyoruz. *Kameriye*'de oturuyoruz, çamları ve çiçekleri seyrediyoruz. "*Kamelya*'lar olsaydı keşke…" diyor Aksenti, her seferinde. Şaşırıyorum, şaşırmayı sevdiğimi de biliyorsunuz, birçok sözcüğü karıştırmasına rağmen *kameriye* ve *kamelya* sözcüklerini karıştırmıyor. Oysa şu bahçenin dışındaki insanlar… Ah! Neyse… Onları düşünmek istemiyorum. Bazı geceler, *kamer* olanca güzelliğiyle beliriyor gökyüzünde. Bu sözcükler, nereden geliyor aklıma? Anımsar gibiyim…

Adı Menekşeydi

Akın Çokuğurluel

"Neyin var yine?" dedi adam.

"Hiç," dedi kadın. Sırtı kaşınıyordu.

"Elindekini bırak da yemek koy," dedi adam.

Kadın ördüğü yünü yavaşça yere bıraktı.

Son zamanlarda sadece bunu yapıyordu: deliler gibi yün örüyordu. Her gün aynanın karşısına geçip boyuna posuna bakıyordu. Kaç sıra yükseldiğini, daha ne kadar kaldığını hesaplıyordu. Beyni uyuşmuştu. Elleri tuttuğu çelik miller gibi kaskatıydı. Hissizleşmişti. Damar damar elleri nasırlaşmış, minik minik su toplamıştı. Gözleri sadece iki ters, bir düz örülmüş binlerce düğüm görüyordu. Hayatı; bakkalda-markette, kasapta-manavda, odada-yatakta gördüğü, birbiri içine geçmiş bu düğümlerden ibaretti. Yün yumaklarını yanına yamacına yığıyor, sonra tüketiyordu çarçabuk. Bittikçe alıyordu ama durmaya niyeti yoktu. Kadın deliler gibi yün örüyordu.

Kocası geldiğinde ise elindekini bırakıp yemeği hazırlıyordu. Zeytinyağlı bir çeşit, muhakkak çoban salata, belki biraz sebze haşlama, ya da fasulye nohut bakla. O hafta semt pazarında taze her ne varsa. Sofraya rakısını getirip, mezesini tazeliyordu. İlk yudumdan sonra masadan kalkıyor, gidip odasına kilitliyordu kendisini. Ardından gözlerini kapatıp bekliyordu. Görmediklerinden zarar gelmez sanırdı. Ama yalandı. Adam topaldı. Yalpalayarak geldiğini görmese de, yerde sürüdüğü ayak sesinden başlardı kalbi hızlanmaya. Kapı zorlandığında

elleriyle başını gizlerdi. Yediği ilk tekmeden sonra acısı dinsin diye dizlerini karnına çekerdi. Karşı koyamaz, çürümüş bir menekşe yaprağı gibi gevşekçe aralardı bacaklarını. Bir yandan ter içinde gidip gelmeye çalışan adamı üstünden iter, bir yandan ekşi içki kokusunu içine çekmemek için nefesini tutardı. Ölmek kolay demişlerdi ama değildi. Ölemezdi. Lastikleri gevşek, kenarları parçalanmış külotunu giyerken farkına varırdı yanağında katılaşmış gözyaşlarının. Suyu yüzüne çarptığında, saçları omuzlarından süzüldüğünde, ağzına burnuna çektiği suyu tükürüp fırlattığında temizlendiğini sanırdı. Ama duyduğu her şey gibi bu da yalandı. Temizlenemiyordu bir türlü. Aynaya baktıkça, etine dokundukça, terini kokladıkça kusuyordu. Durmadan kaşınıyordu. Sakinleştiğinde ise koşup su veriyordu bir türlü canlandıramadığı menekşesine. Sonra içeri geçip, odada yarı çıplak yatan adama aldırmadan devam ediyordu: Deliler gibi yün örüyordu. Her akşam.

Ama o akşam sadece bunlar olmadı.

"Tamam," dedi kadın.

Yemek koydu adama. Patlıcan ezme bitmişti. Salatalık dilimledi, süzme yoğurt ilave etti. Üzerine nane serpti. Bardakları ikiledi. Yetmedi, rakısını tazeledi. İçine buzunu yerleştirdi. İki küpün birbirine çarpışını izledi. Birbirine çarparak yavaş yavaş erimesini. İçine dağılan sakin beyazlığa daldı. Bardağın kenarından hiçbir şeye tutunmaksızın usul usul kayan güçsüz damlacığa imrendi biraz.

Yemekten sonra taşıdığı ve tezgâhın üzerine yığdığı bulaşıkları yıkadı hışımla. Bir türlü yumuşamayan nasırlarına, buruş buruş pembeliklerine baktı. Sertliklerinde elini gezdirdi. Salona geçip etrafı düzenledi. Masanın üstüne dantel serdi. Adamın bağırıp çağırmasına aldırmadan birkaç kez televizyonun önünden geçti. Küllükleri, zümrüt yeşili şekerliği yerleştirdi, bir de her seferinde eline batan ucu kırık vazoyu. Buna rağmen içine plastik güller serpiştirdi. Bir gün sonra ne yemek yapacağını düşündü. Mutfaktaki erzak dolabına daldı. İçi şişti ısladığı bir kase nohut gibi. Saatine baktı. Kendisini odaya kapatmadan önce ilaçlarını verdi adamın. Hep zamanında yapardı bunu. Çünkü hastaydı adam.

Hastaydı ve her yemekten sonra koltuğa yayılırdı. Yine öyle yaptı. Diziyi çevirip, Fener'in maçını açtı. Bir de buz gibi sarı kız yanına. Takımı yine ballıydı. Attıkları iki gol sonrası keyiflendi. Kadın televizyonun önünden geçerken bağırıp çağırdı. Maç sonu kritikleri dinledi. Ofsayt saydıkları pozisyonda küfretti ana avrat. Arada uyukladı, irkilerek uyandı. Ama sadece bunları yapmadı. Diğer günlerde yaptıklarından farklı; yakasını gevşetti. Kolunu tuttu, göğsünü ovuşturdu. Golün tekrarı yayınlanıyordu o sırada. Bal gibi ofsayttı. Hızlı hızlı nefes verdi, soğuk soğuk terledi. Öksürmeye bile çalıştı. İnledi, yardım dilendi. Kadın içerden duydu sesi. Biraz daha dayansa kemerini çözecekti, fermuarını açacaktı. Omuzunu kadının saklandığı odanın kapısına yaslayıp, kıracaktı belki bu kez. Kadının üstünde şuursuzca debelenip, defalarca girdiği bu hayatı bir

kez daha parçalayacaktı. Bu kez takımının galibiyeti şerefine. Ama dayanamadı. Acı içinde kıvranırken yere devrildi. Kalp krizi geçirdi. Oracıkta öldü.
Kadın bir süre sonra adamın yanına gelip cansız bedenine baktı. Ayağıyla sırtını yokladı. Topal bacağına dokundu. Yumruklarını sıktı. Tüm bedeni kaskatı kesilmişti. Sonra gevşedi. Televizyonu kapatıp pencereyi açtı. Temiz hava ciğerlerini yakmış, teni yeni yıkanmış bir bebek gibi ürpermişti. Menekşesine su verdi. Yapraklarının altında minik bir tomurcuk gördüğüne yemin edebilirdi o an. Sonra yerine oturup devam etti yününü örmeye. Acelesi vardı. Derisi pul pul olmuş, sırtı yine deli gibi kaşınıyordu. Elindekini tamamlamasının artık zamanı gelmişti. Tamamladı da.

Bir süre sonra komşular eve doluştu. Çığlık attılar. Bağırıp çağırdılar. Yalandan ağıt yaktılar. Göstermelik dövündüler. Adamın amcasıyla annesi geldi cenazeyi almaya. Araba ayarlanmıştı, doksan üç model bir Toros. Alelacele, bir toprak yığınını kürekler gibi siyah bir torbaya doldurup götürdüler adamı. Mezar yeri hazırdı. Hemen ertesi gün gömdüler. İki tarih arasına koydukları kısa bir çizgi ile özetlediler tüm yaşamını. Mezarına çiçek tohumu ektiler. Bir tane de fidan başucuna. Cılız. Su verdiler. Dua bile ettiler. Sonra, adettendir, ölü evini temizlemeye geldi herkes. Pencereleri açıp havalandırdılar. Bayat çay demliklerini boşalttılar. Boş bira şişelerini attılar. Tasın içinde filizlenmiş nohutları döktüler tek tek. Kimse kadına ne olduğunu sormadı. "Boyu devrilsin," dedi kaynanası. Kimse destek vermeyince sesi kalabalıkta kayboldu gitti. Ortalıkta duran dev yün yumağına kimse aldırmadı. Kimse kaldırmadı. Dağ gibi adamın nasıl olup da aniden ölüp gittiğini anlamadı. Kalp krizini tetiklediğinden habersiz, sürekli aldığı boşalmış ilaç kutularını attılar. Üçünde yemek verdiler. Yedisinde helva kavurdular. Kuran okuttular. Kırkında lokma döktüler. Utanmadan, bir de yalandan gözyaşı.

Sonra komşular dağıldı. Adamın eşyaları bir bir dağıtıldı. Pantolonu, ceketi, gömleği, saati paylaştırıldı. Ayakkabısını aldılar kapının önünden. İsmini kaldırdılar kapı zilinden. Posta kutusundaki ıvırı zıvırı boşalttılar, kilidini fırlatıp attılar. Evin içinde adamın izinden eser kalmamıştı. Ev tamamen sessizliğe gömülmüştü. O günün akşamı dışarısı da evin içi kadar sessizdi. Arada sertleşen rüzgâr, sokaktaki sahipsiz poşetleri fırıl fırıl döndürüyor, gölgeler ise açık pencereden girip yukarı aşağı pervasızca dolanıyordu. Karanlıktı. Perde esintiyle birlikte usul usul dalgalandığında yerdeki dev yün yumağı da hafif hafif aralandı. Yavaş yavaş yırtıldı. Oda aydınlandı. Ilık bir esinti ile birlikte çiçek kokusu yayıldı etrafa. İpeksi yumuşaklığıyla bir kelebek beliriverdi kozanın içinde. Masum. Bahar gibi. Masalsı. Buruşuk kanatlarını gerdi. Minik bedeni devleşti, odayı dolduruverdi. İçindeki renkler tüm dünyayı renklendirmeye yetebilirdi. Ağır ağır pencereye yaklaştı. Kendini, pencerenin önündeki menekşenin yeni yeni yeşeren körpe tomurcuğuna yavaşça bırakıverdi. Dışarıdaki rüzgâr, kanatlarının üstündeki tozları havalandırıyordu. Adını fısıldadı.

Adı artık neşeydi, onun adı Menekşe'ydi.

Zemin'i Beklerken

Orçun Ünal

Zemin'i Beklerken öyküsü Orçun Ünal tarafından Tufan Dağtekin desteğiyle Effective Stüdyoları'nda seslendirilmiştir. Yukarıdaki karekod uygulamasıyla öyküyü dinleyebilirsiniz.

İki kişiydiler. Ya bir'in bölünmesiyle çoğalmış ya da üç'ün birleşmesiyle azalmışlardı. Doğdukları gibi ölmüş, doğurdukları gibi öldürmüşlerdi.

İki herkestiler. Ayrıyken yalnız, birlikteyken ayrıydılar. Birbirlerinin her şeyi ve herkesiydiler. İnsanları gösterip "Bunlar kim ki?" dediler; alaycı, imalı ve küçümser. Kendileri hiç kimseydi, bilemediler. Kimliklerini unutmuş, benliklerini bastırmışlardı. 'Biz'den eksik, 'ben'den fazlaydılar. Ne hayallerini gerçekleştirebilecek kadar cesur ne de onlardan vazgeçebilecek kadar umutsuz ve yılgındılar.

Birlikte içine sığacakları ve sığınacakları bir hayal kurdular. Her gün orasından burasından yamadıkları koca bina gözlerinin önünde yıkılıverdi. Oysa yıllar içinde ne emeklerle yükseltmişlerdi onu. Dımdızlak açıkta kaldılar. Elleri kanaya kanaya kırıkları toplayıp enkazı kaldırdılar. Ölmediler. "Bir hayale inanmakla ölünmüyormuş," dedi birincisi. "Bir umut öldürüyor insanı," diye düzeltti diğeri.

İki dost, iki sevgili, iki kardeş, iki yabancı, iki düşmandılar. Hayalsiz akılları ve telaşsız ayaklarıyla sokakları yürüdüler. İnsanlarla yan yana, yüz yüze, sırt sırta geldiler. Adımları kararsız, omuzları düşüktü. Mutluluğu sadık bir hizmetkâr sandıkları için uzun ve imalı ıslıklar çaldılar. Hâlbuki mutluluk, elinde tüylü beyaz kedisiyle buyurgan, kaprisli ve yaşlı bir kadındı. İnsanlar apartmanlara girdi, mağazalara daldı, banklara oturdu, köşeleri dönüp gözden kayboldu. Kalabalık dağıldı. Yan da kalmadı, yüz de. Mutluluğun kedisi, kimsenin bilmediği sıcak ve sıkışık bir köşeye sokulup gizlendi.

"Yürümekle ölünmüyormuş," dedi birincisi. "Durmak öldürüyor insanı," diye düzeltti öbürü.

Yorulup bir banka oturdular; hiç konuşmadan peş peşe sigara içtiler. İçtikçe bir baca gibi tüttüler; kendilerini damsız ve duvarsız bir evde güvende hissettiler.

İki kişiydiler. İki pencere, bir ev gibiydiler.

Kalkıp tekrar yürümeye koyuldular. Sokaklar, caddeler, meydanlar geçtiler. İnsanlar, ağaçlar, kediler, köpekler ve karıncalar gördüler. Hepsi de devasa gökdelenlerin gölgesinde kalmıştı. Minik, minnacık kullarıydılar binaların. İnsanlar bu tanrıların karanlık ve dişsiz ağızlarından girip kendilerini onlara kurban ediyordu. Onlar iki insanı içine alan küçücük bir hayali bile ayakta tutamamışken, bu betonarme tanrılar yüzlerce insanı içlerine alıyor ve ayakta kalıyorlardı. Hayranlık ve huşuyla doldular. Gökdelenleri tanrı bellediler, tanrı bildiler. İçlerinden birini gözlerine kestirip ona yöneldiler.

Açık buldukları acil çıkış kapısından girip sözde tanrının bağırsaklarında yirmi kat merdiven çıktılar. Kan ter içinde kaldılar. Ölmediler. "Kan ter içinde kalmakla da ölünmüyormuş," dediler nefes nefese. "Kan içinde olsa belki," diye düzeltti birincisi.

En sonunda yerden çok yüksek bir terasa, sözde tanrının tepesine çıktılar. Simli bir akşamı başlarına örtmüştü bile binalar. En uca kadar gidip korkuluğun üzerine tırmandılar. Rüzgârla dost oldular, ama aralarına girmesine izin vermediler. El ele tutuşup omuz omuza verdiler ve tanrının ayaklarına kapanmak için hazırlandılar, sabırsızlandılar. "Ne zor şeymiş *ölünmek*!" dediler. En beklemedikleri anda bıraktılar kendilerini boşluğa. Bir düşüş, bir secde, bir kabuldü bütün umutları.

İki kişiydiler. İki düş, bir uyku gibiydiler.

Düştüler,

düştüler,

düştüler.

"Düşmekle de ölünmüyormuş," dedi ikincisi havada. "Zemin öldürüyor insanı," diye düzeltti öbürü. Bekledikleri zemin hiçbir zaman gelmedi. Elleri çözüldü, ayrıldı en sonunda. Birbirlerine küstüler. Dünyaya küstüler. Yaşama ve yaşadıklarına küstüler. Onları doğuran anaya, büyüten babaya küstüler. Gelmediği için zemine ve ölüme küstüler.

Gerçek tanrı zemindi. Her gün çiğnenen, ezilen, ayaklar altına alınan, yüzüne tükürülen, kafasına çerçöp atılan zemindi tanrı. Kendisini ararken gözlerini yukarı çeviren insanlara alttan bakan, onları alttan alan kaldırım, asfalt, toprak ve çimendi tanrı. İnsanları yiyen ve kusan binalar değil, onları sırtında taşıyan yerdi tanrı.

Zemin'i beklerken öldüler. Kollarını açmış bekleyen bir tanrının kucağına düşerken öldüler. "Bilmedikleri öldürüyor insanı," dedi gaipten bir ses. Düzelten olmadı.

İki avuç toz olup betonarme bir putun ayağına döküldüler. Islık ıslık bir rüzgâr, kimseye fark ettirmeden ikisini de süpürüp dört bir yana dağıttı. Yalanıp duran mutlu bir kedinin patilerine bulaştılar. Kedi silkinip hızla oradan uzaklaştı.

Bitti. Her şey bitti.

"Neyse ki ölmekle bitiyormuş bütün acılar," bile diyemediler.

İki hiç kimseydiler. Kendilerinin bile olmayan tek kişilik bir hayale zar zor sığdılar. Mutluluk yine dışarıda kaldı.

Bir Günü Bitirme Sanatı'nda Kadınlık Hâlleri Envanteri

Ayşegül Ergül-Aslan

Banu Özyürek'in *Bir Günü Bitirme Sanatı* adlı kitabı birbiriyle doğrudan ya da dolaylı olarak bağlantılı olan on bir öyküden oluşuyor. Öykülerin doğrudan bağlantıları kurgu içerisindeki ortak kişi ve olaylarla sağlanıyor. Öyküler arasındaki bu geçişkenlik, metinde bir bütünlük oluştururken okurda da kahramanların ve olay örgüsünün tanıdık iklimini çağrıştıracak bir etki bırakıyor. Önceki öykünün kaldığı yerden yeni bir öykü anlatmaya başlayan yazar, okura "hâlâ birlikteyiz sevgili okur, anlatmaya devam edeceğim" diyor sanki. Peki *Bir Günü Bitirme Sanatı*'nda anlatılanlar kimin öyküleri? Bu kitaptaki yazar-anlatıcı ikilisi ile kurgu-gerçek ikilisi arasında nasıl bir etkileşim var? Ve yazı boyunca yanıtı aranacak esas soru: *Bir Günü Bitirme Sanatı*'ndaki öykülerin kadın kahramanları odağında bir toplumsal cinsiyet incelemesi yapmak mümkün müdür?

Bir Günü Bitirme Sanatı, toplumsal cinsiyet incelemesi için oldukça verimli bir metin. Yazar, anlatıcının cinsiyetini perdeleme yoluna gitmiyor. İlk öyküden son öyküye kadar tüm öyküleri kadın anlatıcı ağzından okuyoruz. Üstelik bu kadın anlatıcı, farklı öykülerde farklı kadınları çocukluk, ergenlik, genç kızlık, annelik, yaşlılık gibi süreçlerden geçerek anlatıyor. Dolayısıyla, çoğunluğu kadınlardan oluşan bir kahraman kadrosu ile yazılmış bu metinlerde tek bir kadınlık hâlinden ziyade kadınlık hâllerinden bahsetmek daha doğru olacaktır. Bu kadınlık hâllerini, "Bir Günü Bitirme Sanatı" adlı ilk öyküdeki anlatıcı-Semra ikilisinden başlayarak, anlatıcı tarafından hemen her öyküde -muhtemelen de bilinçli olarak- kurulan ikili zıtlıklar üzerinden okumaya başla-

yabiliriz. Anlatıcı, daha öykünün başlarında, kendisini ve kendisine benzeyen üç beş kişilik bir azınlığı yalnızca Semra'dan değil, tüm diğer insanlardan ayırır:

> Kendini insan sanan ineklerdik biz ve bunu anlamış üç beş talihsiz inekten biri de bendim. Benim gibiler için gerçeğin en büyük lütfu, biraz daha az gerçek olması olurdu.

Diğer insanların farkında olmadığı şeylerin farkında olan anlatıcı, bu farkındalığı yüzünden, kendi dilinden söylediği kadarıyla "talihsiz", okuyucunun öykü boyunca okuduklarından sonra anlayacağı gibi huzursuz/tekinsiz/hareketsiz ve hemen her şeyden de rahatsızdır. İkili karşıtlığın diğer ucunda duran Semra ise üç beş kişilik talihsiz azınlığın dışında kalır. Bu yüzden mutlu, bu yüzden güzel ve bu yüzden ulaşılmaya çalışılandır. Anlatıcı Semra'yı şu sözlerle sunar okura:

> Semra, güzel neşeli ve biraz da aptaldı. Güzelliği ile peşinen hoş şeyler vaat ediyor, neşesi ile hayatın sıkıntılarını küçümsüyor, aptallığı ile zeki insanlarda rastlanan o kibirli samimiyetsizliğin çok uzağında duruyordu.

Semra ve diğerleri, anlatıcının yanında değil karşısında konumlanırlar. Anlatıcı onlara benzemez. Onlar gibi olmadığı bilgisi anlatıcı tarafından defaatle altı çizilen önemli bir bilgidir.

> Bu kadınları biliyorum; kölelik ve efendilik mutlu bir beraberlik sürdürür onlarda. Kölelikleri sayesinde efendilik hakkı kazanırlar. Evlenmezlerse ölürler. Doğurmazlarsa ölürler. İkinciyi doğurmazlarsa ölürler. Çamaşır makinesinin kısa programı olmazsa ölürler. Kocaları eve bir akşam geç gelse ölürler. Hep ölürler ama illa da yaşarlar.

Anlatıcının göreceği/bileceği/anlatacağı kadar yakınında duran "bu kadınlar" aynı zamanda anlatıcının kadınlığı/yaşamı/biçimi açısından kendisini ısrarla ve mutlaka onlardan ayıracağı kadar uzaktır ona. Bu uzaklık, anlatımda kullanılan üsluptan tasvirde izlenilen yola kadar her ayrıntıda fark edilir. Anlatıcının kadınlığı "bu kadınlar"ın kadınlığından farklıdır. İşte kadınlık hâlleri de böylece belirmiş olur okurun karşısında. Birbirine benzemeyen kadınların öyküleridir anlatılanlar. Anlatıcı ve Semra'nın kadınlık performansları farklıdır, "bu kadınlar"ın kadınlık performansları farklıdır. *"… cinsiyetli olmak bir dizi toplumsal düzenlemeye tabi olmaktır. Bu düzenlemeleri yöneten yasa hem insanın cinsiyetini, toplumsal cinsiyetini ve hazlarını biçimlendiren bir ilke gibi hem de kişinin kendisini yorumlamasının ilkesi gibi işler."* (Antmen:2014) Buradan hareketle diyebiliriz ki anlatıcı, Semra ve "bu kadınlar" birbirlerini izleyebilecek, birbirlerinin yaşamlarına değebilecek yakınlıkta bir toplumsal yapılanmanın içinde olsalar da bu kadınların kendilerini yorumlama biçimleri birbirlerinden farklıdır. Bu ikili karşıtlıklara eklenebilecek bir diğer örnekse kitabın beşinci öyküsü *Annem için bir cinayet*'te karşımıza çıkıyor. Anlatıcı ve annesi bir ucunda, üst kattaki Hafize Hanım ve onun arkasından beliren gelini diğer ucunda dururlar ikiliğin. Öykü, üst kattan damlayan suyun sebep olduğu kriz odağında şekillenir. Anlatıcı ve annesi aşağıda alt kat-

tadırlar. Hafize Hanım, hemen arkasında beliren gelini ve içeride oldukları okura sezdirilen ailesi ise üst kattadırlar. Buradaki alt-üst ilişkisi yalnızca fiziksel konumlandırma açısından düşünülmemelidir. Anlatıcı ve annesi aşağıda, yalnız ve mağdurlarken Hafize Hanım ve şürekâsı yukarıda, kalabalık ve mağrurlardır.

> "Ama bir bu kadar da şu vardı ki; annem hakkını istemeyi bilmeyen surat, ben kendi kendime dolanıp duran dildim. Hep özür diler gibi bakıyorduk insanlara. Basit bir sorunu bile çözemiyorduk neticede.
>
> ***
>
> Annem kimseye derdini anlatamadıkça, kendi kendine yüksek perdeden söyleniyor, bütün acısını mutfak dolaplarından çıkarıyor, can yoldaşı olmuş koltuklarıyla dövüşüyor, iyice evine, kendi köşelerine, kendisine sıkışıp kalıyor, çırpınıyor, sonra da gürültü yaptığı için komşuları tarafından kınanıyordu.
>
> ***
>
> Kapıyı Hafize Hanım açıyor. Onun kocaman göğüslerini, kapıyı kaplayan kalçasını, kilo kilo etlerini gördükçe, bu kadın annemle ikimizin yamyamı diyorum. Bizim ömrümüzü yiyor. Öyle gamsız ki. Yüzüme "ne var yine" der gibi bakıyor. Arkadan gelini geliyor desteğe."

Anlatıcının ve annesinin aşağıda çıkmayan sesleri, kaplayamadıkları yerleri, çözemedikleri sorunları vardır. Hafize Hanım'ın gürül gürül sesi, çok geniş hacmi ve kapısına gelinene kadar farkında bile olmadığı, kapısına gelinip anlatıldıktan sonra katiyen umursamadığı ve kendisinden kaynaklanıyor olmasına rağmen sahiplenmediği "başkasının sorunları" vardır. Soyut ve somut anlamda, *anlatıcı + annesi* < *Hafize Hanım + şürekâsı* gibi bir denklemle ifade edilebilir bu öyküdeki ikili karşıtlık dengesi. Konuyla ilgili son örnek için, kitabın dokuzuncu öyküsü olan "Şey'i beklerken"den hareketle başka bir ikili karşıtlık incelemesi yapılacaktır. Bu öyküde kadın olma meselesi biyolojik olarak ele alınıyor. Çocukluktan genç kızlığa –ve hatta kadınlığa- geçiş sürecini atlatmış olan diğerleri ile ilk âdet kanaması henüz gerçekleşmemiş olan anlatıcı arasında kuruluyor bu öyküdeki ikili karşıtlık da. Anlatıcı, atlaması gereken bir eşiği atlayamamış, olması gereken "kadın" olamamıştır. Bu, onu diğerlerinden ayırmakla kalmayıp, kusurlu da kılacaktır ki bu yüzden anne eliyle doktora götürülür genç kız. Çünkü gecikmiş, geride kalmış ve aksamıştır. Eşiğin öte yanındaki diğerlerine bakar, onları görür, onlara imrenir ama kendisi o eşiğe takılıp kalır. Bu öyküde de ikiliğin diğer tarafındakiler kazanmış, anlatıcı kaybetmiştir. Onlarda olanlar anlatıcıda yoktur.

> Kasıklarımı ısıtacak kanı özlemle beklerken, tabiatın kadınlığa buyur ettiği arkadaşlarıma imrenerek bakıyorum.
>
> Öyle güzeller ki… Yürürken göğüsleri de, saçları da, etekleri de yürüyor onlarla beraber. Benim gibi dünyayı zorla çekiştirmiyorlar arkalarından, zaten her şey gizli bir emir almış gibi takip ediyor adımlarını. Çoraplarını tutan dolgun bacakları, beyaz gömleklerinin içinden gözüken dantelli sutyenleri ile her teneffüs zafer turları atıyorlar bahçede.

Sözü edilen bu öykülerde ortak olan bir diğer özellik de kurulan bu zıtlığın ucundaki anlatıcının öykülerin sonunda dile getirdiği şiddetli öfkesidir. Kendisine yalan söylediği için kocasını, annesiyle birlikte oturduğu eve üst kattan su damladığında sorunu çözmeye yanaşmadığı için üst kat komşusu Hafize Hanım'ı öldürdüğünü hayal eden anlatıcının, bu öyküde dile getirdiği öfkesi sadece birine ya da birilerine değil, tüm kadınlara yöneliktir.

> Bütün kadınlar benim gibi kurusun kalsın, kanları çekilsin diye dua ediyorum, her tuvalet dönüşü, uyumadan önce.
>
> Yüz kere.
>
> Kötüyüm ben. Bundan utanmıyorum.
>
> Tanrı düşünsün

İncelemede yanıtlarının peşine düşülecek sorulara döndüğümüzde metindeki anlatıcı-yazar ilişkisiyle ilgili neler söylenebilir? Şöyle ki; *Bir Günü Bitirme Sanatı*'ndaki tüm öyküler okur tarafından izi sürülmeden anlaşılacak açıklıkta bir kadın anlatıcı tarafından anlatılıyor. Bu açıklık ise okuru, yazarla anlatıcı arasında bir ilişki kurmaya götürüyor. Ancak burada göz ardı edilmemesi gereken

önemli bir husus var ki o da öykünün bir kurmaca tekniği olması ve öz yaşam öyküleri de dâhil olmak üzere -anlatılan, yazarın hikâyesiyse bile- gerçeklik ile kurmacanın sınırlarının daima iç içe geçmiş şekilde metinde yer alacağı bilgisidir. Dolayısıyla anlatıcı, yazarın kendisi midir gibi bir soru sorulabilir mi bu öyküler için? Ve "evet" ne kadar geçerli sayılabilirse "hayır" da en az o kadar geçerli bir yanıt olarak kabul edilebilir. Son olarak bu kitapta anlatılanların kimin öyküsü olduğu sorusunun yanıtını bulmayı deneyelim. Bu kitapta anlatılanlar herkesten önce ve herkesle beraber "kadın"ın öyküsü. Ancak buradaki kadın, özellikle anlatıcı kadın, herkes gibi ol(a)mayan, herkes gibi ol(a)madığı için de hep biraz öteki kalan bir kadın. Herkesin inandığı beyaz atlı prens masalına kanmak yerine annesini, tavanından suların damladığı ve hiç de masalsı olmayan evden kurtarmak için beyaz atlı prenses olmayı düşleyen bir öteki kadın. Güzel yerlerde gösterişli işlere sahip olan ve bununla her fırsatta gurur duyan değil, küçük ve sıradan bir şirkette basit ve önemsiz bir işi olan bir öteki kadın. Çamaşır makinesinin kısa programı olmazsa ölmeyecek bir öteki kadın. Kocasının terliklerini getirmekten, tavuklu/sade/domatesli/hatta bir keresinde mor havuçlu pilav yapmaktan, çorap eşleştirmekten sıkıldığında kocasını öldürecek bir öteki kadın. *Kadınlık, kadın kişilerin doğal durumu değildir. Kadınlık K * A * D * I * N göstergesi için, tarihsel süreçte değişen ideolojik anlamların inşasıdır; bu gösterge, kimliğini ve hayalî üstünlüğünü yarattığı bu Öteki hayaletinden devşiren başka bir sosyal grup tarafından ve bu sosyal grup için üretir.* (Direk:2009) Yukarıda sözü edilen ikili zıtlıklar gösteriyor ki, *Bir Günü Bitirme Sanatı*'ndaki öykülerde farklı kadınlık hâlleri farklı kadınlar tarafından sergilenen performanslar olarak yer alır toplumsal ve gündelik yaşamda. Başına bir iş gelir de hastaneye götürülmesi gerekirse eğer, kendisine kimse "bu nasıl kadın demesin" diye sutyen ve külotun renginin aynı, çoraplarla da gömleğin uyumlu olması gerektiğini gözetecek kadar temkinli bir kadın da çıkıyor bu öykülerde okurun karşısına, çöpleri almasını kendisine söyleyecek cesareti bulamadığı için apartman görevlisiyle yapacağı konuşmanın metnini hazırlayacak tedirginlikte bir kadın da. Tüm bu kadınlar, prototip kadın ezberini bozan, kadın olmanın türlü hâllerini anlatan, alışılmış masallardan uyandıran, kendi gerçekleriyle kendilerine ait masallar anlatan kadınlardır. Bu yüzden *Bir Günü Bitirme Sanatı* çok sesli bir kadının, sonsuza kadar sürebilecek hissi uyandıran hayli gerçek hikâyesini anlatıyor.

Kaynakça:

Antmen, Ahu (haz), *"Sanat/Cinsiyet" Sanat Tarihi ve Feminist Eleştiri,* İletişim Yayınları, İstanbul: 2014.

Direk, Zeynep (der), *Cinsiyetli Olmak*, İstanbul: Yapı ve Kredi Yayınları, İstanbul: 2009.

Özyürek, Banu, *Bir Günü Bitirme Sanatı*, Raskol'un Baltası Dizisi, İstanbul: 2015.

Fotoğraf: Eren Aytuğ

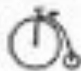
Virgülün
Şikâyeti

Simlâ
Sunay

SİMLA SUNAY İLE SÖYLEŞİ

Murat Çelik

öykü

***Virgülün Şikâyeti* İlhan Berk ile açılıyor ve bölüm adlarına yine Berk'in eli değiyor. İmla ve bazı biçimsel oyunlar var kitapta. Bu deneyselliğe nasıl karar verdiniz? Mesela Leylâ Erbil de virgülü kendine göre anlamlandırmıştır. Şikâyet eden ya da özel olan neden "virgül"?**

Kısa öykü yazmak istiyordum. İlk denemede sadece virgülle gelişigüzel yazdım, çünkü okumada bir hıza ulaşmak istiyordum, yüksek sesle de okuyup sürekli virgüllerin yerlerini değiştiriyordum, virgül değiştikçe öykü de değişiyordu. Evet, bir oyundu yazarken. Sanat da bir oyundur. En acı oyun. Merkezinde dert vardır çünkü, değiştirmek arzusu vardır. Öykülerin başı ve sonu olmasın istedim, hep bir ayraçta kalakalsınlar. Yersiz yurtsuz olsunlar. Yazdığım ilk öykü Pazar Yeri'nde, geri dönüp pekâlâ virgülleri noktaya çevirebilirdim ama yapmadım. Sonra da hep virgülle yazdım. İlhan Berk en sevdiğim şairdir. Berk Sözlüğü'ndeki *Virgül* metnine rastlayana kadar tutumumla ilgili bir bilinç yoktu. Okur okumaz yersizlik kendine bir yer buldu. Bilmiyorum *Virgülün Şikâyeti*'ni deneysel yapan esas şey denir. Kurulu düzene aykırı konum almak mı yoksa içinde kanunların olmadığına inandığım edebiyat vasıtasıyla hayatımızdaki yazılı kanunlara biçim yordamıyla kafa tutmak mı. Bilmiyorum. Deneysel sözcüğüne yabancılaştım artık biraz. "Böyle olmasaydı nasıl olurdu"yu aramak daha çok. Bir de öyle bakmak istemek. Bu yüzden uzun-yumuşak a'ların üzerine de kondu virgül. Şapkayı devirdi. Noktanın iktidarına çoğala çoğala karşı durdu. Hiçbir şeyin sonu yoktur demek istedi. Virgül, sanırım çoğalamamaktan şikâyetçiydi en çok.

Suriyelilerden, patlamalara kadar ülkenin gündemini meşgul eden toplumsal meseleler de yer alıyor öykülerinizde. Çağdaş öykünün toplumsal işlevi hakkında ne düşünüyorsunuz. Sokağa yeterince kulak veriliyor mu?

Mesele ve zaman ilişkisi edebiyatta değişim gösterdi bana göre. Anlık acıları işleyebilir edebiyat da. Teknoloji bir zaman makinesi gibi işliyor neredeyse. Benim yeğenim Londra'da yaşıyor, on sekiz yaşında, 1970'lerin müziklerini dinliyorlar ve öyle giyiniyorlar. Zamanlarını seçmiş gibiler. Bu vesileyle zamanın artık çok farklı bir algı olduğunu söyleyebiliriz. Gezi Parkı Direnişi sonrasında öykü kitapları yapıldı. Öykü sanırım romandan daha sokağa yakın. Türkiye'nin öykü birikimi çok sağlam. 50 kuşağı ve onun izlekleri. Günümüzde öyküde nicel bir patlama da gözlemliyorum. Dil, biçim arayışı ve yeni keşiflerden uzak olsalar da bence bu çok olumlu.

"yarık" öyküsünde, yarığın sebebi bulunamıyor ve bir paranoya başlıyor. Ülke olarak sebebini bulamadığımız bir yarıkla mı boğuşuyoruz, ne dersiniz?

Yarık, öykünün kahramanı olan bir başbakanın ağzında birdenbire ortaya çıkan, tanımlanamayan bir şey olarak paranoyadan çok, aslen ve aleni olarak

görünene çağırıyor bizi. Basit bir yarık, kanlı, irinli ve derin. Bugünden baktığımızda yarığı başbakanın ağzına kimlerin açtığını kolayca söyleyebileceğimizi varsayabiliriz. Söylenen çok fazla paranoya algısı bundan kaynaklanıyor. Oysa yarık belki de bir doğal afettir. Arı bir olay. Tabiatın bir intikamı. Bir ağaç dalı da olabilir mesul. Ağaçlar başbakanı "dinlemek" istemiş olamaz mı? Yarıktan çekilen ah ne cümleler şimdi kabuklarını çatırdatıyordur.

Edebiyat Ödülleri konusunda ne düşünüyorsunuz? Bana kalırsa 2015 yılında yayınlanmış en iyi kitaplardan biriydi *Virgülün Şikâyeti*. Ödül almış bazı kitaplardan çok daha iyiydi ve bir ödülü hak ediyordu.

Öncelikle teşekkür ederim. Ödülü hak ediyor muydu bunu bilemem ancak editörümüz Hakan Akdoğan'ın ve birkaç arkadaşımın böyle bir umudu vardı. Ama kitabın yapısı itibarıyla ödül almasının zor olacağını söyleyen yazar arkadaşlarım da oldu. Ödül alsaydım sanırım annem sevinir ve benim geceleri ayakta olmamı kabullenebilirdi, o çocuklarıma bakarken yazdığım düşünülürse annem için bir ödül isterdim. Sanırım ödül yazarı çok etkilemez, bu mümkün değil. Motive edip yüreklendirir mi hiç sanmıyorum. Emeklerinin karşılığı olur mu, bu çok anlamsız olurdu. Yazarken salt iyilik ettiğimizi hiç düşünmüyorum. Aksine bütün işimiz kötülükle. Kötülüğün arkeolojik kazısı edebiyat. Elimizle kumunu nazikçe aldığımız, fırçamızla hafifçe süpürerek ortaya çıkardığımız. Bu yüzden acı oyunların içerisinde de; edebiyat en acı olanı.

Son olarak, takip ettiğiniz dergileri ve öykü tarihimizde en beğendiniz eserleri sormak istiyorum.

Böyle sorulara hep bol isimli yanıtlar veriyorum içtenlikle. Sonra deneyimli yazarların "Ben 50'den sonrasını okumam" ifadeleriyle karşılaşıyorum. Günümüz edebiyatını hiç takip etmiyor gibiler çünkü, hiç isim vermiyorlar. Ama ne ilginçtir kendileri 1950'lere gidip yazamıyorlar, bugünü yazıyorlar, zaman tek yönlüdür çünkü. Bugünü de okumaları gerekiyor. Kendi zamanlarına cesaretle bakmaları… Ben bütün yazar kadınları okumaya çalışıyorum. Sema Kaygusuz, Birgül Oğuz, Berna Durmaz, Melike Uzun, Şenay Eroğlu Aksoy'u takip ediyorum. Şule Gürbüz'ü, Flannery O'Connor'ı severek okuyorum. Benim için öykünün devi Vüs'at O. Bener'dir ve *Dost* kitabını başa koyabilirim. *Kan* adlı öyküsü benim için çok değerli bir ölçektir mesela. Leylâ Erbil, Tomris Uyar, Sevgi Soysal'ı çok severim. Sevgi Soysal'ın *Yürümek*'i beni değiştiren bir kitaptır. Çok şiir okurum. Birhan Keskin, Özge Dirik… Çocuk kitabı daha çok okuyorum sanırım, saymakla bitmez o. Dergilerden *Sözcükler* en eski kalanlardan olduğu için ayrı bir yere sahip. Hepsini takip etmeye çalışsam da çok başarılı değilim. Ama öykü dergisinin bambaşka, efsanevi bir yanı var. Canlı… Yeni çıkan basılı dergileri minnetle izliyorum. Öykülem de sanırım adı en güzel olanı…

Geçmiş Zaman Elbiseleri'nde Masal, Mit ve Zaman

Seval Şahin

Ahmet Hamdi Tanpınar, eserlerinde masal-mit ve zaman arasında üçlü bir ilişki kurar. Bu üç unsur onun sanatının temel özelliklerinden biridir.

Tanpınar'da masal unsuru, öncelikle "Erzurumlu Tahsin"de görülür. Bu hikâyede Tahsin'in bir masal kahramanı gibi giyinmesi ilgi çekicidir. Masallardakilere benzeyen kahramanlar, "Geçmiş Zaman Elbiseleri"nde, "Abdullah Efendi'nin Rüyaları"nda, "Bir Yol"da, "Evin Sahibi"nde, "Yaz Yağmuru"nda da ortaya çıkacaktır.

1937 yılında yayımlanan "Geçmiş Zaman Elbiseleri" hikâyesinde masal, mit ve zaman ile iç içedir. Geçmiş zaman elbiseli bir kız ve eski Şark eşyalarıyla döşeli bir evde her şey masal formunu hatırlatmaktadır. Anlatıcının oraya nasıl geldiğini bilmemesi ve sonra bir kapaktan bahsetmesi ve bu kapağı açınca buraya girdiğini düşünmesi de masallarda sıklıkla karşılaşılan büyülü yeraltı saraylarını hatırlatmaktadır. Tanpınar, bu hikâyede, çağdaşı Batılı yazarlar olan Borges ve Nabokov'un eserlerinde sıklıkla gündeme getirecekleri bir noktaya değinmektedir: Başka bir zamandaki unsuru bugüne taşımak, ona böylece bir mit olma özelliği de katacaktır. Borges'in bu hikâyeye yakın bir zamanda yazdığı "Ölü" hikâyesinde de benzer bir durum söz konusudur. Gemi kazasından kurtulan bir gemici, yaşadığı zamana geçmiş zamandan birini, Homeros'u ve onun *İlyada ve Odysseia* adlı eserinde anlattığı kahramanlardan biri olan Argos'u taşır.

Hikâyenin kahramanı, Argos ile konuşamaz belki ama Homeros ile sohbet etme şansı olur. Üstelik onun Homeros olduğunu öğrenme fırsatını da bulacaktır. Böylece mitsel bir unsur modern zamana taşınmış olmaktadır.[1] Batılı bir gelenekten gelen Borges için bu, *İlyada ve Odysseia* ile gerçekleşirken Tanpınar için kaynağını *Binbir Gece Masalları*'ndan alacaktır. Mitsel bir unsuru modern zamana taşımak, ona biçimsel olarak bir sonsuzluk vermek anlamına gelecektir. Böylece belirli bir döneme ait olan bir mit, içinde bulunduğu dönemden fırlayarak zamanlar üstü bir hâl alacaktır. Belki de bu nedenle hikâyenin kahramanı genç kız, bir rüya olarak kalmanın korkusundan bahseder. Bu anlamda, hikâyede mit ile ilgili unsurların rüya ile bir tutulması da önemlidir. Çünkü rüyalar da, bir döneme aitmiş gibi görünmelerine rağmen yorumlandıklarında o döneme ait olmaktan çıkmaktadırlar. Bu zamansızlık, rüya ve mitin kendi zamanlarından koparılmasıyla gerçekleşecektir.

Bu hikâyede bu şekilde kurulmuş bir masala uygun birçok unsur vardır. Genç kızı kaçırıp hapseden dev, cin ya da periye karşılık bir üvey baba. Dünyalar güzeli genç kız ve onun geçmiş zamanlara ait kıyafetler giymesiyle meydana gelen bir dönüşüm, koruyucu olarak da sağır ve dilsiz bir kadın ve oğlu. Kahraman tıpkı bir kapağı açıp başka bir dünyaya girer gibi buraya gelmiştir ve kendisi de sık sık yaşadığı gecenin büyülü atmosferinden bahseder.

Tanpınar'ın bu hikâyede rüya ve miti bir araya getirmesinde dikkati çeken bir başka unsur, genç kız ve ihtiyar adam arasındaki ilişkidir. Genç kızın ihtiyar adamın anlatıcıya babası olduğunu söylemesine rağmen, ihtiyar adamın genç kızdan karısı olarak bahsetmesi, rüya-mit ve bunların kendi zamanlarından koparılması bir araya geldiğinde bizi Oidipus kompleksine götürmektedir. Oidipus bir mitostur. Bu mitos, Freud ile birlikte ortaya atılmıştır. Burada, ihtiyar adamın genç kadını bir başka zamana ait olarak düşünmesi söz konusudur. Neden böyle giyindiğini soran anlatıcıya genç kadın şöyle cevap verir: "Bu elbiselere gelince, onları babam istediği için giyiyorum. Bana böyle yedi, sekiz elbise yaptırdı, beni eski kıyafetle gezdiriyor, bir nevi merak... Gençliğini hatırlatıyormuş."[2] (s. 71)

Muhtemelen ihtiyar adam kızını, kendi zamanından birine belki eski bir sevgiliye veya bir eşe ya da annesine benzetmektedir. Bu kadının anne olduğu göz önünde bulundurulursa hikâyede, asıl hasta olan kişinin genç kadın değil ihtiyar adam olduğu söylenebilir. Tanpınar'ın "Yaz Yağmuru" hikâyesinde de aynı durum vardır. Bu sefer ölen teyzenin kıyafetleri söz konusudur ve dadı tarafından daha çok küçük yaşlarda hikâyenin kahramanı genç kadına bu elbiseler giydirilmekte, dahası ondan ölen teyzesi gibi davranması istenmektedir. Bu durumun farkında olan dede, genç kadın onu görene kadar buna sessiz kalmıştır. Bir kadının geçmiş zamanlarda kalması Tanpınar'ın eserlerinde sadece birinin kıyafetlerinin diğerine doğrudan giydirilmesiyle olmaz. Bu durum daha sonraki eserlerinde yaşadıkları zamandan başka bir zamanda kadın kahra-

manlar yaratmasıyla devam edecektir. Fakat bu kadın kahramanlar artık üzerlerine "Geçmiş Zaman Elbiseleri" giymeyecekler, hâllerinde, tavırlarında, konuşmalarında, duruşlarında, hatırlattıklarında, hissettiklerinde bu geçmiş zamanı yaşayacak ve yaşatacaklardır. Nuran (*Huzur*), Sabiha (*Sahnenin Dışındakiler*), Leyla (*Aydaki Kadın*)... Hep böyle, eski zamanlarda yaşayan kadınlardır.

"Geçmiş Zaman Elbiseleri"nde, anlatıcı kahraman hep bir beklenti içindedir. Bu, Doğu hikâyelerinin vazgeçilmez konularından biridir. Örneğin Leyla ve Mecnun. Hep aranılan ancak hiç ulaşılamayan sevgili.[3] Bu, özellikle "Abdullah Efendi'nin Rüyaları" nda ve Tanpınar'ın diğer eserlerinde de kendisini gösterecektir.

Hikâyede bir süre sonra anlatıcı ve genç kız konuşmaya başlarlar. Anlatıcı kıza, "birdenbire kendimi bir masalda yaşıyorum sandım. Kahramanların, iyilik ve güzellik perilerinin insanlar arasında dolaşıp gezdikleri ve onların talihlerine iştirak ettikleri uzak zamanlardan kalmış gibisiniz." (s. 71) der. Bu uzak zamanlardan kalma konusu da Tanpınar'ın eserlerinde sık sık gündeme getirdiği izleklerden biridir. Tanpınar, bunu yazılarına da taşımış, *Mai ve Siyah* romanının kahramanı Ahmet Cemil[4] ile Moliére'in kahramanı Tartuffe'ü[5] bulundukları uzak zamandan alarak yaşadığı döneme getirmiştir.

"Geçmiş Zaman Elbiseleri"nde olduğu gibi "Abdullah Efendinin Rüyaları"nda da, "bir büyü, bir masal" havasındaki bir gece vardır. Bir diğer hikâyesi "Evin Sahibi"nde de masal önemli bir yere sahiptir. Bu hikâyenin özellikle genç annenin evlenme hazırlıklarının başlamasından ölümüne ve sonradan evde yaşanılanlara kadar olan anlatımında bir gerilim ve kâbus havası hâkimdir. Yazar da bunun farkındadır: "Anlatıldığı zaman daha ziyade bir kâbusa benzeyen bu hayat Meşrutiyet'in ilanına kadar böylece devam etti." (s. 120) Anlatıcı, bunu İstanbul'a geldiğinde fark eder. Bir çocuğun bu evde ölülerle beraber bir hayat geçirmesi doğru değildir. Bu nedenle gitmelidir. Anlatıcı da gitmekten yanadır: "Kendimi kötü bir masalda mahpus sanıyordum." (s. 121) "Geçmiş Zaman Elbiseleri"ndeki genç kadın da şöyle der: " (...) babamın uydurduğu bir masalın kızı gibi görmeye başladım, ve içime sonuna kadar, böyle tek başıma, bir başkasının gördüğü bir rüya olarak kalmanın korkusu çökmeye başladı." (s. 73) Nitekim anlatıcı kendisini şöyle tanımlar: "Ben, kendi hayatlarını serbestçe yaşayan bu insanlar arasında, talihini alnında gezdiren garip bir mahluktum; sade talihim değil, ölümüm bile alnımda böylece yazıyordu." (s. 122)

Tanpınar'ın eserlerinde masal ile birlikte, ona paralel olarak üzerinde durulması gereken bir başka unsur da fantastiktir. "Evin Sahibi", "Geçmiş Zaman Elbiseleri" ve "Abdullah Efendi'nin Rüyaları"nda fantastik bir taraf vardır: "Fantastik üç koşulun yerine gelmiş olmasını gerektirir. Metin öncelikle okuyucunun, öyküdeki kişilerin dünyasını canlı kişilerin yaşadığı bir dünya olarak görmesini ve anlatılan olaylarla ilgili olarak doğal bir açıklama ile ilgili doğaüstü bir açıklama arasında kararsızlık duymasını sağlamalıdır. Sonra, bu kararsızlık

bir öykü kişisi tarafından da hissedilmelidir; böylece okuyucunun görevi bir kişiye verilmiş olur, aynı zamanda da 'kararsızlık' metin boyutunda ortaya konduğu içindir ki yapıtın izleklerinden biri haline gelir; saf bir okumada gerçek okuyucu öykü kişisiyle özdeşleşir. Son olarak, okuyucunun metin karşısında bir tavır takınması gerekir: Hem alegorik, hem de şiirsel türden yorumlamaları reddedecektir. Bu üç gereklilik eşit değere sahip değildir. Birincisi ve üçüncüsü gerçek anlamda türü oluşturur, ikincisi ise yerine getirilmese de olur. Yine de örneklerin çoğu bu üç koşulu da yerine getirmektedir."[6] Her üç hikâyede de bir kararsızlık söz konusudur. "Geçmiş Zaman Elbiseleri"nde de, "Abdullah Efendi'nin Rüyaları"nda da, "Evin Sahibi"nde de bizzat anlatıcı kahramanlar bir kararsızlık yaşamakta, yaşadıklarının gerçek olup olmadığı konusunda tereddüt etmekte ve bu tereddütlerini okura da taşımaktadırlar. Bu nedenle alegorik yorumlardan uzak durmaktadırlar. Bu uzak durma bizzat yazarın kendisi tarafından gerçekleştirilmekte, rüyalarla ilgili özellikle mitolojik göndermelere yazar kendisi metin içinde işaret etmektedir.

"Geçmiş Zaman Elbiseleri"nde, anlatıcı kahraman bir kumarbazdır. Fakat bu kumarbazlığı, gittiği evde kumar oynaması ve o güne ait düşündüklerinin bir araya geldiği hayal ve gerçeklik arasında yaşananlarda iskambil kâğıtları özel bir yer ifade etmektedir. Öncelikle buluşacağı kişi olan Keti'yi bir oyuncak bebeğe benzetir. Yazar Keti'yi mavi gözleri ve sarı saçlarıyla bir oyuncak bebek gibi anlatır. Nitekim anlatıcı da bunun farkındadır ve Keti'yi şu şekilde tanımlar: "Fakat o kirpiklerinin ve dudaklarının küçük bir oyunuyla bu sevimli oyuncaktan her istediği zaman bizim âlemimize uzak, kendi durgun havasında âdeta tek başına yaşayan bir abide yapabilirdi."[7]

Anlatıcı Keçiören'e kumar oynamaya gidecektir. Her ne kadar ilk önceleri buna yanaşmak istemese de sonradan arkadaşının ısrarıyla gitmeye karar verir. Önceleri şansı yaver gider, kazanır. Ancak ilk başlarda kazandığı oyunların sonradan hep kendisine kaybettirdiğini düşünmeden edemez. Bu, hikâyenin başındaki kötü talihe de bir göndermedir. Kumar oynarken kafasında başka bir oyun icat eder. "Kafama bilmem nasıl takılmış olan çok kesirli bir rakamı kendime bir nevi uğur yapmıştım. Artırmaları derhal ona veya iki misline çıkartıyor, kazandığım parayı bir makine süratiyle derhal hesaplıyor, ona olan nisbetini buluyor, kesirlerini tamamlamak üzere büyük bir hüzün ve dikkatle bir tarafa ayırıyordum." (s. 62-63) Bu kesirli rakam, "Abdullah Efendi'nin Rüyaları" hikâyesinde tekrar ortaya çıkacak ve başka bir anlam kazanacaktır.

Bu evde oynanan kumarın anlatıcıya verdiği haz, onu hiçbir şey düşünemez hâle getirir. Sonra bu haz, bir kadın tarafından sekteye uğratılır. Karşısında gördüğü kadın, onun otomatlığını fark etmiştir. Tekrar Keti'yi düşünmeye başlar, artık hazzın yönü kâğıtlardan kadınlara doğru gitmektedir. Bu sefer de kafasında Keti'yi hayal etmeye başlar. Böylece içinde uyanan arzuyu kumardan elde ettiği haz ile birleştirmek istiyor gibidir. Keti'nin banknot ve fiş yığını ara-

sında dans ederek şarkı söylediğini düşünür. Sonra da intihar etmiş bir İskandinavyalı kumarbazın servetini onun ayaklarının önüne atmak ister. Bunların hepsi kafasında Keti ile kumarı birleştirmesinden ileri gelir. Sarı saçlı, mavi gözlü Keti ve iskambil kâğıtları üzerinde yer alan kız. Oyuncu (anlatıcı) sinek kızına (masada karşısında kendisini fark eden kız) karşılık kupa kızını (sarı saçlı, mavi gözlü Keti) tercih etmiştir. İskandinavyalı müflis kumarbaz ise muhtemelen bir karo papazıdır. Bu kumarbazın İskandinavyalı oluşuna vurgu yapılması da, onun karo papazı olduğunun delilidir. Çünkü İskandinav ülkelerindeki insanlar açık tenlidir ve karo papazı da buna işaret eder. Oynanılan oyunun poker olabileceği düşünülürse oyuncunun elinde sinek kızı, kupa kızı, karo papazı vardır. Bunlar da pokerde el kazanmaya yetmez.[8] Böylece kötü talih burada da kendini gösterir.

Burada gece oynanan oyunla, hayaller ve daha sonra yaşananlar birleşmiştir.[9] Oyunla birleşen kısımlardan biri, muhtemelen Keti'nin başının aldığı şekillerde iskambil kâğıtlarının payıdır. Başının, bir delikanlı bıyığıyla, bir ev sahibinin başının üstünde yer almasıyla, sonra bir sürü başın etrafını sarmasında da bu etkilidir. Bu kadar çok başın yer almasında etkili olan ise yine iskambil kâğıtlarıdır. Çünkü bu kâğıtlarda papaz, oğlan ve kızın başları kâğıdın hem üstünde hem de altında bulunur. Keti'nin başının diğer başlarla karışması ve bunların kendi etrafında dönmesi, anlatıcının oyunun ilk başlarında bol bol kazandığı göz önünde bulundurulursa, kâğıt oyunlarının temel taşlarından olan ve genel dilde oğlan ya da vale diye karşılanan joker ile bağlantılıdır. Çünkü joker, oyunu yönlendirir ve onu elinde tutan oyuncuya bir üstünlük, başka bir deyişle masada ortaya konanı alma şansını yükseltmeyi, daha çok paraya sahip olmayı beraberinde getirir.

Rüyanın sonunda yer alan anlatıcının tüm kafaları toplama çabasına karşılık Keçiören'de gördüğü genç kızın, kendisinin yolunu keserek eline bir balık kavanozu sıkıştırmaya çalışması da, oyunda sürekli kazanırken bu genç kıza dikkatini verdikten sonra kaybetmeye başlamasıyla açıklanabilir. Böylece kâğıtlar ve bunun beraberinde fişler, dolayısıyla paralar elinden çıkmaya başlamıştır. Dikkati çeken bir diğer nokta da Keti'nin başının sadece bir kadına değil, her iki cinsi de içinde barındıran bir kimliğe bürünmesidir. Burada da joker öne çıkmaktadır. Çünkü joker, ne sadece kadın ne sadece erkektir. Jokerin tasvirlerinde, bazen kadın bazen erkek figürü öne çıkar, bazen de figürün bir tarafı kadın, bir tarafı erkek olarak çizilir. Dolayısıyla joker, her iki kimliği de içinde barındırır. Nitekim rüyanın sonunda kendi rüyasının yorumunu yapan anlatıcı da bu rüyadaki bir unsuru bir iskambil kâğıdına benzetecektir: "Sonra birdenbire bütün bunlar kayboluyor, kendimi tek başıma bir caddede buluyordum. Ayaklarımın altında bir sarnıç kapağı vardı, ve ben bu kapağın hem üstünde ve hem altında olduğumu biliyordum. Evet, sarnıçta mahpustum ve aynı zamanda, sarnıcın üstünde bekliyordum. Fakat hakikaten sarnıcın üstündeki ben miy-

dim? Çünkü bu demir kapağı sımsıkı örten kilit, karamaça papazına çok benziyordu ve heyhat, bu karamaça papazı da sabahleyin okuduğum Hoffmann hikâyesinin kahramanıydı ve o zaman hissettim ki Keti bir kemandır." (s. 68) Burada hikâyenin başında yer alan Hoffmann'ın Şövalye Gluck'u ön plâna çıkmaktadır. Jokerin tarihinde bir şövalye figüründen yola çıkılarak yaratıldığı söylenir. Sarnıç ve kapak ilişkisi de önemlidir. Birçok masal, kahramanın tesadüf eseri bulunan bir kapağı açarak büyülü dünyalara uzanmasından bahseder. Kapağı açıp bir merdivenden aşağıya inen kahraman burada çoğunlukla kötü bir cin ya da peri tarafından kaçırılmış ve hapsedilmiş dünyalar güzeli bir kızla karşılaşır ve onu kurtarmaya çalışır, çoğunlukla da başarılı olur. Ya dev ya cin ya da periyi öldürür. Bazen bu dünyalar güzeli kızın bir koruyucusu vardır. Bu çoğunlukla değişim geçirmiştir. Ya da genç kızın kendisi bir değişim geçirmiştir. Onun asıl kimliğine kavuşmasına kurtarıcı kahraman yardımcı olur.

Eserlerinde talih ve tesadüfün geniş bir şekilde yer aldığı bir yazarın anlatılarında kâğıt oyunlarının, özellikle de kumarın önemli bir yere sahip olması çok da şaşırtıcı değildir. "Geçmiş Zaman Elbiseleri"ndeki anlatıcı kahraman, *Sahnenin Dışındakiler*'de Kudret Bey, Muhlis Bey, Muhtar ve daha birçok kişi, *Huzur*'da Fahri, Suad, *Saatleri Ayarlama Enstitüsü*'nde aynı zamanda piyangoya da düşkün olan ve nakit ceza yöntemini biraz da bu piyangoya düşkünlüğüyle keşfeden Hayri İrdal, *Aydaki Kadın*'da Süleyman, Hulki, Atıf Bey'in oğlu... birer kumarbazdır. Unutulmamalıdır ki kumarda bir kazanma çabası ve hırs söz konusudur. Ne olursa olsun kazanmak. Üstelik Tanpınar gibi eserlerinde arayışın önemli olduğu bir yazarda kumar, sürekli kazanmak ve kaybetmenin somut bir şekilde gerçekleştiği bir unsur olarak görünür. Dikkat edilirse "Geçmiş Zaman Elbiseleri"nin anlatıcı kahramanı haricindeki tüm kumarbazlar eserlerde talih-

lerini değiştirmeye çalışmaktadırlar. Fakat eserler tamamlanmadığından onların talihlerini değiştirip değiştiremedikleri de bilinmez. Bu tamamlanmamışlıkla oyun da sonsuza kadar sürer bir hâle gelecektir. Zaten Tanpınar'da önemli olan arayıştır. Aslında onun zaman anlayışı da bir kumarbazın zaman anlayışından çok farklı değildir. Kumarbaz için zaman her oyunda hep yeniden başlar. Zaman düşüncesine kumarbaz da ortaklık eder. Walter Benjamin bu konuya dikkat çekerek Baudelaire'in kumarbazı zamana ortak etmesinden bahseder: (...) Baudelaire'de saniye göstergesinin –la Seconde (An)- kumarbazın ortağı olarak ortaya çıkmasının kesin bir anlamı vardır.

Unutma ki açgözlü bir kumarbazdır Zaman,
Her elde aldatmadan kazanır, bu bir yasa!"[10]

"Geçmiş Zaman Elbiseleri" birçok bakımdan Tanpınar'ın eserlerinin temelini oluşturan zaman meselesinde masal, mit ve fantastik unsurlarını bir arada kullanarak yekpâre zaman fikrine ulaşma hülyasının, rüya halinde ortaya çıkmış bir hikâyesidir.

Dipnotlar:

(1) Ölü hikâyesi için bakınız, Borges, *Alef*, İletişim Yay., İstanbul, 2002, s. 26-32.

(2) *Bütün Öyküleri*, YKY, İstanbul, 2003. Alıntılar bu kaynaktandır ve sayfa numaraları metin içerisinde verilecektir.

(3) Sarah Moment Atış, *Semantic Structuring in The Modern Turkish Short Story An Analysis of The Dreams of Abdullah Efendi and Other Short Stories by Tanpınar*, Leiden, 1983,s. 121.

(4) "Ahmet Cemil ile Mülakat" *Edebiyat Üzerine Makaleler*, Dergâh Yay., İstanbul, 1998, s. 270-274.

(5) "Tartuffle Mülakat", *Mücevherlerin Sırrı*, YKY, İstanbul, 2002, s. 42-46.

(6) Tzvetan T odorov, *Fantastik*, Metis Yay., İstanbul, 2004, s. 39.

(7) Kendisi de mektuplarında sık sık bezik oynadığından söz eder.

(8) Tanpınar, iskambil kâğıtlarıyla haşır neşir olmayı sever. Zaman zaman kendisine fal bakar. O kadar üzerinde durduğu talih, onu gerçek hayatında da meşgul etmiş görünmektedir. Bu konuda Turan Alptekin şöyle bir olay anlatır: " Böyle bir ikindi üzeri, ölümünden birkaç gün önce uğradığımda, kendisini uyanmış iskambil falı açıyor buldum. 'Fal kapalı çıkıyor oğlum' dedi. 'Hile yapın, hocam!' dedim. 'Olmaz bana yakışmaz!' diye cevap verdi." Turan Alptekin, "Hocam, Ustam: Ahmet Hamdi Tanpınar", *Bir Gül Bu Karanlıklarda*, Haz. Abdullah Uçman-Handan İnci, Kitabevi Yay., İstanbul, 2002, s. 384.

(9) Tanpınar'ın eserlerinde oyun kavramı için bkz. Seval Şahin, *Modernizmin Oyunu-Oyunun Modernizmi, Tanpınar'da Oyun*, Kapı Yay., İstanbul, 2013.

(10) Walter Benjamin, "Baudelaire'de Bazı Motifler", *Son Bakışta Aşk*, Metis Yay., İstanbul, 1995, s. 140.

Ağaç Oyuğu

Ceren Burçak Dağ

Köylü Ekrem için

"Yollar taştandı ve büyükçe bir köy meydanı vardı. Bir sürü taştan cadde meydana çıkardı. Caddelerden biri diğerlerine oranla daha ufaktı ve köşelerinde derme çatma evler vardı. İlgimi çekti ve o caddede ilerlemeye başladım. Sağa kıvrılan ıssız bir patika gözüme çarptı. Pek dikkat etmesen öyle geçip gidersin önünden. Önünde ağaçlar nöbet tutuyor yapraklarıyla. Dalları ittim ve dehşetengiz patikada yürümeye başladım. İşte o zaman tam sağımda belirdi o ev. Maviye boyanmış pencere pervazlarıyla bana bakıyordu. Evi yapanın simetri hastalığı olmalı, diye düşündüm. İkinci katındaki bir balkon, incecik demirlerden döşenmiş korkuluklarıyla binanın tam ortasına konuşlanmıştı. Balkona açılan kapı daha önce hiç görmediğim motiflerle oyulmuş ve deniz mavisine boyanmıştı. Kapının çevresini sarmaşıklar kaplamıştı"

Kapı vuruldu. Nazik bir vuruş değildi bu. Sert, hırçın ve otoriter bir vuruştu. Köylünün gözleri kocaman açıldı, telaşlanmıştı. Deri kaplı defteri kapadı ve dolap ile duvar arasında kalan boşluğa sıkıştırdı. Bir kez daha vurdu tokmak kapıya kızgın kızgın. Kapıyı açtı Köylü.

"Neden işinin başında değilsin, Köylü?"

"Hastayım."

Köylü, polisi inandırmak için evinin kapısını ardına kadar açtı. İçerisi loş ve havasızdı. Perdeler örtülü, yatak ise toplanmamıştı. Yatak etajerinin üzerindeki yeşil renkli bir çayın üzerinde hâlâ duman tütüyordu. Köylü salaş pijamaları

içinde herhangi bir köylü gibi sıradan duruyordu. Polis içeriyi taradı keskin gözleriyle ve dışarı çıktı. Botları çamurluydu ve kapının önü pislenmişti.

"Doktor gelinceye kadar içeride kal."

Kapı gürültülü bir şekilde kapandı. Köylü bir süre ayakta öyle bakakaldı kapıya ve ağzında biriktirdiği tükürüğünü yuttu. Rahat bir nefes aldı, birkaç dakika yatağına oturarak bekledi. Doktor gün içinde herhangi bir zaman gelebilirdi. Önemli değildi. Acele acele bayat kahve renginde, deri kaplı, ne çok büyük ne çok küçük defteri çıkardı sakladığı yerden. Sayfaları kalındı ve üzerine bir hayat işlenebilecek kadar sağlamdı. Kaskatı parmak uçlarıyla dokundu yapraklara Köylü, yaşamını deftere kazımış köylünün hayatını hissetmek istermiş gibi. Halbuki kimi parmakları nasır bağlamış, kimileri bir hayata dokunsa da hissedemeyecek kadar sertleşmişti bu köyde. Gözleri kör bir adamın etrafını göremese de hissedebilmesine benziyordu bu. Köylü, parmak uçlarındaki insana gülümsedi.

"... Kapının çevresini sarmaşıklar kaplamıştı. Yollarına ne çıktıysa dal uzatmışlardı, ne gelirse gelsin sarılmışlardı. Karşılık aramamışlardı. Doğa yeşili ve boya mavisi arasına sıkışmış bu balkon Jüliet'in balkonu olabilir miydi? Bilmiyorum. Taş ev serin, ıssız ve yıllara meydan okumuş olmanın verdiği bir özgüvenle duruyordu karşımda. Kimsenin açmayacağını düşünmeme rağmen devasa kapısının tokmağına davrandım."

*

Gece köyün üzerine çökmüş ve tarım üretim merkezi ışıklarını kapatmıştı. Tüm köylüler evlerine yollanmış ve köylü yerleşim biriminde sarı mum ve gaz lambası ışıkları sızmaya başlamıştı pencerelerden. Her biri tek katlı, tahtadan basit köy evlerinden oluşuyordu köylü yerleşim birimi. Arkalarını öbür ucu gözükmeyen bir ormana vermişti evler. Tarım üretim merkezinden köylü evlerine gitmek toz toprak bir patikadan dakikalarca yürümek demekti.

Akşam vakti hızlıca ilerledi, yemekler yendi ve başlar yastıklara düşüverdi her günkü gibi. Zira sabahın köründe kalkabilmek başka türlü mümkün değildi. Köylü yatak saatine kaydırdı bakışlarını. Dışarı çıkma yasağını geçeli beş dakika olmuştu. On dakika içinde de evlerdeki tüm ışıklar sönecekti. Köylü sakince yatağından kalktı ve odası hâlâ aydınlıkken yere oyduğu gizli kasanın üzerindeki ufak halıyı kenara itti ayağıyla. Kasasının tahta kapağını kaldırdı ve ortaya ufacık bir bölme çıktı. Bir gülümseme yayıldı Köylü'nün suratına. Bu köye ait olmayan bir gülümsemeydi. Özgür bir gülümsemeydi. Tahtadan ustalıkla oyulmuş bir sürü ufak aksesuarla doluydu bölme. Oyuncak atlar, filler, vezirler, krallar, sultanlar, savaşçılar, bilim insanları, büyücüler, mühendisler ve daha nicesi kendilerini aydınlatan ışıkla adeta canlanmışlardı. Köylü nazik bir şekilde tahta oyuncaklarını dışarı çıkartırken mırıl mırıl konuştu kendi kendine, *kaç yıldır buradasınız kim bilir*. Suratındaki o çocuksu gülümseme hiç kaybolmadı oyuncaklarıyla konuşurken ve birer birer hatırladı ne zaman yaptığını tahta

eserlerini. Daha eğitim merkezinde tarım öğrenen küçücük bir çocukken dalları oyarak başlamıştı hayatta tek ve gerçekten zevk aldığı bu işe. İlk yaptığı oyuncak bir kediydi ve Köylü tahta kedisini nasıl neşeyle botanik dersinin öğretmenine gösterdiğini hatırladı. Gülümsemesi ansızın donuverdi kırışmış suratında. Buz kesildi teni. Tüm minik oyuncaklarına baktı Köylü, ama tahta kedi orada değildi. Olamazdı, çünkü öğretmen kedisini almış ve şömineye atmıştı.

Hiçbir şey demesine gerek kalmamıştı öğretmenin. Köylü yere çakılıvermişti adeta. O ufacık boyu sanki daha da ufalmış, yerdeki bir karınca kadar güçsüz hissedivermişti kendini. Kıpırdayamamış, gözlerini gözlerinin önünde cayır cayır yanmakta olan ilk eserinden alamamıştı. Öğretmen Köylü'yü hiç umursamamış ve sert adımlarla sınıfı terk etmişti. Köylü ise tahta kedisi yok oluncaya kadar orada beklemiş, sonra koşarak dışarı çıkmış ve ağlayarak ormana dalmıştı. Saatlerce bir ağacın kovuğunda saklanarak ağladığını hatırladı ve bu sefer acı bir gülümseme kapladı suratını. O günden sonra oyduğu tüm tahta heykelleri herkesten sakladı Köylü. Bazılarını ağaç oyuklarına gizledi, bazılarını ise ormanın bambaşka köşelerinde toprağın altına gömdü. Bir daha da asla tahta kedi yapmadı. Ne zaman reşit oldu ve kendisine köylü yerleşim biriminden tek göz, minik bir ev verildi, o zaman yavaş yavaş ormanın binbir köşesine dağıttığı eserlerini odasına toplamaya başladı. Tüm tahta oyuncaklarını toparladığını düşündüğü an dehşetle fark etti. Tahta kuşlarından bir tanesi eksikti. Adı gibi emindi o kuşu nereye sakladığından. Gece yarısı kalbinde bir endişe ağrısıyla gitti kuşun olması gereken ağaç oyuğuna. Küçükçe bir oyuktu; kuşu tam olarak nereye koyduğunu bile anımsıyordu, ama yoktu işte. Kaşları çatıldı, eliyle oyuğun geri kalan kısımlarını yokladı. Tahta kuş yerine hiç beklemediği bir şeye rastladı, deri kaplı o deftere. Şaşkınlıkla aldı eline defteri ve ağacın dibine çömeldi. Gözleri ay ışığıyla sarmalanmış karanlığa alışmıştı. Uzunca bir süre defterin kapağı olan derisine baktı Köylü. Rengini seçmeye çalıştı ama ışık yetersizdi. Parmaklarını derinin üzerinde gezdirdi. Sonra kapağını kaldırdı defterin ve ilk sayfasında vurucu bir el yazısıyla karşılaştı. *Yolculuklarım,* yazıyordu. Nazik olmaya çalışarak bir sayfa çevirdi, sonra iki, üç ve dört sayfa derken tüm defterin dopdolu olduğunu gördü. İçi alev alev oldu; biri tahta kuşunu almış ve yerine kendi eserini koymuştu. Belki kendi köyündendi yabancı, belki de komşu köylerin birinden. Ormanı hiç tamamen geçmemişti Köylü ama biliyordu ormanın kıyısında birbirinden habersiz bir sürü köy vardı. Enstitü'nün cayır cayır yakıldığı geceyi hatırladı. Tanımadığı ve asla tanıyamayacağı, gözlerinin önünde enselerine kurşunlar dizilen insanları hatırladı Köylü. Gözlerini sımsıkı kapadı. Seneler geçmişti. *Bağzı* şeyleri hatırlamak için artık çok geçti.

Aceleyle saate kaydı gözleri. İki dakikaya, bilemedi üç dakikaya kararacaktı dünyası Köylü'nün. Tahta eserlerinden birini yeleğinin büyükçe gözüne soktu ve tüm diğer tahta oyuncakları eski yerine doldurdu. Bölmeyi kilitledi ve üzerini halı ile örttü. Ardından pencereye dikti gözlerini; epey uzaktan sarı bir ışık

doluyordu gözlerine. Neredeyse tüm yerleşim biriminde ışıklar sönmüştü. Evin ormana bakan köşesine gitti ve pencerenin altındaki devasa sandığı kenara itti. Seneler önce kazdığı tünelin kapağını kaldırdı. Rahatsız edici bir nem kokusu burnuna giriverdi kendisinden habersiz. Yüzü ekşidi ama hemen alıştı. Tünele doğru eğilip duvara sabitlenmiş gaz lambasını yakıverdi ve hızlı adımlarla evini aydınlatan lambayı söndürdü. Bot sesleri kulağına çalınmaya başlamıştı. Her gece köylü yerleşim birimi karanlığa gömüldükten sonra kurallara uymayan cesur yürekleri avlamak için gezen köy polisleriydi bunlar. Senelerdir hâlâ avlanmamış olmasına sırıttı Köylü ve sessizce tünele süzüldü. Sırıtışı yüzüne yapışmış halde kapağı kapattı üzerine ve gaz lambasını eline alarak ormana doğru yollandı.

*

Ormana gittiği gecelerde dolunay olması bir tesadüf değildi elbette. Köylü, yatağının baş ucunda tuttuğu bir ay takvimi yapmıştı kendine. Böylece gaz lambasını tünelde bırakır ve kapkaranlık gecede tek ışığı ay olurdu. Aksi takdirde polislere yakalanmak işten bile değildi. Şimdi defteri bulduğu oyuğa giderken eski anıları canlanıyor ve onları teker teker tekrar yaşıyordu. *Açıklığı bulana kadar yürü, açıklıkta ay sana yol gösterecek ve ufak patikaya ışığını serecek. O patikaya girdikten yaklaşık on beş ağaç sonra derenin şırıltısını duyacaksın. Daha fazla ilerleme, dereyi soluna al ve altı ağaç geç. Solundaki ağaç senin aradığın.*

Bir keresinde Köylü ormanda dolanırken tanıdık bot seslerine denk gelmişti. Kalbi yerinden fırlayacak kadar hızlı atmaya başlamıştı. Devriye geziyorlardı. Köyde kulaktan dolma bir bilgiden öte değildi polislerin geceleri ormanı kolaçan ettikleri. Çünkü sadece çok az kişi yasaklara karşı gelirdi. Polisler, yönetim ve diğerleri hakkında kulaktan kulağa yayılan dedikodular bazen hayal gücü ürünü olurdu, ama çoğu zaman yasakları delmiş bir cesur yürekti kaynak. Aslında köylerde sır olmaz, herkes kimin ne halt yediğini hemen hemen bilirdi, ya da tahmin edebilirdi. Ancak kimse komşusunu polise ve yönetime teslim etmeyi aklının ucundan bile geçirmezdi. Köylü yerleşim alanlarında yayılan hikâyeler mahalleyi çevreler ve polislere karşı adeta sırdan bir duvar oluştururdu. O gece Köylü, dere kenarında gerektiğinden fazla vakit geçirmişti. Sıcak bir yaz gecesiydi ve yasaklar saati geldiğinde her zamanki gibi usulca yerin altına sıvışmıştı. Dereye kadar sessizce ilerlemiş ve yüzünde kocaman bir gülümsemeyle buz gibi dereye atıvermişti kendini. Derin değildi dere, büyük de değildi; ama serinlemek için idealdi. Tüm gün yapay ışık altında en optimize ürünü verecek bitkiyi tasarlamakla geçen sıkıcı bir günden sonra yapılması gereken tek şeydi, çivi gibi dereyle bir olmak. Daha önce de çok kez geceleri dereye gelip zaman geçirmişti, ancak bu kez tuhaf bir rahatlık vardı üzerinde. Belki de bu yüzden çokça ses çıkarttığını fark edememişti ve birkaç dakika sonra kulağına çalınmıştı bot sesleri. Ansızın durulmuştu Köylü suyun içinde. Yıllarca edindiği tecrü-

beler botların dereye oldukça yakın olduğunu söylüyordu. Dereden çıkmak bir riskti. Sessizce ve endişeyle ne yapması gerektiğini düşünürken polis ışıldaklarından bir ışık hüzmesi kaydı derenin üzerinde. Gözleri kocaman açıldı Köylü'nün ve hiç düşünmeden kafasını suyun içine soktu. Derenin kayalık bölgesinde kaygan kayalara tutunarak kıpırdamamaya çalışıyordu; fakat bu nafile bir uğraştı. Nefesinin nerede patlak vereceğini düşünmeye başladı. Boğulmak ve kurşuna dizilmek arasında bir seçim yapması gerektiği düşüncesini inatla kafasından atmaya çalışıyordu. Botlar suya girdi ve üzerine bir ışık düşer gibi oldu. Ama ışık onu amatör bir şekilde ıskaladı ve derenin öte tarafına savruldu. Ufacık da olsa bir rahatlamayla gözlerini kapadı Köylü. Botun suya vuruş sesi birkaç saniye daha yankılandı derenin içinde. Ardından yavaşça kayboldu. Köylü bekledi, ölümüne ramak kalıncaya kadar bekledi. Botlar dereyi terk edeli belki bir dakikayı geçtiğinde yavaşça kafasını çıkarttı sudan. Kocaman bir nefes aldı, ağzı balıklarınki gibi yusyuvarlak oldu. Kalp atışları değişmedi ama. Kayalıklar siper gibiydi, temkinle ormanlık alanı görebilecek şekilde sessizce yüzdü. Polis gerçekten gitmişti.

Şimdi bu anısını hatırlarken, o an yaşadığı ürpermeyi hissetmeden edemedi. Daha önce de birkaç kez polisin ışıklarına yakalanmıştı ormanda gezinirken. Ama hiçbirinde derenin içindeki kadar çaresiz değildi. Çoğu kez bedeni kadar iyi tanıdığı ağaç gövdelerinin içine saklanırdı ve polisler onu fark etmeden geçiverirlerdi önünden. En son polislere yakalandığında saklanacak oyuk bulamamış ve ağaca tırmanmıştı. Tırmandığı ağacın çatlak dalı, şans eseri tam polisler geçtikten sonra kırılmış ve yere düşmüştü. Polisler anında savunma pozisyonu almış ve dalın düşüşünü takip eden saniyeler boyunca ormanda adeta çıt çıkmamıştı. Köylü suyun altında nefesini nasıl tuttuysa aynen öyle donakalmıştı. Bu sefer imdadına ağacın sık yaprakları yetişmişti. Elbette minyon tipli oluşu da saklanmasına hep yardımcı olmuştu.

Ağaç kovuğunu heyecanla kontrol etti. Defteri bulmasının üzerinden yaklaşık bir ay geçmişti. Bulduğu günün ertesi günü derin derin ne yapması gerektiğini düşünmüştü Köylü. Birinin tahta kuşunu alıp yerine defterini bıraktığından adı gibi emindi artık. Çevre köylerden birinde onun gibi bir cesur yürek yaşıyordu ve bu onu çok heyecanlandırıyordu. Uzun bir beyin fırtınasıyla dolu günün sonunda dolunay son dördüne dönerken tekrar gitmişti haberci ağacın yanına ve bu sefer de tahta bir ejderha bırakmıştı kovuğa. Biliyordu ki, önündeki üç hafta boyunca bir daha ağacı ziyarete gelemeyecekti. Şimdi kovuğu acele acele kolaçan ederken tahta ejderhaya rastlamamak onu çocuklar gibi mutlu etti. Ama karşılığında bir şey bekliyordu, bu yüzden daha derine uzattı elini ve o zaman kaşları çatıldı ciddiyetle. Bir parşömendi hediyesi. Sıkıca sarılmış ve bir kurdelayla bağlanmıştı. Merakla parşömeni aldı ve dereye doğru ilerledi. Ufak bir açıklıktan dünyaya vuran ay ışığının altında yere çöktü. Gülümsedi, kurdela pembe renkliydi. İlk defa o zaman karşısındaki bu gizemli şahsın

cinsiyetini merak etti. Fazla zaman kaybetmeden parşömeni dikkatlice açtı. Hayatında böyle detaylı bir kağıda sadece bir kez rastlamıştı. O da, küçük bir çocukken tarım teknolojileri dersinin öğretmeninin kendisine verdiği ufak bir kitapta. *Bir romandı*, diye mırıldandı Köylü. Kendi gibi ufaklıklar bir ormanda hazine arıyorlardı ve *harita* dedikleri yol gösterici bir kağıtları vardı. Roman yazarı bu haritayı da paylaşmıştı ve bu sayede Köylü haritanın ne demek olduğunu öğrenmişti. Günlerce o haritayı çalışmış ve acaba kendi ormanının haritasını çıkartabilir mi, diye kara kara düşünmüştü. Haftalar sonra bu istek yoğun derslerin arasında eriyip yitmişti. Romanın satırlarını hatırlarken Köylü, elindeki haritaya baktı dikkatle. Sakin gülümseyişi ciddi bir fikre dönüştü dakikaların sonunda. Kendi köyü 2050. köy de işaretlenmişti haritada. Bu Zinliler yönetimindeki tüm köylülerin yaşadıkları köylerin ve paylaştıkları ormanın bir haritasıydı. Köylü'nün gözleri kurnazca ışıldadı, ay ışığında.

Hieronymus Bosch, 1450 - 1516

Defter-i Kebir

Kenan Biberci

Merdivenlerdeyiz. Fen Hocası'nın yüzü pancar gibi kızarmış, boynundaki damarlar şişmiş, adaleleri gerilmiş, bağırıyor. Servet'le korkudan titriyoruz; elim boşaldı, sınıf defterini düşürdüm. Daha çok bağırmaya başladı. Servet, düşen defter değil de ağır bir şeymiş gibi ayağını çekti; dengesini kaybetti, duvara yapıştı, yaprak gibi sallanıyor. Defteri yerden aldım, yere yığılmasın diye Servet'i bacaklarından duvara doğru ittim. Kravatım boğazımı sıkıyor. Gözlerim yanıyor. Fenci üzerime doğru eğilmiş, doğrulamıyorum. Elini kaldırdı, bir yerime indirecek, gözüme, burnuma, enseme... "Biliyorsunuz değil mi yaptığınız ahlaksızlığı... Biliyorsunuz, değil mi? Cevap veeer!.." "Biliyoruz," dedim. Kendi sesimi zor tanıdım. "Ne dedin?" dedi, "biliyorum Hocam," dedim. Gözleri hâlâ ateş saçıyor. Öldürecek. Servet ise o dokunmadan zaten öldü ölecek. "Defol," diye bağırdı, "gözüm görmesin!" Servet'i kolundan çekiyorum, merdivenlerde sürüklüyorum, gidiyoruz. "Ne yaptık biz Ferit?" "Şşştt," deyip susturuyorum. Ben de ne yaptığımızı hâlâ bilmiyorum. Ne yaptık?

Behice babasının artık görüşmemizi istemediğini söyledi, ağlamaya başladı. Bebe yakalı bluzuna gözyaşları damladı. Üfürmeyi beceremediğim sigaranın dumanı gözlerimi, zehri boğazımı yaktı. Yüzünü silerken saçları ipliklendi, toparlamak için incecik parmaklarını başında gezdiriyor. "Tamam ağlama... Peki ama neden ki? Birbirimizi sevdiğimizi, ileride evleneceğimizi biliyor... Ben konuşacağım babanla, soracağım.., bir sebebi olması lazım..." Yüzüme baktı, kalın dudakları pıtırdadı, çenesi titriyor, "Böyle bir şeyi kat'iyen yapma. Konuşma

onunla...” dedi, “...seni hep...” Sözün sonunu getiremedi, sandalyenin arkasındaki beyaz hırkasını telaşla aldı, “Allahaısmarladık,” pastaneden koşarak çıktı. Koşamadım arkasından, sandalyeye mıhlanmış kalakaldım. İçim yandı, yandıkça daraldı. Daha yeni alınan rugan pabuçlarımı birbirine vuruyor, burunlarını eziyorum... Eve nasıl döndüm, evdekilere ne dedim, hatırlamıyorum. Şükran Hanım ısrarla papatya çayı içirdi, onu hatırlıyorum. Sonra odama kapandım, öylece durdum. Bir gece bile yazmayı aksatmadığım hatıra defterimi aradım, bulamadım. Babamın yokluğundan artık bir deri bir kemik kalan anneme, Şükran Hanım'a, Suat Halam'a defterimi görüp görmediklerini sordum, gören olmamış. “Banyonu yap, yat. Yarın okul var,” dedi annem. Yatıp dinlenmek istemiyorum. Hatıra defterimi bulmak, Behice'nin bittiğini söylediği aşkımızı –sahiden öyle mi söyledi?- yazmak istiyorum. Defterimi bulamadım, nereye gider?.. Babası yeniden vekil seçildi, Ankara'ya taşındılar. Behice birkaç defa tanıdıklarla selam gönderdi. Yoksa sadece sormuş da selam söylediğini ben mi uydurdum? Vaktinde Babam'ın muavini olan babası bir kere bile arayıp sormadı, Babam'ın cenazesine de gelmedi. Neden böyle oldu?

Ferit Aksan'ın çok parası oldu. Eşyaları, sıfatları, villası, protokollerde yerleri, davetiyeleri, ön sıralarda koltukları, âzâlıkları, her şeyi oldu. Büyük işler yaptı, her şeyi arttı. Hepsinin bedellerini çatır çatır ödedi, bütün hesapları kapattı. Etrafı her zaman kalabalıktı, çok insan tanıdı. Ama birine bile sahici tek soru soramadı, sormasınlar diye. Bu yüzden kimsecikler edinemedi, hep tetikte, yalnız. Saklanmayı da saklamayı da erken öğrendi. Leylî senelerde uyku nedir bilmedi. Askeriye koğuşunda, keskin izmarit kokulu talebe evlerinde tilki uykularından hep çırpına çırpına uyandı, sayıklayıp sorularını ortaya döktü mü diye. Trenlerde rayların sihirli ninnisine hiç kapılıp gitmedi, yollarda şoförleri uyudu O uyumadı. Bir kere olsun bir yosmanın koynunda kendinden geçmedi, içkinin dilinin kilidini çözdüğü vâkî değil. Küçükken bir hatıra defteri vardı, yazardı; onu kaybettikten sonra hiç bir yere kendine dair tek satır karalamadı, bir tek aklındaki defter-i kebire.

Hayatta kalan tek akrabası, rahmetli kuzeni Haluk'un oğlu ikna etti, yüklü miktarda parayla beraber villayı bağışladılar; Vakıf kısa zamanda bahçeye ek binalar yaptırdı, buraya O'nun ismini verdi: “Ferit Aksan Huzur ve Dinlenme Evi.” Girişe bronz bir teşekkür plaketini, Ferit'in saçları briyantinli bir fotoğrafını astılar. “Kısaca hayat hikayenizi de yazıp asalım, teşvik edici olur,” dediler ama Ferit kabul etmedi o zamanlar. Yıkadılar, pakladılar, güç bela pantolonunu giydirdiler, üst katta villanın manzarası en güzel odasındaki koltuğunda oturuyor şimdi; yatağın koruyucusunu silip çarşafı nevresimi değiştiriyor hasta bakıcı kadınlar, bir yandan laflıyorlar:

“Kim bilir nerelerde takılıp kalmış aklı, düşünüp düşünüp kuruyor.”

“Yaa, ne fena…”

“Hım hım hım, hım hım hım bütün gün; böyle zenginlik vereceksen hiç

verme Ya Rabbim…"

"Atatürk'ün köşkünü gördüm."

"Babanı da iki defa orada kabul etmişti."

"Kazıkların üzerine yapmışlar, iki ayda yapmışlar. Ama o tarafa geçilmiyor, yasak... Plajın kumu beyaz, iincecik. Ziya Eniştemi kumların altına gömdük; biz Haluk'la yüzdük."

Un kurabiyeleri ağzımda dağılıyordu, bir yandan şapırdıyor bir yandan anlatıyordum, annem kaş göz işaretleri yapıyordu. Tabağımdaki şeftalili pastayı bitirdim, bir dilim daha istedim. "Ferit oğlum kâfi, ...görmemiş gibi," dedi annem. Sacide Halam, "Bırak yesin, deniz acıktırmıştır... Başka neler yaptınız bakalım?" derken bakışları sallandığım sandalyenin bacaklarına takıldı, durdum.

"Ziya Enişte ormana da götürdü, orada gezdik... Güzel kızlar gördük, heh heh... Kızlardan biri Haluk'a…"

"Hımm, ne yaptı Haluk kızlara?... Sizi gidi siziii…"

Beyaz elbisesi lekelerle bezeli çingene kızın Haluk'a laf attığını ama benim kıza aşık oluverdiğimi söylemedim. Beni çağırmış olsa hemen gideceğimi de söylemedim... Suat Halam geldi, yanımdaki iskemleye oturdu, vaktinde aynı ormanda geçen hikâyeyi anlatmaya başladı: Gençliklerinde bir gün oraya ailece piknik yapmaya gitmişler. Yenmiş, içilmiş. Hepsi tabii tertemiz, şık giyimliymiş. Sacide Halam japone kollu beyaz bluzunu ve turkuaz kloş eteğini giymiş. "Aman abla, ne lüzumsuz şeyler şimdi..." kulak asmıyor Suat Halam... İp atlamışlar, çiçek toplamışlar, voleybol oynamışlar, şakalaşıp gülüşmüşler. Yakında pek yakışıklı bir oğlan varmış. "Hakikaten lüzumsuz ama..." Sacide Halam'la oğlan birkaç kere gözgöze gelmişler. "Sacide'yle Ziya nişanlılar o vakit." O yakışıklı olan delikanlı, biraz sonra ortadan kaybolmuş. Suat Halam'la Sacide Halam, çalılıklara kaçan topu almayı bahane edip gidince bir de ne görsünler; "Aaaa?.. Bööyle ağacın altına bir kuytuya saklanmışlar, o yakışıklı oğlan çingene kadının memesini bebek gibi emiyor cuk cuk cuk, çingene de delikanlının başını okşuyor." "Yaa... Sacide Halam, Ne lüzumsuz şeyler anlatıyorsun abla, hiç manası var mı şimdi?" dedi. O gün de anlamamıştım, Suat Halam niye bunu anlattı?

Suat Halam da geldi, Caddebostan'dan dolmuşa bindik. Kadıköy'e ineceğiz, oradan Üsküdar dolmuşuna. Sık sık fenalaşıyor annem, üzüntüden diyorlar, bazı tetkikleri yapılmış, onları Numune Hastanesi'nden alacağız. Doktor vaktiyle babamın çok yardım ettiği bir arkadaşının oğlu. Anneme çok ihtimam gösteriyor, vicdan sahibi insanmış. Gıcır gıcır, herhalde Amerika'dan yeni gelmiş bir Chevrolet'ye bindik. Yeşil-beyaz, kuyruğunda şimşekler çakıyor. Dönüşte Kadıköy Çarşısı'na uğrayacağız, postaneye gideceğiz. Annem, ablam ve Suat Halam hep beraber oturduk, bir mektup yazdık babama, onu postaya vereceğiz. Çok özledim. Adalet yerini bulacak, biraz sabredip bekleyeceğiz,

babam hapisten çıkacak... Annem arabaların ön koltuğunda korkuyor, Halam'la arkaya oturacaklar, "Ben şoförün yanına oturacağım." Öndeki ikili koltukta mürekkep lekesi varmış, Cama eğildi, "Öne bir kişi.", dedi şoför. Hızlı davranıp arkadan atılınca önümdeki fötr şapkalı adam sendeler gibi oldu. Bir şey demedi, arkaya geçti annemin yanına oturdu. Aynadan yüzünü görüyorum, bıyıklarının ucu havada, favorileri kırlaşmış, zayıf bir adam. Mahkeme heyetinin başkanına benziyor... Babamı mahkum etmek için nasıl uğraştı, vicdanı sızlamadan. Delilleri nasıl görmezden geldi, yalancı şahitlerin sözlerine itibar etti? Niçin? Babam temiz kalpli insan, neden suiistimal yapsın? Allah cezalarını versin, cezalarını versin... Omzuma hafifçe vurdu, annem bir şey söyleyecek. Mahkeme başkanına benzeyen adam kulağıma eğildi, "Delikanlı," dedi, "daima anlayışlı ol, kibar ol, kendini karşındakinin yerine de koy. Kimseye de hayata da öyle hiddetli olma, kızgın olma." Annem başını eğmiş, ağladığını saklıyor. Adam bana bunları neden söyledi?

Şortları beyaz, formaları kırmızı-sarı çubuklu, dördünün boğazlı profesyonel basketbolcu ayakkabısı vardı. En uzun boylu iki oğlan ligde oynuyor, pas dağıtan bücür ateş parçası gibi. Bizim okulun takımları için babamın yaptırıp hediye ettiği formalar çalınmış. Beceriksiz spor hocası yeniden forma yaptıramadı. Babam inat etmeseydi, "Evladım, bu mektep de memleketin mektebi. Ha orası ha burası, ne fark eder sen muvaffak olduktan sonra?" demeyip diğer vekillerin çocuklarının gittiği okula yazdırsaydı, ben de belki o okulun kırmızı-sarı çubuklu formasını giyecektim... Herkes atletinin göğsüne ve sırtına evde numara diktirdi, maça öyle çıktık. Annemin eli kolu Şükran Hanım dört atlete numara dikti. Numara dikilen üç atleti forma niyetine giyecek çocukları tanımıyorum. Çocuk değiller aslında, spor hocası galiba lise kısmından almış. Sakallarını tıraş etmişler, maça geldiler. "Topu ver bücür," dedi biri bana, ısınırken topa elimi süremedim, rakip takımı seyrettim; bütün turnikeleri atıyorlar. İlk beş ben, o üç yabancı, bir de Nedim. Hoca dedi ki, "Kaptan sensin." Nasıl sevindim. Böyle önemli bir maçta kaptan olarak maça başlıyorum; daha önce kaptanlık bir tarafa, maça ilk beşte başladığım olmadı. Hücum ediyorduk, iki yandan bastılar, steps, hoca beni oturttu, yerime Şerif girdi. Bir dakika oynadım ama, altı sayı farkla maçı kazandık, mutluyum, eee galip takımın kaptanıyım... İkinci maçın günü bir türlü gelmedi. Turnuvadan diskalifiye edilmişiz, diye bir dedikodu var. Ne güzel de ilk maçta galip gelmişken en zor takıma, diğerlerini rahat yenerdik. Hem de kaptan olarak çıkacaktım maçlara. Niçin turnuvaya devam edemiyoruz?.. Şerif dururken niye ben kaptan çıktım maça?

"Sallama kafanı Ferit Amcaa... Boynun kopacak şimdi... Tut kız bırakma, ne bırakıyon?, hizaya gelmeyen nevresime kızıyorlar."

"Heeee... Hımm... Ondan tabii… O şunu verdi, ben bunu verdim, hımmm... Şundan o geldi, bu öyle oldu, öyle mi Ferit Amcaa? Ferit Aksan Huzurevi'nde çalışıyorum dediydim de, eniştemin abisi var, tarihe meraklı, "Yok

yav," dedi, "Milyarder Ferit Aksan." O biliyormuş, anlattı; en büyük müteahhitmiş bu, barajlar, köprüler, yollar falan. "Güzeltepe'deki Süleyman Paşa Korusu'nun da sahibiydi, dedi, serbestmiş, oradan su doldurmaya giderlermiş... Selim'in bunun taklidini yapışını gördün mü sen?.. Var ya acayip yapıyor, sesini de aynı; 'Hmmm, şöyle olmuştu, şu kadar para verdim, şu aracı oldu, oradan ben şu kadar kazık yedim, ama ben de sonunda geçirdim, ödeştik işte, yok ödeşmedik, altın alsaydım, zarardayım, borç diye getirseydim paraları vergisi çıkmasaydı, şunun bana şu kadar borcu vardı, ödedi mi onu?, ödemedi, fabrikaya haciz koydurdum, sonra sattım, dolara koydum, artınca sattım bi milyon kâr ettim, onunla hanı aldım, bölüp kiraya verdim, kiraları repo yaptım, nereye koydum o paraları?' müthiş yapıyor, sonunda oldu nevresim, örtüsünü örttüler, yastıklarını da kabarttılar."

"Nerelere koydun paraları Ferit Amcaa?.. Geççen mi yatağına, hazır bak..., geçmeycen mi?.. Aman boşveer böyle zengin olup da ne? Bak o kadar şeye bulaşınca peşini bırakmıyor demek ki onlar da bööyle arkandan geliyorlar... Bak gülüyor, sevindi, geççen mi yatağına?"

Maça neden kaptan çıkarıldığımı buldum: okulun talebesi olmayan o üç kazığın oynadığı takımın kaptanı olarak Şerif değil Ferit ceza yesin diye... Günlüğümün nasıl birdenbire kaybolduğunu da buldum: annemin talimatıyla Şükran Hanım sakladı. Sacide Halam'ın o hikayeyi niçin anlattığını, Fizik Hocası'nı deliye döndüren kabahatimizi bugün de bulamadım. Ama Göztepe'deki köşkün bahçıvanının babam tarafından işten niye kovulduğunu, Behlül Dayım'ın annemin telefonlarına neden çıkmadığını buldum. Ankara'daki lojmandan apar topar taşınırken Tenten çizgi romanlarımı nereye sakladığımı hatırladım, o şeye koymuştum, hıııh, Suat Halam biliyor onların yerini...

"O seni duyuyor mu hiç? Kim bilir hangi işin, neyin muhasebesini yapıyor şimdi? Bul bakalım defterden Ferit Amcaa."

Üçüncü Göz

Sena Keskin

İnsan içine çıkan herkes bir diğerinin bakışından nasibini alır. O bakışın bir anlamı olur, bakan veya bakılan için. Yahut olmaz. Bakılan kişi başka bir dünyayı kafasının içindeki âlemle beraber seyreder, kendisinin de izlendiğinin farkında olmayarak. Sen de benim seni izlediğimin farkında değilsin, birazdan geçmişine ve geleceğine hakim bir Tanrı gibi, izleyen gözlerimi seninle tanıştıracağım. Yalnızca biraz zaman sonra, yalnızca... Üzerine ekoseli bir ceket giymişsin, eski. Genelde kulağında kulaklıklarınla gezmeyi ve kot pantolon giymeyi seviyorsun. Takıldığın arkadaşlarını tanıyorum. Hatta hoşlandığın kızı da. Sırf bu bile yeter benim seni avlamama ki sen benim için en kolay lokmalardansın. Birazdan beni fark etmeden otobüsten ineceksin. İkimiz için de son durak. Her zaman olduğu gibi parmak uçlarında yere değer gibi yaylana yaylana yürüyeceksin; bakışlarından salaklık ve kuru bir özgüven akacak. Arada bir mühim bir insanmışçasına etrafını süzeceksin, ama beni fark etmen mümkün olmayacak.

Bugün sınavın yok. Beril ise art arda iki sınava girecek. Sen de onu ya çimenlerin üzerinde ya da bankta kitap okuyarak bekleyeceksin. O da sen onunla tesadüfen karşılaşmışsın sanacak. Fakülte merdivenlerini görecek şekilde oturdun işte, tam da tahmin ettiğim gibi...

“Ateşin var mı birader?”
“Var.”
“Sağ olasın, eyvallah. Oturdum ama…”
“Boş abi, otur.”
“Biz seninle tanışıyoruz aslında.”
“Çıkaramadım.”
“O zaman ben seni tanıyorum.”
“Sınıftan mı?”
“İstihbarattan.”
“Nasıl abi?”
“Hani şu sivil dediklerinizden.”
“Peki abi.”
“Otur, amma ödlek çıktın!”
“Yok abi, benim dersim vardı da…”
“Dersin yok bugün. Tereciye tere mi satıyorsun sen?”
“Sana hesap mı vereceğim?”
“Şş sesini yükseltme koçum, anlatacaklarımı dinle. Solcularla çok takılıyorsun sen.”
“Nereden çıktı bu?”
“Şimdi de onlardan birini bekliyorsun. Adı Beril.”
“Ee sana ne bundan?”
“Adam gibi dinle başını belaya sokma. Parlak bir adam değilsin, ama hırslısın. İstersen bu okuldan dereceyle mezun olmanı sağlayabiliriz. Karşılığında sen de bize yardım edersin.”
“Ne yardımı? Siz kimsiniz?”
“Hah şöyle, bana bunlarla gel. Şu solcuların attığı adımı bize fısıldasan yeter. Beril bunların lideri mi?”
“Anlamadım?”
“Biraz rengin attı Ahmet Safuoğlu. Sen bir düşün cevaplarını. Ben seni bulurum.”

Nasıl da korkuttum ama! Yüzü kireç gibi oldu salağın. Artık Beril’den de korkar yanaşamaz. Kardeşim duyunca kıyameti koparır ama olsun, ben istediğimi aldım ya! Vız gelir. Geçen de bizim kaçak elektrik kullanan ev sahibini kandırdım telefonla. “Gelen memura rüşvet verip kaçak elektrik kullandığınız ihbarını aldık”. Eli ayağına dolaştı. Nasıl kıvırdı, “Yok öyle bir şey de, yanlış ihbar da, biz bu ülkeye vergisini eksik etmeyen vatandaşlarız da… “Baktım geçen sayaçtaki mühür kalkmış, tıpış tıpış ödemişler faturayı, açgözlüler. Beril kızdı tabii, vay efendim, oyunculuğumu niye sıradan insanlar üzerinde deniyormuşum. Ben de “İnsanlar o kadar umurunda değil. Babama olan öfkeni de dava diye pazarlıyorsun. İnsanları sevmiyorsun ki sen! Ne insanı, ne davası?” diyemedim. Daha geçen, sinemada yanımıza oturan adamı “Köylü gibi pis ko-

kuyor" diye aşağıladı oysa. Yine de kıyamıyorum keratayа, o kadar kırılgan ki... Babamın başkasıyla evlenmesini bir türlü kabullenemedi. Bu siyaset mevzularına da hevesi nasılsa bir gün geçer.

Bu karakter de beni amma yordu ha. Palto giymek bir terletti zaten, ama insan yakaları kalkık, uzun pardösü içinde gerçekten de kendini James Bond sanıyor. Okulun kampüsü de resmen dağın başı. Yürü yürü bitmedi. Kendi okulumun gözünü seveyim, en azından sahile yakın. Şu köpek sürülerine baksan, gece yürümeye korkarsın. Keşke güneş gözlüğü de taksaydım. Şimdi benimle Beril'in fotoğrafını görse sosyal medyada bir yerde... Kaç keredir diyorum kıza, "Koyma benim fotoğraflarımı oraya buraya, daha ünlü olmadan yüzüm eskiyecek." Gerçi bir ortaklıkları yoktur, bizimkinin arkadaşları da sevmiyormuş salağı. Bu takmış kafayı bunlara. Ben de hayvan gibi "Kardeşimden uzak dur!" diye çocuğa kafa göz dalacak değilim. Böyle iyi oldu, bir taşla iki kuş. Hem gözdağı, hem karakter çalışması. Eve gidince de biraz duyu egzersizi yaparım. Biraz da pandomim...

Arkamdaki adam sanki yokuşun başından beri beni takip ediyor. Hatta paltomu çıkarmak için durduğumda göz göze geldik, hemen kafasını çevirdi. Pek tekin bir şey değil gibi. Etrafta da kimse yok. Oğlum paranoyak yaptı çalıştığın karakter seni. Biraz hızlansam... Saçmalama! Ne takip edilmesi, sen ajan mısın? Ya yankesiciyse? Girişte kimlik kontrolü var gerçi, nereden girecek bu adam? Keşke provadaki çakma tabancayı da yanıma alsaydım. En iyisi şu banka oturmak. Bakalım beni geçecek mi?

"Ateşin var mı birader?"

"Var."

"Sağ olasın, eyvallah. Oturdum ama…"

"Boş abi, otur."

"Biz seninle tanışıyoruz aslında."

"Çıkaramadım."

"O zaman ben seni tanıyorum."

"Sınıftan mı?"

"İstihbarattan."

Kafam çatlamak üzere. Belki de gerçekten çatlamıştır. Ne ara bayıldım ben? Ah gözüüm! Orospu çocuğu kaşımı yardı galiba. Korkak köpek! Amiri midir ne boksa... Onu göndereceğine kendi gelseymiş ya peşimden, puşt! Aç şu teli Beril! Mesaj at en iyisi, şarjı bitmesin. "Kampüsündeyim. Makine fakültesinin biraz ilerisi. Acil gel. Ahmet'ten de uzak dur. Sivillerdenmiş."

Etten Bir Ev

Yusuf İdris

Arapçadan Çeviren: Mehmet Hakkı Suçin

Yüzük lambanın yanında. Sessizlik çözülüyor, kulaklar körleşiyor. Sessizliğin içinde süzülüyor parmak. Yüzüğü takıyor.

Yine sessizliğin içinde lambayı söndürüyor.

Karanlık!

Ve karanlıkta körleşiyor gözler.

Dul kadın ve üç kızı. Ev tek bir oda. Başlangıç sessizliktir.

***

Dul kadın uzun boylu, beyaz tenli, fidan gibi incecik. Otuz beşinde.

Kızları da uzun boylu; fıkır fıkırlar. Bedenlerini saran o siyah elbiseyi ne düğünde çıkarırlar ne de cenazede. En küçükleri on yedi, en büyükleri yirmi yaşında. Çirkinler. Çarpık çurpuk, gedikli bedenlerini babadan; fiziklerini ise zar zor anneden miras almışlar.

Oda, dar olmasına rağmen, gündüz vakti herkesi alacak genişlikte. Aşırı yoksunluğuna rağmen daima tertipli ve zarif olan oda, bir ev havası veriyor ve dört kadının dokunuşlarını yansıtıyor. Geceleyin bedenleri, sıcak ve diri etten tepecikler gibi oraya buraya dağılır. Bazıları yatağın üstündedir bazıları etrafında. Bedenlerinden yükselen fokur fokur sıcak nefesler bazen derin bir iç çekmeye dönüşür.

Evin erkeği öldüğünden beri sessizlik kol geziyor. Adam, uzun süren bir hastalığın ardından iki yıl önce öldü. Hüzün bitti ama geriye hüzünlülerin, çoğu

sessizlikten ibaret olan alışkanlıkları kaldı. Boşalmayan uzun bir sessizlik bu. Hakikatte ise bir bekleyişin sessizliği. Kızlar büyümüş, bekleyiş uzamış fakat damatlar hâlâ ortada yok. Çıldırmış mı ki insanlar fakir ve çirkin kızların kapısını çalsınlar? Hele bir de yetimseler? Fakat umut doğal olarak her zaman mevcuttur. Her baklanın bir tartanı ve her kızın da bir dengi var. Yoksulluk varsa daha yoksul olmak da var. Söz konusu olan çirkinlikse, daha çirkin olanlar her zaman var. Üstelik arzuların gerçekleştiği anlar da var.

***

Tilavet sesi dışında kesintiye uğramayan bir sessizlik… Herhangi bir yenilikten uzak tekdüze ve duygusuz bir ses. Tilaveti bir hafız icra ediyor. Görme engelli. Merhumun ruhuna okuyor ve belirlenen tilavet saati hiç değişmiyor. Her cuma ikindi vakti gelir, bastonuyla kapıyı tıklar, kendisine uzanan ele teslim olur ve hasırın üzerine bağdaş kurarak oturur. Okumayı bitirince sandaletini yoklar, kimsenin karşılık verme zahmetinde bulunmadığı bir "Allahaısmarladık" sözüyle çıkıp gider. Alışkanlıkla gelir, alışkanlıkla tilavetini icra eder ve alışkanlıkla gider. Öyle ki varlığı artık kimsenin dikkatini çekmez.

Sessizlik süreklidir. Onu sekteye uğratan cuma ikindi vaktinin tilaveti bile âdeta sessizliğin sessizlikle sekteye uğramasıdır. Süreklidir o; bekleyiş gibi, umut gibi. Küçük ama devamlı bir umut. En aza karşı beslenen bir umut. Az olan her şeyin daha azı mutlaka vardır. Zaten onların da herhangi bir şeyin daha fazlasını istedikleri olmaz, hiç olmaz.

Olay vuku bulana kadar sessizlik sürüp gidiyor. Cuma ikindi vakti geliyor ama hafız gelmiyor. Ne kadar uzun olursa olsun her sözleşmenin bir müddeti var ve bu sözleşmenin de müddeti sona erdi.

Dul kadın ve kızları, işin ayırdına yeni varıyorlar. O yalnızca sessizliği bozan bir ses değil; haftada bir kere de olsa kapıyı tıklatan tek erkekti. Dahası, başka şeyleri de fark ettiler. Hafız da onlar gibi yoksuldu ama üstü başı hep temizdi. Sandaletleri mutlaka boyanmış olurdu. Sarığı, gören gözlerin dahi beceremeyeceği ölçüde özenle sarılıydı. Sesi güçlü, derin ve tannandı.

Ve teklif başlıyor: Neden sözleşmeyi yenilemiyor? Hemen şimdi! Neden bu konudaki talebini hemen şimdi göndermiyor? Meşguldür. Olsun! Bekleyiş yeni bir şey değil ki.

Ve günbatımına yakın geliyor ve ilk defa okuyormuşçasına tilavete başlıyor.

Ve teklif gelişiyor: Neden içimizden biri sesiyle evi dolduracak bu erkekle evlenmiyor? Bekâr, henüz dünya evine girmemiş. Çıkacaklarına dair gelecek vadeden sakalları var ama genç bir adam. Söz sözü çekiyor. İşte, o da helal süt emmiş bir kız arıyor.

Kızlar öneride bulunuyorlar. Anne kısmetin kime düşeceğini kestirmek için kızların yüzlerine bakıyor. Fakat kızlar yüzlerini çevirip "Beyaz atlı prensimizi beklerken kala kala bir köre mi kaldık?" diyorlar konuşmaksızın. Onlar hâlâ

damatlar düşlüyorlar. Damatlar da genellikle gören gözlerden oluyor. Bu zavallı kızlar, erkeklerin dünyasını henüz tanımıyorlar ve erkeğin bir çift gözden ibaret olmadığını anlamaları da imkânsız.

"Onunla sen evlensene anneciğim… Sen evlen."

"Ben mi? Ne ayıp! El âlem ne der?"

"Ne derse desin. Söylenecekler, bir erkeğin tınlayan sesinden mahrum bir evin yanında hiç kalır."

"Sizden önce mi evleneceğim? Hayatta olmaz!"

"Bizden önce evlenmen daha iyi olmaz mı? Hele eve bir erkeğin ayağı alışsın. Sonra sıra bize gelecek. Hadi anne, hadi, evlen onunla!"

Ve anne onunla evlendi. Evde bir beden daha arttı. Rızık da biraz arttı. Ama daha büyük bir problem çıktı ortaya.

İlk gece geçti. Aynı yataktaydılar –bu doğru– ama tesadüfen de olsa yakınlaşmaya cesaret edemediler. Kızların üçü de uyuyor; fakat her birinden adam ile kadının arasındaki mesafeye doğrultulmuş çifter çifter projeksiyonlar söz konusu: Göz projeksiyonları, kulak projeksiyonları ve his projeksiyonları. Kızlar çocuk değil. Her şeyi fark edecek yaştalar. Oda, kızların tetikte bekleyen varlıklarıyla gündüze dönüştü sanki. Fakat gündüzün bahanesi yoktu. Birbiri ardına dışarıya sıvışıyorlar ve ancak günbatımına doğru eve dönüyorlardı. Tereddütlü, utangaç, bir ayakları ileride bir ayakları geride eve giriyorlardı. Bu sırada hayretleri artıyor, afallıyorlardı. Bir erkeğin kahkahaları bir kadının kıkırtılarına karışıyordu. Kıkırdayan kesinlikle anneleriydi! Hep edep ve huşu içinde duydukları adam işte kahkahalarla gülüyordu! Kızlarını kucaklayarak karşılarken hâlâ gülüyordu anne. Taranmış ıslak saçları açıktı. Ve hâlâ gülüyordu. Örümceklerin ve kırışıklıkların yuva kurduğu sönük lamba, sürekli ışıldayan bir elektrikli lamba gibi karşılarında duruyordu. İşte gözleri bariz bir şekilde ortaya çıkmış, taş ocağının dibinde gizli kalmış sevinç gözyaşlarıyla ışıl ışıl parlıyordu.

Sessizlik dağıldı ve büsbütün ortadan kayboldu. Akşam yemeği sırasında, yemekten önce ve sonra bol bol espriler patlatılıyor, muhabbetler ediliyor ve şarkılar söyleniyordu. Ümmü Gülsüm ve Abdulvahhab'ın şarkılarını taklit ederken sesi güzeldi. Şarkı söylerken gürdü sesi, neşeden çatallaşıyordu.

Ne iyi yaptın anneciğim! Bu gülüşler başka erkekleri de çekecek. Erkeğin zevkinden ancak erkek anlar.

Haklısınız kızlar, yarın erkekler gelmeye başlayacaklar ve damatlar birbirini izleyecekler. Gerçek şu ki onun zihnini meşgul eden ne erkeklerdi ne de damatlar. Onun derdi bu genç adamdı. Görme özürlüydü, olsun! Sırf görmedikleri için görmekten aciz olduğumuz ne çok insan var. Enerji, sağlık ve hayat yüklü bu güçlü genç adam, yılların hastalığını, acizliğini ve zamansız gelen ihtiyarlığını telafi ediyordu.

Sessizlik bir daha dönmeyesiye dağıldı. Hayatın çığlığı canlandı. Adam onun kocasıydı. Allah'ın ve Resulü'nün sünnetiyle helâliydi. Ayıplanacak ne

vardı bunda? Her şey meşruydu. Artık bir şeyleri gizlemek için çaba göstermiyordu. Gece gelip bir arada olduklarında, bedenler ve ruhlar özgürlüklerine kavuştuklarında bile… Kızlar odanın o tarafına bu tarafına dağıldıklarında, olup biteni anlayıp nefesleri ve sesleri titrek bir hal aldığında bile, yataklarına çivilenmiş bir halde en küçük bir hareketi ve öksürüğü içlerine hapsediyorlar, ansızın çıkan ah seslerini bastıran başka ah seslerini dinliyorlardı.

Kadının günü zenginlerin evlerinde temizlikle, adamın günü ise yoksulların evlerinde tilavetle geçiyordu. İlk başta odaya öğleyin dönmek gibi bir âdeti yoktu. Fakat geceler uzayıp uykusuz geçirdiği zamanlar arttıkça, geride bıraktığı gecenin yorgunluğunu atmak ve bir sonraki geceye hazırlık yapmak için öğle vakti bir saatliğine odaya dönmeye başladı. Bir defasında onlar geceye, gece de onlara doyduktan sonra adam birden öğle vakti nesi olduğunu, neden şimdi çenesinin düştüğünü, oysa öğle vakti hiç konuşmadığını sordu kadına. Ayrıca kendisi için çok kıymetli olan yüzüğünü –ki tüm evlilik giderleri bu yüzüğün yanı sıra mehir, çeyiz ve hediyelerden ibaretti– neden şimdi takıp da öğleyin çıkardığını sordu.

Kadın çaresizlik içinde yerinden fırlayıp avazı çıktığı kadar bağırabilirdi. Aklını kaçırabilirdi. Birileri adamı öldürebilirdi. Söylediklerinin bir tek anlamı vardı. Ne kadar garip ve çirkin bir anlam!

Fakat bütün bunları, nefes alıp vermesini sekteye uğratan boğucu bir ıstırap engelledi. Sustu. Burunlara, duyu organlarına ve gözlere çevirdiği kulaklarla etrafa kulak kabarttı. Her şeyden önce faili bulmalıydı. Her nedense ortancanın yaptığından emindi. Gözlerinde kurşunun dahi öldüremeyeceği bir cüret vardı. Yine de kulak kabarttı. Kızların üçünün de nefesleri hummalıymışçasına derin ve sıcak yükseliyordu. Arzudan yanık, inleyen, duraksayan, haram düşlerle kesintiye uğrayan nefesler. Düzensiz ritimli nefesler birer tıslamaya dönüşüyordu. Susuz toprağın üflediği kavurucu sıcaklığı andıran bir tıslama. Istırap daha fazla derinleşiyor ve içine daha fazla hapsoluyordu. Aç nefeslerdi duydukları. Duyularını ne kadar bileylerse bileylesin; diri, sıcak ve gizli bir et kitlesiyle ötekini birbirinden ayırt edemiyordu. Hepsi aç! Hepsi haykırıyor ve iç geçiriyor. İç geçirişleri yalnızca nefeslere değil imdat çığlıklarına, yakarışlara veya daha fazlasına dönüşüyordu.

Kadın ikinci yükümlülüğüne gömülürken ilkini unutmuştu: Kızlarını! Ve sabır acıelmaya dönüştü. Damatların serabı bile görünmez oldu. Gizli bir çağrıyla panik içinde uyanan biri gibi çarpılmış hissetti kendisini. Kızlar aç! Yemek günahtır; bu doğru ama açlık daha da günah. Bu açlıktan daha günah bir şey yoktur! Bu açlığı çok iyi biliyordu. Ruhunu kurutan ve kemiklerini emen açlık da kendisini. Şimdi ne kadar doymuş olursa olsun onun tadını unutması imkânsızdı.

Açtır onlar! Ağzındaki lokmayı çıkarıp kızlarına veren oydu. Kendisi aç bile olsa bütün derdi çocuklarını doyurmak olan o değil miydi? Anneleriydi! Unut-

muş muydu?

Ne kadar azap çektirmede ısrar etse de ıstırap sessizliğe dönüştü. Anne sustu ve o andan itibaren suskunluk peşini bırakmadı.

Kahvaltıda ortanca kız –annesinin beklediği gibi– suskundu.

Ve hep suskun kaldı.

Akşam yemeği geldiğinde genç adam –mutlu, kör ve keyifli– şakalar patlatmaya devam ediyor. Şarkı söylüyor ve kahkahalarla gülüyor. Kahkahalara yalnızca kızların küçüğü ile büyüğü katılıyor.

Sabır uzadıkça uzuyor. Acıelması derde dönüşüyor ama kimse aldırış etmiyor.

Günlerin birinde büyük kız, annesinin yüzüğüne dikkatle ve hayranlıkla bakıyor. Annenin yüreği güm güm. Bir günlüğüne, sadece bir gün yüzüğü takma isteği annenin kalp atışlarını daha da hızlandırıyor. Anne sessizlik içinde yüzüğü parmağından çıkarıyor. Ve büyük kız da sessizlik içinde aynı parmağa takıyor yüzüğü.

Sonraki akşam yemeğinde büyük kız susuyor, konuşmayı reddediyor.

Genç kör adam susmak nedir bilmiyor, şarkı söylüyor, kahkahalar atıyor. Kızların en küçüğü katılıyor ona.

Fakat sabır, endişe ve bahtsızlık içinde küçük kız da büyüyor. Yüzük oyununda sıranın ne zaman kendisine geleceğini soruyor. Ve sessizlik içinde sırasını alıyor.

Yüzük lambanın yanında. Sessizlik egemen olunca kulaklar kör oluyor. Ve sessizlik içinde, sırasını bekleyen parmağın sahibi uzanıp sessizce parmağına geçiriyor yüzüğü ve lambayı söndürüyor. Karanlık! Ve karanlıkta gözler kör oluyor.

Şamata koparan, şarkı söyleyen ve kahkahalar atan tek bir kişi var; o da genç kör adam.

Bu şamatasının arkasında, sessizliğe âdeta isyan eden ve onu yere fırlatıp paramparça etmek isteyen bir arzu yatıyor. O da öğrenmek istiyor. Kuşkuya yer bırakmayacak şekilde bilmek… İlk başta bu durumun kadının tek bir hâli reddeden değişken mizacından kaynaklandığını düşünüyordu. Öyle ya, bazen çiy damlası gibi bakir ve taze, bazen de göletlerin suları gibi durgun ve bitkindi kadınlar. Bazen gül yaprağının dokunuşu gibi yumuşak, bazen de kaktüs gibi sert oluyorlardı. Evet, her seferinde yüzük vardı parmakta. Fakat her seferinde yüzüğün sardığı parmak değişiyordu. Neredeyse biliyor. Onlar da kesinlikle biliyor olmalılar. Öyleyse neden konuşmuyor sessizlik? Neden suspus?

İşte bir akşam yemeğinde ansızın bu soru kafasını kurcalıyor. Sessizlik konuşsa ne olurdu?

Bu soru bile lokmanın boğazında takılıp kalmasına yetti.

O anda kendisi de sessizliğe gömüldü ve onu terk etmeyi reddetti.

Dahası, bir kez dahi olsa bu tiksindirici durumun konuşularak sessizliği

zedelemesinden korkuyordu. Tek bir kelime sessizliğin o bütün yapısını yerle yeksan edebilirdi. Sessizliğin binası yıkılırsa, işte o zaman eyvah!

Herkesin sığınağı haline gelen o tuhaf ve farklı sessizlik.

Bu seferki yoksulluğa, çirkinliğe, sabırlı bekleyişe yahut umutsuzluğa bağlı değil iradeye bağlı bir sessizlikti.

Gerçekte sessizliğin en derin türüydü bu. Zira üzerinde herhangi bir ittifaka varmadan yapılan bir ittifaktı ki ittifakların en güçlüsüydü.

***

Dul kadın ve üç kızı.

Tek odalık ev.

Yeni sessizlik.

Ve bu sessizliği beraberinde getiren kör hafız. Ve sessizlik içinde, yatak arkadaşının, yüzüğünü taşıyan karısı ve helali olduğuna inandırıyordu kendini. Varsın bazen genç bazen ihtiyar olsundu. Teni bazen yumuşak bazen sert olsundu. Kâh zayıf kâh şişman olsundu. Bu yalnızca karısını ilgilendiriyordu. Dahası, bu gören gözleri ilgilendiriyordu ve sadece onların sorumluluğundaydı. Zira kesin biliş nimetine ve ayırt etme yetisine sahip olanlar yalnızca onlardı. Onun yapabileceği tek şey şüphe duymaktı. Şüphe ise görme nimeti olmadan kesin bilişe dönüşemezdi. Bu nimetten mahrum oldukça kesin bilişten de mahrum olmaya devam edecekti. Nihayetinde kördü ve köre de sorumluluk düşmezdi!.[1]

Düşer miydi yoksa?

(1) Bedensel engellilerin bazı sorumluluklardan muaf olduklarına işaret eden Kur'an ayetlerine (Fetih, 17 ve Nur, 61) gönderme var. (ç.n.)

Édouard Manet, 1832 - 1883

Özür Kabul Edilmiştir

Kathryn Felice Board

İngilizceden Çeviren:
Merve Yalçın

"Özür dilerim, çok üzgünüm."

Kelimeler Jane'in ağzından dökülürken, kolu üzerindeki mavi Özür Çizgilerinden bir tanesi daha yakıcı ama kısa bir acıyla ortadan kaybolmuştu. Artık sadece on tane Özür Çizgisi kalmıştı. Onun yaşındaki insanların kolları omuzlarına kadar mavi çizgilerle doluydu.

Jane'in kolundaki acı artık azaldığında, genç adamın yüzündeki ıstırap da bir nebze silinmişti. Jane, Andrew'un kendinkinden daha zor bir hayatı olduğunu kendine hatırlattı. Andrew beş yıllık eşini korkunç bir kazada kaybetmişti. Tek isteği eşiyle birlikte ölmekken, eşi ona ilgilenmesi gereken küçük bir çocuk bırakmıştı. Jane'in dilediği özür onun acısını ortadan kaldırmayacaktı ama iyileşme sürecini başlatacaktı.

"Teşekkür ederim Dr. Melior," dedi Andrew. "Çok naziksiniz." Elinin üzerinde mavi bir çizgi belirdi. Kolunda daha fazla yer kalmamıştı. Muhtemelen eşinin cenazesine gelen arkadaşlarından onlarca başsağlığı dileği almıştı ama bir profesyonelden ilk defa alıyordu.

"Rica ederim," diye yanıtladı Jane ve ayağa kalktı. Bu Andrew'un terapi seansının sonuna geldiklerini gösteriyordu. Andrew ayrılmadan önce Jane'in elini sıktı.

* * *

Jane kafeteryada Dr. Gardiner'i kendini izlerken yakaladı. Bunun üzerine aldığı yiyeceklerin parasını ödemek için acele etmeye başladı. O bir akıl sağlığı doktoruydu; kendisi ise yalnızca bir terapistti. Aynı asansöre binmelerine bile izin verilmiyordu.

Fakat Dr. Gardiner böyle şeyleri umursayan biri gibi görünmüyordu. Bu Jane'in masasına doğru gelmesinden de belliydi. "Sana katılmamın bir sakıncası var mı?" diye sordu.

"Elbette yok," dedi Jane yanaklarının kızardığını gizleyemeyerek.

"Öğle yemeğini böldüğüm için kusura bakma," dedi Jane'in yanına oturarak, "fakat yanından en son ayrılan hasta dikkatimi çekti. Andrew Willard. Onun ilaç düzenini ben kontrol ediyordum ve terapisi nasıl gidiyor diye sormak istedim."

"Daha iyi sanırım," dedi elinden geldiğince belirsiz cevaplamaya çalışarak. Andrew'u sormak da nereden çıkmıştı ki şimdi? Ayrıca gözleri neden sürekli önlüğünün kolları üzerinde dolanıyordu? Kalp atışları hızlandı.

"Bugün kafası her zamankinden daha meşguldü. Daha dün ilaçlarının dozunu yükseltmeyi düşünüyordum."

Jane, hastanenin koridorlarında ayaklarını sürüye sürüye dolaşan aşırı dozlu zombilerden nefret ederdi. Andrew'un de onlardan birine dönüştüğünü düşünmek bile istemiyordu.

"Dr. Gardiner"

"Tom."

Jane'nin bakışları önündeki masa ile Dr. Gardiner arasında bir kere gidip geldi. "Tom, bence ona biraz zaman tanımalıyız. Şu anda bir dönüm noktasında olabilir."

Tom kafasını kaldırdı. "Öyle mi?"

Jane'in yüzü tekrar yanmaya başladı. "Davranışları iyileşmeye başladı. Henüz olumlu netice almadık ama doğru yolda gittiğini düşünüyorum."

"Ve o senin hastan," diye ekledi Tom.

"Anlayamadım?"

Tom ela gözlerini ciddiyetle Jane'inkilere dikti. "Dosyalarını kontrol ettim. Bir tane bile intihar vakası yok. Boşanma oranı da epey düşük…"

"Mesleğimde iyiyim, hepsi bu." Ayrılmak için ayağa kalktı. Aslında kaçmak için.

Tom elini Jane'in kolunun üzerine koyarak onu durdurdu. Dokunuşu yumuşaktı. "Hastalarını iyileştirmek için kişisel özürlerini kullanıyorsun." Bu bir soru değildi.

Jane dönüp çevresindeki diğer doktorlara ve terapistlere baktı. Neyse ki kimse dinlemiyordu. "Evet," dedi yavaşça.

"Sadece Andrew için mi?"

Jane gözlerini masaya dikti.

"Bırak bakayım," dedi Tom.

Jane önlüğünün kolunu yukarı sıyırdı, Tom keskin bir ıslık çaldı. "Bunu yapmaya bir son vermelisin."

"Onları öylece acı çekerken bırakamam."

"Acı çeken herkese kendinden bir parça da dağıtamazsın," diye karşı çıktı. "Sende bakayım. Neredeyse bir düzine kalmış. Belki de daha az. Affedilmek için kendine de birkaç tane saklamalısın."

Jane aldığı ilk özür dileğini hatırladı, o huzur hissini, damarlarında dolaşan iyi niyetin öfke zehrini nasıl da temizlediğini çok iyi hatırlıyordu. On iki yaşında ilk özür dileğini aldığı andan itibaren istediği tek şey bir terapist olmak ve insanların kendilerini daha iyi hissetmelerini sağlamaktı. Jane içindeki yemeklere hiç dokunmadığı yemek tepsisini aldı ve ayağa kalktı. "Tavsiyeniz için teşekkür ederim Dr. Gardiner." Arkasını dönüp yürümeye başladı. Kafeteryadan çıkana kadar Dr. Gardiner'in gözlerini üzerinde hissedebiliyordu.

* * *

Jane bir sonraki özrünü kullanmak için ancak bir hafta bekleyebildi. Salı günü saat onda gelen hastası çok neşesizdi ve hiçbir gelişme göstermiyordu. Jane hastasının kendine bir zarar vereceğinden korktu. Bir Özür Çizgisi daha böylelikle hem sempati hem de acıyla harcanmış oldu.

Jane ertesi gün Tom Gardiner'in kafeteryada olduğunu görünce öğle yemeğini kendi ofisinde yedi. Kuru gözlerle kolunda kalan birkaç çizgiye baktı.

Jane cuma günü yeni bir hastayla terapiye başladı. Hastası bir asker, bir gaziydi; savaştan yeni dönmüştü. Eğer gerekirse ondan bir özrü esirgemeyecekti. Adamı tedavi ettikten sonra Jane'in omuzlarına büyük bir yük yerleşti. Jane artık sabahları yatağından daha zor kalkıyordu, günlük işlerini de yapmakta hayli zorlanıyordu. Ertesi hafta sırf alışkanlığından dolayı evsizlerin barınağını ziyarete gitti. Oradayken bir özrünü daha kullandı. Bunun üzerine omuzları iyice çöktü. Artık adımlarını sürüyerek yürüyordu.

Hastanedeki diğer doktorlar Tom Gardiner'in endişelerine pek önem vermemişti. Jane ne zaman Dr. Gardiner'i koridorda veya kafeteryada görse hemen yolunu değiştiriyordu. İki hafta böylelikle bir olay olmadan geçip gitti.

Jane, depresyona girmek üzere olan başka bir hastaya daha bayıltıcı bir acı ile özürlerinden birini verdi. Ardından bir bağımlıya. Sonra bir çocuğa. Ve dul bir kadına. Bu hastaların hepsi Jane'in kafasının içinde cirit atıyordu. Çektiği acı artık yalnızca fiziksel bir acı değildi.

* * *

Jane artık açlığını belli belirsiz hissetmeye başlamıştı, kafeteryaya içgüdüsel olarak gidiyordu. Kafeteryanın diğer ucunda kayıtsız bakışların arasından Dr.

Gardiner'i gördü. Dr. Gardiner Jane'e katılmak için yanına geldi fakat Jane bu kez onu gördüğünde heyecanlanmamıştı. Jane Doktor'un endişelerini sanki birer matematik formülüymüşler gibi aklından geçirdi ve Doktor'un onu bir masaya davet etmesine izin verdi. Doktor'un elleri Jane'in önlüğünün kollarına uzandı. Onu durdurmak artık Jane'in umurunda değildi. Doktor'un şaşkınlıktan dolayı verdiği sesli tepkiyi duymazdan geldi.

"Ah Jane," diye fısıldadı Doktor. "Çok üzgünüm." Doktor dudaklarını Jane'in bir zamanlar çok istediği şekilde yanağına bastırdı. Jane hiçbir şey hissetmedi.

Albert Anker, 1831 - 1910

Kırmızı Başlıklı Robin Hood

Melissa Mead

İngilizceden Çeviren:
Merve Yalçın

Aslında bir büyücü olan Büyükanne'nin, bilindiği kadarıyla hiç öz torunu yoktu ama bu şekilde (en azından yabancılara karşı) sevecen bir imaj çizmeyi seviyordu. Köydeki hemen herkesin Büyükanne'ye mutlaka bir borcu vardı. Bu yüzden her hasatın en iyisini, üzümlerin ilk bağbozumunu, terzinin en kaliteli kumaşlarını veya istediği herhangi bir şeyi, ne zaman istese alırdı. Ona karşı gelen olursa hemen maden ocağına çalışmaya gönderirdi. Robin'in babasına da aynısını yapmıştı. Kurbanlarının uzun süre yaşama şansı olmazdı.

"Demek kremalı pasta?" dedi, tek kulağını havaya dikerek. "Piknikte yenen standart bir yiyecek sayılmaz."

"Büyükanne de pek standart bir büyükanne sayılmaz."

"Ben de standart bir kurt sayılmam. Benim adım Hırrr-layan-kurrrt. Ama sen kısaca Koca Burun diyebilirsin."

"Ben de Kırmızı Robin."

"Tanıştığıma memnun oldum Kırmızı Robin. Acaba büyükannen açıklıktaki o eski kulübede mi yaşıyor?"

"O benim öz büyükannem değil ve o kulübede bizlerden çaldığı bir ejderha yükü kadar eşyayı saklıyor!" Kırmızı, komşularının yanında konuşamayıp içinde tuttuğu şeylerin hepsini hemen oracıkta, ormanda Kurt'a döküverdi. "O benim babamı öldürdü! Anne Hubbard daha geçen kış, Büyükanne onun dola-

bındaki her şeyi büyüyle yok ettiği için açlıktan öldü. Kimse artık onun ne yapacağını kestiremiyor. Bu yüzden herkes onu kızdırmamak için etrafta parmak uçlarında dolaşıyor."

"Sen titriyorsun evlat! Az önce titremiyordun. Galiba sen bu Büyükanne'den benden korktuğundan daha çok korkuyorsun."

"Hayır, korkmuyorum!"

"Evet, korkuyorsun. Ama ben görünüşümle ondan daha korkutucuyum," diye hırladı Kurt ve devam etti, "Duyduğuma göre Büyükanne kurt postundan yapılma kürkler giyiyormuş."

Kırmızı birden titremeyi bıraktı ve gülümsemeye başladı. "Senin ne kadar da büyük dişlerin var. Koca Burun, benimle Büyükanne'nin evine gelir misin?"

* * *

Büyükanne Kurt'a baktı.

"Bu yaratığı hangi cüretle buraya getirirsin!"

"Büyükanne, senin ne kadar da büyük gözlerin var!"

Büyükanne öfkeyle solumaya başladı.

"Büyükanne, senin ne kadar da kırmızı bir yüzün var!"

Birden Büyükanne'nin özel Avcı'sı çıkageldi. Tek hareketle dev kurdu ve ufak tefek kızı yırtık pırtık kırmızı pelerininin altına sakladı. Bir ok fırlattı.

Büyükanne arkaya doğru sendeledi.

Avcı, kilerden hemen çocukları için koca bir sepet dolusu yiyecek aldı ve tutsak karısını kurtarmaya gitti. Kırmızı ile Kurt ise yiyeceklerin geri kalanını alarak köylüler arasında bölüştürdü. Kırmızı ilk başta Koca Burun'u, Büyükanne'nin başlığı ve geceliğiyle gizlemeyi düşünmüştü ama ünleri bir anda tüm köye yayıldığından buna gerek görmedi.

Avcı, Kırmızı'ya okla nasıl atış yapacağını öğretti, karısıysa nasıl hayatta kalınacağını. Kırmızı Başlıklı Robin Hood ve Kurt kurtaracak başkalarını da arayarak hayatlarına bu şekilde devam ettiler.

Öyküden Uyarlamalar
Benim Sinemalarım

Melike N. Korkmaz

Bu filmi izlerken her defasında hüzünlenirim de beni neyin hüzünlendirdiğini yine bulamam. Acaba hüzün Nesibe'nin duruşundaki kıvrımlara mı oturmuştur bağdaş kurup? Sıkıca bağladığı atkuyruğuna mı karışmıştır? Yoksa tokasında mıdır an'ları yüklenmiş pabucunun? İkide bir çekiştirilen hırka mı olmuştur örüle örüle? Kapı önünde çıkarılıp itinayla içeri taşınan gariban ayakkabılara mı gizlenmiştir? Taşıma eyleminin kendisine mi ya da?

Füruzan'ın ressam Gülsün Karamustafa ile birlikte aynı adlı öyküsünden perdeye uyarladığı Benim Sinemalarım (1990) 1960'lı yılların İstanbul'unda yoksul bir ailenin kızı olan Nesibe'nin yaşadıklarını, zaman ve mekânda ileri geri sıçrayarak anlatır. Öyküde de tıpkı filmde olduğu gibi geçmişle şimdi arasında gidip gelen bir anlatı benimsenmiştir. Öykü boyunca gerçeklikler, düşler, düşünceler ve hisler akıp giderken, okuyucu veya izleyici, kâh Nesibe'nin çocuk gülüşünde kâh ergen inadıyla yaslandığı duvarın rutubetinde kâhsa aynaya yansıyan genç kız bedeninde bulur kendini. Nesibe bu yolculukta büyüyüp gelişirken en önemli sığınağı sinemadır. Sinema aynı zamanda onu koynunda büyüten yerdir. Karanlık salonda gerçekleşen değişim sahnesi buna işaret etmekle birlikte Hülya Avşar'ın enfes bir oyunculuk sergileyeceğinin de sinyalini verir.

Nesibe yok saymaya çalıştığı karanlık gerçekliklerinden ve anılarından kendini sinemanın düşsel sonsuzluğuna bırakarak uzaklaşmaktadır. Karanlığın ilacı başka bir karanlıkta zuhur eden aydınlıkta bulunmaktadır belki de. Nesibe perdenin yüzüne yansıyan ışığı altında parıldayan gözleriyle nasıl da mutludur. Komşusu Ayşe Ablaya izlediği filmi anlatırken ne kadar da kendinden emin ve coşkuludur. Bir gün yine, bu kez muhallebicide erkek arkadaşına, büyülü bulduğu sinemadan bahsederken bir an durgunlaşır, başını eğer. Gözleri pabuçlarına ilişir, sahildeki kulübede boş ve zavallı duruşları gelir aklına. Kaçmak istediği gerçeğin şahididir o pabuçlar. Şimdi karşısında öylece dururken yalnızca ayak bileklerini değil özgürlüğünü de kilitlemektedirler tokalarıyla. İşte bu yüzden objeler de en az oyuncular ve mekânlar kadar önemlidir filmde. Çekiştirilip durulan mayo, özenle asılan elbise, sımsıkı bağlanan saç tokası, sürülmediği-

ne inanılan ruj, uzun uzun bakılan el aynası, boy aynası… Yaşanmışlıkların sindiği tüm bu objelerin hem Nesibe'ye hem de filme ilişkin söyleyecekleri çok şey vardır.

Nesibe hazla dolduğu düşsel dünyanın dışındayken kullanabileceği kalkanlar geliştirmiştir. Gerçekliğe karşı kullanılacak kalkanlar. Suskunluğu bunlardan biridir örneğin. Bacaklarını karnına doğru çekip kollarını ve başını dizlerine dayayarak oturduğu, böylelikle kendini dış dünyaya kapattığı pozisyon bir diğeri. Evin geri kalan kısmından perdeyle ayrılmış küçük bölme ise kalkan olmasının yanı sıra sıkışmışlığın da en belirgin mekânsal uzantısıdır. Tepeden çekim planıyla ekrana sığdırılan bu dar bölme, Nesibe'nin geçmişe, çocukluk günlerine döndüğü, kendini, yaşamını, düşlerini, ikilemlerini sorguladığı, önemli kararlarını aldığı mekândır.

Benim Sinemalarım, belki de her iki dalda da yaratıcısı aynı olduğundan, edebiyattan sinemaya uyarlanırken fazla değişikliğe uğramamış bir eser. Bahsedilebilecek en önemli farklılık, Nesibe'nin sinemaya olan tutkusunun filmde daha geniş bir alana yayılması ve daha açık bir şekilde yansıtılması olabilir. Bunda da sinemanın, gücünü görsellikten alan bir sanat dalı olmasının etkisi var şüphesiz.

Filmi izlerken yine tuhaf bir hüzne kapıldım da hüznün nerede olduğunu bu defa da bulamadım. Nesibe'nin anne babasına, mahallesine karşı beslediği ikircikli duygularda mıydı hüzün? Bütünüyle sahiplenilmek istenmeyen günlere mi yapışmıştı? Yarım yamalak görüntülere mi yoksa? Kumdan kalesine mi gizlenmişti bir çocuğun? Nota olup filmin müziğine mi dolanmıştı? Harf olup Füruzan'ın sözcüklerine mi ya da?

Fotoğraflar: Steffen Roth

HERTA MÜLLER İLE SÖYLEŞİ

Philip Boehm

Çeviren: Oğuz Demirel

Dilin yetersizliği üzerine bir şeyler yazmıştınız, her zaman sözcüklerle düşünmediğimizi, konuşmanın en içimizdeki âlemi tümüyle yansıtmadığını. Dolayısıyla, belki de sözcüklerin arkasında ve arasında gizlenenleri tanımlamak için çeşitli yollar aradığınızı söylemek daha isabetli olacak. Ve sıklıkla bu, sessizlik. *The Hunger Angel*'da Leo'nun büyükbabasının bir buzağıya dik dik baktığı, gözleriyle onu yiyip bitirdiği bir sahne bulunuyor. Ve kitapta Augenhunger diye bir sözcük var "aç göz." "Aç sözcük" diye bir şey de var mı?

Herta Müller: Aç olan sözcükler onlar. Ben sözcüklere aç değilim ama onlar kendilerine açlar. Deneyimlediklerimi tüketmek istiyorlar ve ben de bunu yapmalarını sağlamak zorundayım.

Yazmadan önce cümleleri kafanızın içinde duyar mısınız?

Herta Müller: Kafamın içinde cümle duymam ancak yazarken yazdığım her şeyi görmeliyim. Cümleyi görürüm. Ve duyarım. Yüksek sesle okurum.

Her şeyi yüksek sesle okuyor musunuz?

Herta Müller: Her şeyi. Ritim için; çünkü eğer doğru ses vermiyorsa, öyle o cümle işe yaramıyor demektir. Bir şeylerin ters gittiği anlamına gelir. Her zaman bu ritmi duymak zorundayım, sözcüklerin doğru olup olmadığını kontrol etmenin tek yolu bu. Ve çılgınca olan şu ki, bir metin ne kadar gerçeküstüyse, gerçekliğe uyma zorunluluğu o kadar yüksek olur. Aksi halde işe yaramayacaktır. Böyle bir düzyazı daima kötü bir şekilde sonuçlanır – zevksizlik. Çoğu kişi buna inanmakta zorlanır, fakat gerçeküstü sahneler milimetresine varıncaya kadar gerçeklikle kontrol edilmelidir, aksi durumda hiçbir işlevleri olmaz ve metin tamamen işe yaramaz hale gelir. Gerçeküstü ancak gerçekliğe dönüşürse iş yapar. Dolayısıyla gerçekliğe karşı kanıtlanmalıdır ve gerçekçi yapılara göre inşa edilmelidir.

Bir kez yazmaya başladığınızda cümlelerin sizi yönlendirmesine izin veriyor musunuz?

Herta Müller: Ne olması gerektiğini kendi kendilerine biliyorlar. Ben ne istediğimi biliyorum fakat dil de oraya nasıl gideceğimi biliyor. Öyle olsa bile, dilin dizginleri daima sıkı tutulmalı. Çok yavaş çalışırım. Oldukça fazla zamana ihtiyacım var çünkü çok yaklaşım geliştirmeliyim. Her kitabı yirmi veya daha fazla kez yazdım. İlk aşamada tüm bu koltuk değneklerine ihtiyacım var ve birçok gereksiz şey yazarım. Ardından, yeteri kadar ilerlediğimde – kendi içimde hala arıyorumdur – yazdığımın üçte birini kesip atarım, çünkü ihtiyacım yoktur artık. Fakat daha sonra sıklıkla ilk haline dönerim, çünkü besbelli o en özgün olandır ve başka her şeyin tatminkâr olmadığı ortaya çıkmıştır. Ve sıklıkla kıvıramayacağını hissederim. Dil yaşamdan oldukça farklıdır. Hepsini bir araya nasıl getirebilirim? Birebir uyum diye bir şey yoktur. Öncelikle her şeyi parçalarına ayırmalıyım. Bir gerçeklikle başlarım fakat ardından bu gerçekliği tamamen yerle bir etmek zorundayım. Ve daha sonra tamamen farklı şeyler

yaratmak için dili kullanırım. Eğer şanslıysam beraber bir araya gelir ve yeni dil tekrar gerçekliğe yaklaşmaya başlar. Ama tamamen yapay bir süreç bu.

Leo'nun Noel ağacı gibi. Stockholm'de dediniz ki, yazıda, güvenden ziyade hilekârlığın dürüstlüğü önemlidir, muazzam bir enerjiyle dolu olan.

Herta Müller: Evet ve sizi tedirgin edebilecek olan. İnsanlar metnin güzelliğinden bahsettiklerinde, aslında bahsettikleri şey onun nereden geldiğidir—dilin beni içine çekişidir. Bu aynı zamanda acı verir, yazmaktan korkmamın sebebi budur. Sıklıkla merak ederim, bu işe uygun muyum, bu dili yaratmanın sorumluluğunu kaldırabilir miyim diye. Fakat bu aynı zamanda sizin az önce bahsettiğiniz şeydir – yarısı sessizliktir. Söylenen şey ayrıdır ancak söylenmeyen de mutlaka orada olmalıdır, yazdıklarınızla birlikte süzülmelidir. Siz de bunu hissetmelisiniz.

Ve bu sessizlik sadece karakterlerin içinde değil. Aynı zamanda karakterlerin arasında ve metnin kendisinde sessizlik var. *The Land of Green Plums*'da, şöyle yazıyorsunuz: "Ağızlarımızdaki sözcükler, ayaklarımızın çimlere verdiği zarar kadar zarar verir. Fakat sessizliklerimiz de öyle."

Herta Müller: Sessizlik de bir konuşma biçimidir. Tamı tamına öyledir. Dilin temel bir bileşenidir. Her zaman neyi söyleyeceğimizi ve neyi söylemeyeceğimizi seçiyoruz. Neden bir şeyi söylüyoruz da diğerini söylemiyoruz? Ve bunu içgüdüsel olarak yapıyoruz, çünkü hakkında konuştuğumuz şey ne olursa olsun, söylenilenden daha fazla söylenmeyen vardır. Bu her zaman bir şeyleri saklamak değildir – sadece konuşmamızdaki içgüdüsel bir seçimdir. Bu seçim kişiden kişiye değişir, bir şey ne kadar çok kişi tarafından anlatılırsa anlatılsın, tanımlamalar farklıdır, bakış açısı farklıdır. Ve hatta bakış açısı aynı olsa bile, insanlar neyi söyleyip neyi söylememe konusunda farklı seçimler yaparlar. İnsanların ihtiyaç olandan fazla konuşmadığı bir köyden gelen benim için bu çok açıktı. On beş yaşımdayken şehre gittiğimde, insanların ne kadar çok konuştuğunu ve bu konuşmanın ne kadar anlamsız olduğunu hayretle fark etmiştim. Ve insanların ne kadar çok kendileri hakkında konuştuğunu – bu tamamen yabancı geliyordu bana.

Benim için, sessizlik her zaman iletişimin bir başka şekli olmuştur. Ne de olsa, bir kişiye sadece bakarak çok şey anlatabilirsiniz. Evde birbirimizi anlardık, her zaman konuşmasak bile. Başka yerlerde de sessizlikle karşılaştım. Gönüllü sessizlik vardı, çünkü gerçekten ne düşündüğünüzü asla dile getiremezdiniz.

Bazı karakterlerinizde farklı bir sessizlik türü var. Örneğin *The Hunger Angel*'daki Kati Sentry. Zihinsel rahatsızlığı var ve ifade yolları çok sınırlı.

Herta Müller: Fakat diğerlerinden daha çok şey söylüyor. Her zaman kısa

diyalogları severim. Hoşlanmadığım kesin gramatik yapılar var, geniş zaman ortacı, mişli geçmiş zaman, tüm bu karmaşık Alman biçimleri, bu sözcük kuleleri, dolaylı anlatımda dilek kipi ve bunun gibi şeyler. Bunların tümü çok elverişsiz, çok soğuk, bu yapılar her şeyi duygudan uzaklaştırıyor. Her zaman şimdi'ye tutunmayı denerim veya en fazla basit geçmiş zamana. Başka her şey boş ağırlık gibi geliyor bana. Sanırım bunun benim birlikte büyüdüğüm köylü diliyle de ilgisi var.

Az ve öz.

Herta Müller: Ve daima doğrudan. Ayrıca, diyalogların her zaman bir ucu olmalı. Muhtemelen bu da benim geçmişimden kaynaklanıyor. İnsanlar uzun zaman konuşmadan ilerliyorlar ve sonunda bir şey söylediklerinde, çok acil ve önemli olanı söylüyorlar. Kesinlikle dile getirilmesi gereken bir şey o ve dilbilimsel yapılarla kaybedecek zaman yok. Çoğu zaman çok geç oluyor – söylenmesi gereken şey çok daha önceden söylenmiş olabilirdi, ama öyle olmadı.

Ve çok geç olsa bile...

Herta Müller: O zaman aciliyet algısı daha büyük oluyor.

Noktalama işaretlerini çok az kullanıyorsunuz. Örneğin hiç soru işareti yok.

Herta Müller: Cümlelerin soru işaretlerine ihtiyaçları yok. Hangilerinin soru olduğu yazı tarzımdan belli oluyor. Sentakstan söyleyebilirsiniz. Dolayısıyla soru işaretlerine veya ünlem işaretlerine ihtiyacım yok. Tamamen gereksiz buluyorum onları. Öylesine bir yaygara koparıyorlar ve orada işleri yok. Veya tırnak işaretleri. Bütün metnin bu tür işaretlerle dolu olması korkunç. Ne de olsa ne zaman diyalog olduğunu belirtebilirsiniz.

Birkaç yıl önce, Stockholm'daki bir sempozyum için, "Edebiyat tanıklık yapabilir mi?" konulu bir makale yazdınız. Bu metinde, kitaplarınızın tanıklık olarak okunmasına karşın, bunları yazarken kendinizi tanık olarak görmediğinizi belirmiştiniz.

Herta Müller: Asla edebiyat yapmak için yola çıkmam. Yazmaya başladığımda, o zamanlar fabrikadaydım...

Ofisinizden kovulduğunuzda...

Herta Müller: Doğru. Fabrikada olduğum dönemde yazdım çünkü bunu yapmak zorundaydım, kendimi güvenceye alma meselesiydi zira tüm kapılar kapalıydı. Nereye döneceğimi bilmiyordum, hayatın nasıl ilerleyeceğini bilmiyordum, babam ölmüştü, köye geri dönemezdim, hiç ama hiç öngörüm yoktu, çok fazla korku vardı çünkü gizli polis beni her gün rahatsız ediyordu. Absürt bir durumdu – beni ofisimden attılar ama hala çalışmak zorundaydım. Fabrikadan ayrılamazdım, beni kovmaları için onlara bahane veremezdim. O yüzden yazmaya başladım ve aniden bu dikiz aynası belirdi ve köydeki yaşamım hakkındaki her şey geri gelmeye başladı. Edebiyatla uğraşmaya çalışmıyordum, sadece bir tutunma noktası elde etmek için yazıyordum, hayatıma sıkıca tutunmak için.

Hiçbir Şeyin Hiçbir Şeyi

Eyüp Tosun

"…çünkü bilindiği gibi yeryüzünde hiçbir şey insan ruhuna hiçlik kadar baskı yapamaz."
Stefan Zweig

Âdem'in aylar önce teslim olmak için ön nizamiyeden içeri girerken kapıda bıraktığı ıslığım ben. Bu kadar şiddetli bir tutulma hâli hissetmesem adımımı atmazdım içeriye. Karakola hayvanlarına yedirmek için artık yemekleri almaya gelen köylünün peşinden gitmek dışında hiç ayrılmadım kapıdan. Köylünün peşinden gidip siyah poşetteki muzlardan, ekmeklerden ve helvalardan yedim. Sırf Âdem'in terhis aldığı gün ıslığı gür çıksın diye iyi baktım kendime. Dudağımı çokça ısırdım ama kanamadı. Buranın soğuğu başkaymış. Her şey donuyor, zaman bile pirinç tarlalarının üzerinde ipek şiltelere sarılmış gibi huşuyla uykuya dalıyordu. Dedim ya böğrümde bir sızı hissetmesem adımımı atmazdım içeriye. Üşüyen ellerimi ön nizamiyede bekleyen askerin söylediği içli türkülerde ısıtıp öyle girdim kapıdan. El ayak çekilmişti. Çorap kokusu ve nöbete hazırlanan askerlerin uykulu gölgelerinden başka kimse yoktu. Böğrümde atan sese çağrıldım oysa. Bilmezdim merdivenlerin beni bu kadar yoracağını. Muhâberat odasının kapalı kapısının altından suçlu bir beyaz ışık süzülüyordu. Kapıya iyice sokulunca anladım beyaz ışığa karışan günahı...

Kulağıma gelen sesler hiç de hayra alamet değildi. İlerledim. İlerlemez olaydım… Bölük komutanı odasının hemen yanındaki odada Âdem esas duruşta, mum gibi titriyordu. Hemen oracıkta ağzına ilişmek geldi içimden, nasıl da özlemişim. Nasıl da zayıflamış, yüzü gözü kapkara olmuş. Astsubay çavuşa ilişti gözüm. Elindeki telefonla oynuyordu. Yaklaştım, ıslığa günah olmazmış. İlçedeki ufacık meslek yüksek okulundan kızlarla yazışıyordu komutan. Öyle

şeyler yazıyordu ki Âdem'in hâlini unutup güldüm sinirimden. Arabasını anlatıyordu kıza. Yeni taktırdığı ses sisteminden bahsediyordu. Eve davet ediyordu kızı. Bir ara kalktı oturduğu sandalyeden. Gidip Âdem'in palaskasını sıktı, botlarına düzen verdi ayaklarıyla. Sonra elektrik süpürgesinin torbasını çöpe çırparcasına silkeledi Âdem'i. Hâlâ esas duruşu tam istediği gibi yapamayan Âdem'e "Lan koduğumun kekosu oran buran oynamasın lan, attırma tepemi! Bak Âdem, benim canımı sıkma şimdi yazıcıyı çağıracam buraya ama öncesinde beraber bir talim yapalım seninle." dedi.

"Komutanım, lütf…"

"Kes lan it!"

"Yemin ederim ben yapmadım komutanım! Acemi birliğimdeki komutanlarımı arayın isterseniz beni onlar anlatsın ama lütfen hakkımda işlem başlatmayın."

"Ulan senin gibi binlercesini gördüm ben, benimle mi bot bağladın ki de bana akıl veriyorsun. Şurada kıçına G-3 mermisi sıktırırım eğitim zayiatı diye rapor ederim bok yoluna gidersin Allah'ın niyazisi."

"Ben alaya gitmek istiyorum!"

"Bak sen, bak sen şuna, ulan sıçtığın bok nizamiyeden çıkmadı üstüne komutanını tehdit mi ediyorsun? Seni var ya seni araya karbon kâğıdı koyup sikmek lazım."

"Komutanım, durum çok farklı bildiğiniz gibi değil!"

"Ulan hem suçlusun hem güçlü. Sormazlar mı adama o boku sen yemediysen ne diye firar ettin askerlikten. Olum bu yaptığını alay duysa alayımızı tefe koyup dansöz kıyafetiyle oynatır lan. Allah'tan adamlar tek kelime Türkçe bilmiyor ve hepsi Allah gibi korkuyor bizden. Yoksa yemin ediyorum madara olurduk. Lan Âdem, hepimizi yaktın lan."

"Beni bir dinleseniz komutanım. Komutanım, ben firarı zaten günler öncesinden planlamıştım ama inanın bu olayla benim alakam yok."

"Vaaayy hele aslana bak. Lan yarramın gırma kolu ne diye firar planları yapıyon zaten askerlik yaptığın mı var ha kodumun rdmsi psikolojik manyağı? Zaten karakol asker ocağı değil maşallah psiko cenneti. Her telden manyak var amına goyim. Hapçısı bizde, esrarkeşi bizde, ipnesi bizde, bizde oğlu bizde! Gitmeden o işi de göreyim öyle gideyim dedin ha. Vay be ne âlâ memleket. Hem firar et hem…"

"Komutanım alt devrelere sorun onlardan gören vardır elbet."

"Çayda dem askerde kıdem Âdem. Artık bu şemsiye sana girdi bunu kabul etsen iyi olur."

"Öldürün daha iyi!"

"Ulan hayvan sen garibanı neredeyse öldürüyormuşsun ama!"

"Ne ölmesi, ne öldürmesi bilmediğiniz şeyler var komutanım."

"Zoruna gidiyor değil mi? Daha sen dur askeri mahkemede olayı aynen

anlatmanı isteyecekler senden o zaman görecem ben seni."

"Komutanım yapmayın, vallahi benim suçum yok. Anam bacım eş dost akraba ben nasıl yaşarım."

"O nasıl yaşasın lan, söyle o insan değil mi?"

"Komutanım, olay bildiğiniz gibi değil."

"Lan kafa göz dalacam ha ezberlemişsin bir şey, bıt bıt bıt papağan gibi."

Komutan işemeye gidince sorguyu yazacak olan Neşet girdi içeri. Âdem'in hâlini görünce elindeki kâğıt kalemler yere saçıldı. Onları toplarken göz göze geldiler. Âdem hemen sigara sordu. Neşet'in sigara içmediğini biliyordu ama yine de sordu. İnsan sorarak da yaşamış kadar olur bazen. Âdem, yaşı otuzu aşmış, kısa dönem olan Neşet'e tüm acılarını unutarak gevrek gevrek soruverdi, "Alıştın mı Neşet, alıştın mı askerliğe."

"İnsan, cehenneme nasıl alışsın," dedi Neşet canından bezmişliğiyle. Zamanın hiç geçmediği bir hayat yapmışlar da onu içine atmışlar gibiydi hâli. "Yüzünde, gözüne kan olup oturmuş bir acı var," dedi Âdem'e.

"Yapmadığım hadiseyi üstüme yıkıyorlar, nasıl olmasın?"

"Olay nedir neyi yapmadın?

"Birazdan zaten idam fermanımı ellerinle yazacaksın."

"Valla üzüldüm şimdi. Keşke elden bir şey gelse."

"Ancak öldüğünde değeri olur askerin. Yoksa normal şartlar altında hiçbir şeyin hiçbir şeyiyiz. Yani aslında olmayan bir düzenin hayali maket oyuncaklarıyız. Kendi halimizde takılıyoruz. Yaptığımız bir şey yok. Vatana matana değil buradaki rütbelilere hizmet ediyoruz. Yani burada insanı öyle korkutuyorlar ki rütbeden, Allah'ın yıldızla kıytırık çizgiler oluyor."

"Niye gidip daha üstlere şikâyet etmiyorsun?"

"Anlatamadım galiba. Ben onların gözünde asker bile değilim. Herkes silahla yemin ederken ben copla yemin ettim. Copla çapraz durdum copla nöbet tuttum. Askerlikte silahına karın gibi davranacaksın der komutanlar, benim karım bir coptu. Bunun karısı koca çüklü bir zenci diyenin ağzını burnunu kırdım. Ha zaten acemi birliğinde askerlik denen şeyin öyle matah bir şey olmadığını anladığımdan gurur yapmıyorum bu durumu ama insanın ağrına gidiyor işte kolay değil!"

"Niye silah vermediler sana?"

"Daha askerliğin ilk haftasında gece kamyonu devirmişim. Dedim cünüp cünüp olmaz. Kalktım banyoya indim. Kapalı. Nöbetçiye sordum Bursalı asker sorumluymuş kapıyı üç kere vur açar dedi. Gerçekten de açtı öyle yapınca. İpne ne çektiyse kafa duman. Geç dedi ama sıcak su yok. Olur dedim fark etmez. Koca banyo tek başıma normalde korkmam ama bir korkudur çöktü işte üstüme. Sanki arkamda biri var hissine kapılıp arkama döndüm Bursalı! Dedim hayırdır. Dedi burada işler böyle. Üç dakikan var. Dakika tutacam. El mahkûm tamam dedim. Girdim banyoya kapıda kilit yok. Neyse soyundum başladım

buz gibi suda yıkanmaya. Suyun sesinden bir şey duyulmuyor arkamı döndüm Bursalı soyunmuş çırılçıplak karşımda. O an benim nevrim döndü. Buna okkalısından kafa attım. Allah ne verdiyse başladım vurmaya. Nöbetçi asker gelmese öldürecektim."

Neşet lafa girecekti ki komutanın telefon sesini duyup sustular. Konuşarak içeri girdi komutan. Kapıyı kapattı. Mesajlaştığı kızla konuşuyordu. Hafiften sesini kısıp kıza yazdığı şiiri okumaya başladı komutan: *Geceleri hep ıssız sokaklar / Yalnız kalmış sokakta lambalar / Ben aramasam seni söyle / A göçmen kızı söyle kim arar / Yolun diğer yanı gurbet bu yanı sen / Bana zindan etme bu anı sen / Gideni eller görsün kalanı sen / Ölürüm göçmen kızı uğruna ben senin.* Şiiri bitirince uzun süren sen kapat, yok sen kapat faslından sonra komutan nihayet kamuflajlı kimliğine döndü. Âdem'e en çok nasıl acı çektireceğini düşünmüştü işerken. Tam tuvaletten çıkarken aklına şeytanın bile insana acıyıp merhamete geleceği bir şey gelmişti. Disko günleri. Askeri hapishane olan diskoda yaşadıklarını anlattıracaktı ona. Emiri verdi. Emir, her şeyi kesiyordu. Âdem ve Neşet'in çaresizliğini de kesti. Âdem anlatmaya başladı, artık o ağızda benim yerim olur mu bilmem ama kelimeler jiletle kazınırcasına çıktı, çıktı, çıktı: "Düz ve dar bir yerdi sanırım yürüdüm, yürüdüm. Başımda asker vardı. Yürü karıcım, hoş geldin karıcım diyordu ve kahkahalar atıyordu. Bir ara götümü avuçladı ve bu gece gerdeğimiz var canını çok acıtmayacam söz dedi. Ben de göz bandını çıkarıp onun ağzını burnunu dağıtmak istedim ama fırsat vermeden ağza alınmayacak küfürler ederek copla beni perişan etti. Sonra kapı açıldı ve artık evin burası dedi. Gün ışığı yok diye de ekledi. Beni cezalı olduğum için kurbağa pozisyonuna getirdi ve ikinci bir emre kadar böyle duracaksın dedi. Kaç saat geçti bilmiyorum yıkılıp bayılmışım. Ayıldığımda gözlerimi açtım. Karanlıktı. Bandı çıkarmak istedim ama elime birisi copla vurdu. Çok susamıştım. Yemek ve su verdiler. Yedim. Sonra sigarasızlıktan başım çatlıyordu sigara istedim. Dizlerinin üstüne çök, başını öne eğ ve avucunu açıp 'Sigara verir misin kocacım?' diye yalvar dediler. Yapmadım önce. Sonra yine dövdüler. Yine yapmadım. Sonra dayaktan halsiz düşüp bayılmışım. Uyandığımda ertesi gün olmuştu. Getirilen kahvaltıdan anladım. Bana vermediler. Dizlerinin üstüne çök, başını öne eğ ve avucunu açıp, 'Yemek ve su verir misin kocacım?' diye yalvar dediler. Bunu da yapmadım. Bu sefer dövmediler, ama yemek ve su da vermediler. İki gün dayanabildim ve dediklerini yaptım. Mutlu oldunuz mu ha komutanım?" dedi ve su diye inledi Âdem. Komutan gülerek Kurtlar Vadisi fon müziği çalan telefonunu açtı. "Buyur prensesim," diyerek kaybolup gitti.

Aradan günler geçti. Ben nizamiyeden hiç çıkmadım. Böğrümdeki ağrı hâlâ bir nebze olsun dinmedi. Âdem ara sıra, ekseriyetle annesiyle konuştuktan sonra, beni ağzında misafir etti. Dışarıdaki kadar uzun ve gür birlikteliğimiz olmasa da Âdem usul usul pencereden gözünün alabildiğince şehri çevreleyen dağların ağırlığını ve durmadan akan suç ve kir mahkûmu nehrin soğuğunu hisse-

dercesine çaldı ıslığını. Çocuklar gibi sevindim. Âdem'in dudakları sanki başka melodi bilmez gibi hep acıyı çalsa da, ben pirinç tarlalarında ellerini açmış sınırın ötesindeki ülkenin ışıklı köylerine doğru koşan seyyah kadar özgürdüm.

Âdem sote bir yere çekilip, cigara sarınca düştüm dudaklarından. Nasıl da çekiyordu içine içine. Arada gülüyordu, beni görüyor diye beyhude bir hisse kapılıyordum. Sayıklıyordu Âdem, kendine sunturlu küfürler ediyordu. Artık yemekleri hayvanlarına taşıyan köylünün atı vardı ahırda. Bir atın ıslığı olmadım hiç. Keşke olsaydım, bilseydim at nasıl türkü söyler. Bilseydim gider kandırırdım atı. Âdem'i de alır, kaçar giderdik buralardan. Neşet elinde iki çayla geldi. Oturdu. "O diskoda yaşadıkların sahi miydi?" diye sordu Âdem'e.

"Yok filmdi be abi, tabii sahi!"

"Kızma be. Fenâ şeyler, çok fenâ. Şaşırdım da biraz. Öyle anlatılırdı gelmeden önce duyardım ama eskide kaldı sanırdım çok da kulak asmazdım. O odada Halit komutanın ümüğüne basıp gebertesim geldi ama çaresizlik, aklımı ve bedenimi felç etti. Taş olsa çatlardı ama askerlik taş olmaktan beter işte!"

"Yaşayıp görmeyene hayali bile zor ama maalesef var böyle bir şey!"

"Doğrudur."

"Öyle. Allah düşmanı düşürmesin. Birbirine vuran aynı asker ama vicdan denilen şeyi aha şurada akan nehre kaptırmışlar sanki de öylece akıp gidivermiş. Sonra buradakilere yani Batı'da askerlik yapanlara sizin yaptığınız da askerlik mi keyfiniz yerinde, Doğu'dakiler ne yapsın denilir hep. Oradaki ölümler ne kadar anlamsızsa buradaki zulüm de öyle. Yani sen ne düşünüyorsun bilmem ama ölen öldüğü ile kalıyor, olan yanan analara oluyor. Filler tepişiyor insan ölüyor. Kafasında kep ya da poşu olmuş ne farkı var. Öbürünün Allah'ı ayrı mı? Onun anası yok mu? Diskoda Kürtçe ağlayan askerler vardı, onları Kürtler dövüyordu iştahla. Bu askerlikte devrecilik denilen şeyin Allah belasını versin hocam. İnsanı insana kırdırıyorlar."

"Diskoya kaç sefer gittin?"

"İki."

"Senin ifadeni almadı Halit komutan çünkü yüzbaşı aradı ve vazgeçtiler. Sevmen gerekmez mi yüzbaşıyı, sana kıyak geçti. Şu işin aslı nedir yahu?"

"Cigara çekcen mi Neşet Abi?"

"Yok be Âdem, normal sigarayı bile hayatta içmem derdim ama burada birkaç kere içtim. Ona hiç bulaşmayayım."

"Sen bilirsin ama süper ha benden söylemesi. Yoksa buranın kahrı çekilmez."

"O gün odada hiçbir şeyin hiçbir şeyiyiz demiştin ya çok hoşuma gitmişti o cümle."

"Öyle değil miyiz hocam, yalan mı?"

"Doğru, belki çok az şeyin olabileceği kadar çok doğru."

"Hiç okumadım değil hocam, ama şu meledi içince başka biri oluyorum

sanki. Yani içimde kelimeler tepişiyor, anlamlı ya da devrik olup zorladığında manalı hâle gelecek birer cümle olmak için içtima vaziyeti alıyorlar ve her biri bana bağıra bağıra tekmil veriyor. Susun lan diyorum bazen. Düşün ben o kadar bağıramamışken onlar nasıl bağırıyor değil mi hocam? Hayatta anlamadığım şeyleri daha çok sevdiğimi fark ettim mesela burada hocam, çünkü anladığın şeyler çok boktan. Ben şu kıt aklımda bir şeyi anlıyorsam neyime yarar o şey. Ama anlamadığım şey öyle mi? Hep kafamı kurcalıyor, beni zinde tutuyor."

"Sınırdan anladığın ne peki?"

"Heba hocam, kara deliğin etrafında dönüp duran koca bir beyhudelik hissi."

"Kaldıralım mı yani sınırları?"

"Şimdiye kadar kaldırılmadı da ne oldu ki hocam, kime ne faydası oldu?"

"Ya dağları onları ne yapacağız?"

"Gönül dağı diyeceğiz öncelikle hocam, dağ aynadır; ne düşlersen o çıkar karşına. Ne çok soru sordun be abi."

"Cevabını bilmediğin sorulardan korkma Âdem!"

"Ben hiçbir şeyden korkmam hoca."

"Ya Allah!"

"Sevdiğim şeyden ne diye korkayım ki!"

"Ya o seni sevmiyorsa?"

"Cevabını bilmediğim sorulardan korkmuyorum işte. Neden kalk verilmeden sabahın nurunda yemekhanede kitap okuyordun."

"Bölük komutanı uyutmadı ki gece."

"Hayırdır?"

"Gece öyle de güzel uyumuştum ki komutanın şoförü geldi. Günahım kadar da sevmem ha. Paldır küldür uyandırdı beni. Şimdi işin yoksa on saat giyin, uğraş. Dedi botlarını da boya, boyadım. Çıktık arabayla. Komutan emir vermiş gidin ben arabadaymışım gibi devriyeleri kontrol edin diye. İki yol devriyesini teftişe gittik. Çakarlar falan kapalı. Devriyenin ilerisinde olması gereken öncü asker yerinde yoktu. Hemen not al dedi bana. Mecbur aldım. Sonra iyice yanaştık bizimkilere. Arabanın içinde hepsi uyuyor. Şoföre sür gidelim olum uyusunlar dedim. Ben bunların askerliğini yakarım dedi. Sen de askersin dedim. Uzunlarla birlikte çakarları yaktı ki sorma. Devriye komutanı ve dört asker nasıl hizaya geldiler bir görsen. Gözlerindeki o korkuyu gördüm ya içim gitti. Bu pezevenk hiç renk vermiyor, ben neredeyse ağlayacağım. Arabada komutan var sanıp hepsi esas duruşta bekliyor. Sanki iki dakika sonra asılacaklar hepsinde öyle bir duruş. Bu yavşak şoför son ses verdi müziği 'çek çek dünyanın kahrını, vur vur rakı bira şaraba,' diye tozu dumana katıp gazladı. İnsanlığımdan utandım."

"Deme be, sabah anlatıyorlardı zaten. Demek sen de arabadaydın."

“Daha gece bitmedi! Köylerden birine bir eve gittik. Dışarıdan görsen acırsın gider kapısına iki ekmek bırakırsın. İndik arabadan. Eve yaklaştık. Şoför üç kez tıklattı kapıyı. Kapı açıldı. Uzun koridordan sonra sağa döndük. En dipteki odaya gittik. Tepsinin üstüne iki kadın çıkarmışlar oynuyor, etrafında da birkaç kişi içiyorlar. Baktım bizim bölük komutanı sızıp kalmış. Tuttuk kolundan arabaya getirdik. Nasıl kokuyor anlatamam. Benim kalbim küt küt atıyor. Şoför alışmış. Yolda bana laf attı. İleri geri konuştu. Lojmana vardık. Yatağına kadar taşıyıp yatırdık. Çıkarken karısı beni kurtarın der gibi bakıyordu içime oturdu. Neyse geçelim şimdi bunları hâlâ anlatmayacak mısın şu meseleyi?”

“Artık anlatılacak kıvama geldin sen. Sen de gördün buranın işi gücü göçmenler hocam. Eritreli, Burmalı, Afganistanlı, Suriyeli veya adını hayatımda o an duyduğum ve deftere adını bile yalan yanlış yazdığım herhangi bir ülkeden… Göçmenler sözde özgürlük için ölüme koşuyorlar işte. Ama elin gavuru çok fena ellerinde uzun çubuklarla itekliyorlar garipleri. Bunları bataklıktan çıkarıp getiriyoruz işte buraya. Göçmen Barınağı’nın ekseriyetle bakımı ve nöbeti bana geçti bir süre. Zaten uzun zamandır firar düşüncem de vardı. Birkaç gün sonra da tamamen bana devrettiler göçmenleri. Kamera var ama bozuk, kaydetmiyor. Sadece ekran akıyor. Üstte nöbet tutanın da uyuması gerek benim kaçabilmem için. O yüzden 3-5 nöbetçisini bekledim o kesin uyur çünkü en pis saat. Neyse zaman geldi nöbetçi geçti yerine. Laf attım ses yok. Çıktım baktım kıçında pireler uçuşuyor. Göçmenlere su bırakıp da gideyim dedim yazık. İçlerinde en yapılı olanı “gel lan amakoçi” diye çağırdım doldurttum bidonları kapadım kapılarını. Neyse üst kata nöbet kulübesine çıkıp atladım tel örgüden. Kalbim nasıl atıyor ama anlatamam. Yarım saat kadar hiç arkama bakmadan koştum. İlk pirinç tarlasına vardım. Bu tarlada kulübe oluyordu oraya atacaktım kamuflajımı, kamuflajın içine elbiselerimi giymiştim zaten. Baktım ışıklar yanıyor. Yaklaşıp baktım. Bizim Yüzbaşı ile göçmenlerden bir kadın sevişiyorlar. Nutkum tutuldu. Yüzbaşı evli üstelik dünyalar tatlısı iki çocuğu da var. Lojman, bölük binasının dibinde. Hemen oracığa kustum. Göçmen kokusunu sen de bilirsin. İnsanın üstüne sindi mi gitmez. Koşmaya devam ettim. Tarlalar bitince gün de yavaştan ağarmaya başladı. İçimde nasıl bir umut var anlatamam. Ama gözümün önünden de komutan ve göçmen kadın gitmiyor. Bu nasıl cehennem diye geçirdim içimden. Yolda epey yürüdüm. Fena sis vardı. Bana epeyce yaklaşmış araç sesi duydum. Olduğum yerde oynamaya sevinmeye başladım. Sis olduğundan araba neredeyse dibime gelene kadar hiç görmedim. İyice yanaşınca anladım bizim devriye arabası olduğunu.”

“Deme be!”

“Sürgülü kapının çak diye açılması hâlâ kulaklarımda. Ve o yavşak uzmanın bana bir hiçmişim şeklinde gülmesi. Neredeyse bir yıldır düzenli olarak temizliğini yaptığım arabaya şimdi suçlu olarak tıpış tıpış bindim. O an kafamı o buz gibi demire vura bura parçalamak istedim. Askerler uyuyordu, umurlarında bile

değildim. Ama bu yavşak uzmanın pis pis gülümsemesi ve yüz bin kere mal asker diye yüzüme doğru söylenmesi beni iplerde sallandırdı da öldürmedi!"

"Böylesi bahtsızlık da sana mı denk geldi, cenabet miydin be Âdem."

"Sorma hocam, büyük rezalet. Sen askerden kaç, kendi devriye arabana yakalan."

"Eeee sonra ne oldu?"

"Bölüğe vardık ki millet içtimada. Baktım Yüzbaşı'nın odasının ışığı yanıyor. Sonra ön nizamiyenin kapısı açıldı Halit astek geldi. Bu yavşak uzman beni tavşan gibi tuttu götürdü hemen Yüzbaşı'na. Aslında hiç konuşmasa, öylece sussa kimse anlamaz. Ölsem ondan medet ummam. Odada Yüzbaşı ve ben kaldık. Tekme tokat girdi bana. Herhalde o an benim durum ortaya çıkınca atıveririm bunun üstüne diye düşündü. Kadın hamileymiş, hastaneye kaldırmışlar. Bana kadını siktin, öylece kaçtın pezevenk dedi. Orada dilim içine kaçtı sanki başım önde ağlamaya başladım. Hiçbir şeyin hiçbir şeyi olmak belki de bunu gerektiriyordu."

"Olur mu böyle saçmalık, sen ne diyorsun olum."

"Bal gibi olur. Halit'i çağırdı hemen. Kurdular tezgâhı. Her şeyi üzerime atacaklar."

"Kadını harbiden hamile miymiş peki?"

"Hamileymiş ki öyle anlattı ama işin aslını bilmiyorum tabii. Olur da kadın konuşur, şikâyetçi olursa beni atacaklar kuyuya."

"Böyle bir şeyi nasıl tutarsın içinde, taş olsa çatlar. Sonra ne oldu peki, kadından haber geldi mi?"

"Şikâyetçi olmamış sadece onu duydum."

"İşin aslını bilen yok yani!"

"Bilse bilse Halit komutan bilir, onu da kessen anlatmaz. Karısından farksızdır Yüzbaşı'nın…"

Ben oracıkta melodi melodi bölünmüşken Âdem sınıra doğru rüzgâr gibi gerildi. Esnemekten kapanmayan ağzını sonunda kapattı. Bardakları eline alan Neşet'e baktı, "Poşet sana esas sırrı vereyim mi?" dedi ve artık benim onun hayatında kederden başka bir his yaşayamayacağımın işaretini verdi, "Onca şey oldu, hiç kimse böyle olsun istemezdi ama benim esas firar etme sebebim babama acı çektirmek. Ben garip bir Âdemim abi, bir babaya oğlunun askerden kaçması kadar ne acı verir ki öyle değil mi?"

William Trego 1858 - 1903

NOTLAR

mevsimlik
öykü
dergisi

öykülem

oykulemdergi@gmail.com